Úvod

Pro svou magisterskou diplomovou práci jsem se rozhodla zpracovat živnostenskou fotografii v Kolíně a okolí od počátků v 60. letech 19. století do 50. let 20. století. Tímto tématem jsem se zabývala už ve své předchozí práci, kdy jsem zpracovávala historii atelieru Bohumily Bloudilové a jejích předchůdců. Ačkoli se kolínskými ateliery zabývali v době nedávno minulé již bratři Jan a Ladislav Kamarýtové, obsahují jejich zpracování řadu nepřesností, často pramenících také z přebírání některých chybných údajů ze starší literatury. Některými ateliery se tito autoři nezabývali vůbec, a proto jsem se snažila dohledat všechny osoby, které se v Kolíně fotografií „po živnostensku" zabývaly. A o těchto zjistit co možná nejvíce informací, které by nám mohli tyto fotografy co možná nejvíce přiblížit a vykreslit. Často jsem zůstala odkázána jen na nepatrné zmínky, které po sobě tito lidé zanechali při různých úředních jednáních, proto si skutečný obraz můžeme mnohdy jen domýšlet. Po některých zůstalo pouze pár signovaných fotografií a strohý úřední zápis, po jiných se těžko nalézají i samotné fotografie. Domnívám se však, že i zdánlivé maličkosti, pro samotnou fotografickou profesi nedůležité, nám mohou doplnit a upřesnit představu o lidech, kteří se fotografií v Kolíně zabývali.

Úvodní kapitolu jsem věnovala proměnám ve fungování fotografických živností obecně. Situace, která v určitou dobu ovlivňovala udělování a provozování fotografických živností, s tématem mé práce úzce souvisí.

Proměnám živnostenské fotografie v Kolíně jsem se věnovala v další kapitole, kde jsem se snažila chronologicky popsat jednotlivá období, z hlediska množství fotografických atelierů, společenských podmínek, vhodných více či méně pro rozvoj fotografické živnosti, i samotné tvorby, která se v průběhu doby měnila.

Atelierům, které byly v Kolíně alespoň krátký čas provozovány, jsem věnovala samostatné kapitoly. Pochopitelně někteří z fotografů své kolegy dalece převyšují, ať již svou tvorbou nebo zapojením do společenského života v Kolíně, proto jsem jim věnovala větší prostor. U atelierů jsem postupovala chronologicky a řadila jsem za sebe fotografy, kteří po sobě přebírali určitou již existující firmu.

Nakonec jsem práci doplnila o fotografy „venkovské“ mimo samotné město Kolín, ale provozující svou fotografickou živnost v rámci tehdejšího kolínského politického okresu.

Živnost fotografická

Již krátce po vyhlášení vynálezu fotografie se objevují pokusy o fotografickou podobiznu. A po překonání prvních nesnází, způsobených zpočátku nutností dlouhých expozic, se objevila fotografická podobenka jako vůbec nejlukrativnější obor ve fotografii. V období daguerrotypie, první prakticky využívané fotografické techniky, se fotografická podobenka stále více blíží závěsným malířským miniaturám, než fotografiím jak je známe dnes. Velkou změnu přinesl mokrý kolódiový proces z roku 1851, systém negativu a pozitivu, jenž na rozdíl od daguerrotypie umožnil zhotovit více kopií jednoho snímku. Dalším důležitým vynálezem pro rozšíření portrétní fotografie byl Disderiho patent z roku 1854, který spočíval ve vybavení fotografické kamery několika objektivy a adapterem na kazetu, který umožňoval na jednu fotografickou desku exponovat 8 až 12 různých póz (snímků). Ty bylo možno opět neomezeně kopírovat v té době používaným mokrým kolódiovým procesem. Fotografická podobenka se tím podstatně zlevnila a stala se přístupnou pro větší část společnosti. Mohla také poskytnout obživu většímu počtu fotografů. Nutno poznamenat, že právě střední vrstva obyvatelstva, která tuto obživu fotografům poskytla, se právě v druhé polovině 19. století teprve tvoří v souvislosti s průmyslovým rozvojem měst a dalšími společenskými změnami.

Od počátku 60. let můžeme tedy pozorovat obrovský rozvoj fotografie i v českých zemích, přispělo k němu i uvolnění poměrů po pádu Bachova absolutismu a nový živnostenský řád z 20. 12. 1859 (platný od 1. května 1860) (1). Byl to historicky první živnostenský řád společný pro všechny země rakouského mocnářství. Tento řád rozlišoval živnosti na svobodné a koncesionářské (koncesované). Ke zřízení koncesionářské živnosti bylo třeba zvláštního úředního povolení – koncese, kdežto živnost svobodnou mohl provozovat každý, kdo ji na příslušném úřadě ohlásil neboli „opověděl“. Úřad mu poté (pokud proti němu nebo proti jeho živnosti nebylo nějakých zákonných překážek) vydal živnostenský list, jenž ho k provozování této živnosti opravňoval. Fotografie byla klasifikována jako svobodné umělecké povolání. Nebylo tedy třeba prokazovat svou způsobilost k výkonu živnosti, fotograf nemusel být tedy v oboru ani řádně vyučen (2).

Fotografové (stejně jako provozovatelé jakékoli jiné živnosti) se museli povinně sdružovat v příslušném živnostenském společenstvu. Nařízení o živnostenských společenstvech bylo součástí zákona č. 237 z 20. 12. 1859. Na rozdíl od cechů, které existovaly do vydání tohoto zákona, nebyl živnostenskými společenstvy regulován počet živností. Společenstva nesměla v provozování živnosti činit žádné překážky, jejich účelem bylo hájit a podporovat řemeslnické zájmy. Z povinnosti náležet k živnostenskému společenstvu byly vyňaty pouze osoby provozující živnost po „továrnicku". Společenstva byla tvořena stejnými nebo příbuznými živnostmi v jedné nebo několika obcích (3). Živnostenské společenstvo sdružující pouze fotografy bylo jako první založeno v obvodu pražské obchodní a živnostenské komory roku 1885. Roku 1899 se přistoupením předměstských fotografů vytvořilo Společenstvo fotografů v Praze a okolí (4). V Kolíně spadali fotografové pod kompetence živnostenského společenstva číslo IV. – společenstva různých živností (5). Rokem důležitých změn byl rok 1911, kdy se v souvislosti s prohlášením fotografie za živnost řemeslnou (6) rozšířila působnost původně pouze pražského Společenstva fotografů kromě jiných okresů i na Kolín (7).

Snahy o zřemeslnění fotografické živnosti začaly však mnohem dříve. Mnohým fotografům se nelíbilo, že živnostenské oprávnění může získat prakticky kdokoli. Právě tato otevřenost, bez nutnosti mít v oboru nějaké vzdělání, patrně také přispěla k úpadku fotografického zakázkového portrétu v 80. a 90. letech 19. století. V 90. letech se navíc začíná mnohem více prosazovat amatérská fotografie a živnostenští fotografové cítí potřebu se ohrazovat vůči těmto příležitostným fotografům. Jak se můžeme dočíst například v zápisu z květnové schůze živnostenského společenstva fotografů z roku 1896, „navrhuje se, aby se hledělo zasahovat proti amatérům a fušerům, a aby se po nich pátralo a energicky zasahovalo" (8). Společenstvo však mělo v tomto ohledu těžkou práci, pokud byla fotografie živností svobodnou, mohl oprávnění k provozování získat v podstatě kdokoli a zájmy již stávajících živnostníků nebylo možno dost dobře chránit a prosazovat. Od poloviny 90. let se v zápisech ze schůzí Společenstva fotografů průběžně mluví o nutnosti zřemeslnění fotografické živnosti a projednávají se kroky, které by se pro tuto věc měly učinit. Situace v této době byla pro živnostenské fotografy nevyhovující, některá stávající nařízení si i odporovala, jak bylo připomenuto také na valné hromadě

Společenstva fotografů 17. 12. 1897, podle paragrafu 10 společenských stanov se učňové museli 3 až 4 roky učit, než se mohli podle zákona stát pomocníky; to platilo pro fotografii a tím ji přibližovalo živnostem řemeslným, Fotografem se však mohl stát i ten, kdo se v oboru nevyučil (9). Přestože někteří fotografové v opovědích svých živností uváděli, že jsou řádně vyučeni v oboru, nebylo to do roku 1911 nutné. Teprve podle nařízení č. 226 z 12. prosince roku 1911, vyhlášeného a platného od 14. prosince roku 1911, kterým bylo fotografování podobizen prohlášeno za řemeslnou živnost, směl portrétní fotografii provozovat pouze ten, komu byl živnostenský list vydán před datem 14. 12. 1911 a nově ten, kdo předložil doklad o způsobilosti k provozování fotografické živnosti. V souvislosti s prohlášením portrétní fotografie za řemeslnou živnost se také objevuje snaha o sjednocení zkoušek způsobilosti k provozování fotografické živnosti. 23. června roku 1911 bylo na valné hromadě Společenstva fotografů v Praze a okolí usneseno, aby pokud možno byly učňovské zkoušky i pro mimopražské učně odbývány přímo v Praze. Pouze v mimořádných případech bylo možné odbývat zkoušku u některého místního fotografa, kterého ovšem vybrala a určila komise (10).

Společenstvo fotografů mělo za úkol chránit své členy před nekalou konkurencí. Počátkem 20. století vytvářely větší firmy jakési řetězce ateliérů a svými velmi nízkými cenami přetahovaly zákazníky menším živnostníkům. To byl také důvod, proč Společenstvo fotografů vytvořilo koncem roku 1918 jakýsi minimální ceník služeb, který měl být vyvěšen v atelierech. Ceny fotografií se neměly od doporučených cen příliš lišit. Podle tohoto ceníku schváleného 10. 12. 1918 na schůzi představenstva Společenstva fotografů v Praze a okolí stály 3 kusy fotografií vizitkového formátu 10,- Kč, 6 kusů 16,- Kč a 12 kusů 26,- Kč, jedna kabinetka 12,- Kč, tři kabinetky 22,- Kč, 6 kusů kabinetek 36,- Kč a 12 kusů 60,- Kč. Šest kusů dopisnic 20,- Kč a dvojnásobný počet 35,- Kč. Formát makart a budoár 1, 3 a 6 kusů po 20, 45 a 80 korunách. Fotografie formátu 18x24 cm stála 30,- Kč a každá další po 20,- Kč. Zvětšeniny 30x40 cm, 40x50 cm a 50x60 cm stály po 40, 60 a 80 korunách. Další formáty měly být přizpůsobeny těmto cenám (11).

Po první světové válce se stále více prosazují fotografové amatéři. Samozřejmě co se týče fotografie portrétní, tu mohli provozovat za finanční odměnu pouze profesionální fotografové s živnostenským oprávněním, ale ostatní odvětví, především krajinářská

fotografie, byla stále považována za živnost svobodnou. Ze strany živnostníků se proto stále častěji ozývají hlasy volající po úplném zřemeslnění všech odvětví fotografie. V tomto ohledu se samozřejmě zásadně odlišoval zájem živnostníků od zájmu fotografů amatérů. Zajímavý doklad o názoru fotografů amatérů na úplné zřemeslnění fotografie přineslo druhé číslo prvního ročníku Rozhledů fotografa amatéra z roku 1921: „…fotografové amatéři bránili se tehdy (bylo to v roce 1911) prohlášení portrétní fotografie za živnost řemeslnou, avšak marně… Dnes šíří se zase zprávy, že fotografové z povolání budou se zase domáhati, aby všechny obory fotografie byly prohlášeny za řemeslné práce a mohly být prováděné jen po živnostensku.“ Následuje kritika tohoto návrhu a připomenutí, že „amatéři nesmí čekat s rukama v klíně“ (12). Amatérům přineslo tedy prosincové číslo Fotografického obzoru dobrou zprávu : „Zřemeslnění krajinářské fotografie neuskutečněno. 25. 11. 1922 bylo usneseno nezavádět průkaz způsobilosti pro fotografování krajin.“ (13). Ke změně ve fotografické živnosti však přece jen došlo, a to 1. července roku 1926, kdy začal platit zákon o zřemeslnění fotografie v plném rozsahu (14). Podle tohoto zákona směl provozovat fotografickou živnost jen řádně „vyškolený“ fotograf. K provozování vlastní fotografické živnosti totiž nestačilo se fotografii pouze vyučit a složit učňovskou zkoušku. Podle zákona z roku 1926 směli pracovat ve fotografických atelierech pouze řádně vyučení pomocníci. Fotografové s výučním listem pracovali v atelierech jako pomocníci, tedy jako operatéři, laboranti či retušéři, ale samostatnou fotografickou živnost provozovat nesměli. K tomu byli oprávněni pouze fotografové s určitou praxí a hlavně se složenou tovaryšskou zkouškou. K povolení fotografické živnosti v určitém místě se vyjadřovalo i Společenstvo, které často nechtělo ohrozit existenci již stávajících firem a v případě dostatečného pokrytí živností v místě otevření dalšího atelieru nedoporučilo.

Vztah mezi majitelem atelieru a zaměstnanci byl dán kolektivní smlouvou, kterou mezi sebou sjednávali Společenstvo fotografů obvodu obchodní a živnostenské komory v Praze a Pomocnická hromada příslušníků společenstva fotografů v Praze. Tato smlouva určovala mimo jiné osmihodinovou pracovní dobu s hodinovou přestávkou na oběd, nárok na dovolenou, na odměny za práci přes čas, sociální a pojišťovací dávky a také minimální platy fotografických zaměstnanců. Podle smlouvy z poloviny 30. let (15)

dostávali fotografičtí pomocníci v prvním roce po vyučení mzdu minimálně 130,- Kč týdně, ve druhém až třetím roce po vyučení 160,- Kč a ve čtvrtém až šestém roce 200,- Kč týdně. V sedmém až desátém ještě o padesát korun více. Dále byl plat zvyšován podle dohody. Specialisté, jako operatéři a američtí retušéři, měli nárok na vyšší plat na základě dohody se zaměstnavatelem. Na mzdu měli nárok také učni, a to podle učebního roku od 20 do 60 korun týdně.

Tímto způsobem bylo organizováno udělování fotografických živností i po celá 30. a 40. léta. K velkým změnám dochází až v souvislosti s nástupem komunismu a začleňováním soukromých živností do družstev a komunálních podniků v 50. letech (16). Někteří živnostníci se vzdali svých soukromých firem a stali se obvykle vedoucími svých původních ateliérů, ovšem už jako součásti socialistického hospodářství. Do „socialistického sektoru služeb" se nakonec zapojili téměř všichni, od fotografů, kteří vstoupili do družstev a komunálních podniků hned počátkem 50. let až po vytrvalce, kteří odolávali až do konce let padesátých. Kdo včlenění odmítl, byl obvykle zrušen kvůli dostatečnému pokrytí fotografických služeb v místě. Pouze minimum živností bylo ponecháno svým majitelům takzvaně „na dožití".

Kolínská živnostenská fotografie od počátků do 50. let 20. století

Potřeba místního fotografa nebyla v Kolíně zřejmě dlouho po objevení vynálezu fotografie aktuální. Mohla k tomu přispívat i poměrná blízkost hlavního zemského města Prahy, kde se případní zájemci o podobenku mohli nechat zvěčnit v některém z tamních atelierů. Ještě v polovině 50. let 19. století nebyl fotograf na venkově běžně k sehnání. Pěkně to ilustrují vzpomínky kolínského kaplana a později děkana P. Jana Svobody. Ten vzpomíná jak nechal v roce 1855 vymalovat svou starou a v tu dobu již vážně nemocnou matku Annu Svobodovou, mlynářku a měšťanku žijící v Chrudimi, aby si uchoval památku na její podobu. Pověřenému akademickému malíři se však dílo nepodařilo a děkan Svoboda ve své kronice píše: „…vyslal jsem Antonina Civina milého mi študenta do Prahy, aby tak vyhledal nějakého fotografa, tehdáž jich bylo na začátku toho vynálezu ještě málo… Požádal za cestu fotograf Běhula 100 zl. rakouského čísla. V pátek 24ho srpna byla matka vyobrazena a tedy podoba její pojištěna. 29ho nato v Pánu skonala.“. Na jiném místě upřesňuje, že vlastní fotografie stála 76 zl. a vše včetně cesty fotografa 105 zl. 20 kr. (17) Cena, kterou kolínský kaplan Svoboda za podobenku (s největší pravděpodobností ještě daguerrotypii) své matky zaplatil, byla skutečně závratná, denní průměrná mzda dělníka byla v té době kolem 30 až 40 krejcarů a za 27 zlatých bylo možné pořídit v 50. letech roční nájem v hlavním zemském městě (18).

Pravděpodobně prvním, kdo se v Kolíně, ovšem neprofesionálně, zabýval fotografií, byl páter Fulgenc Kopřiva (1811 – 1872). Bývá v regionální literatuře uváděn jako první fotograf amatér v Kolíně (19). Vlastním jménem Antonín Karel Kopřiva se narodil 27. února roku 1811 v Rychnově nad Kněžnou a jako mladík vstoupil v roce 1832 do kapucínského řádu. Bylo by možné se domnívat, že se s fotografií seznámil buď už v Brně, kde působil do roku 1842 (Jde pouze o dohad podepřený skutečností, že právě zde se v této době kolem několika duchovních vytvořilo jedno z nejstarších center fotografie v českých zemích.), nebo se mohl naučit fotografovat později při svém působení v Praze (20). Kopřivovy případné fotografie se do dnešních dnů nezachovaly, dochovaly se pouze snímky označované jako jeho vlastní autoportréty, pořízené na kazatelně kapucínského kostela v Kolíně (21).

Páter Fulgenc Kopřiva byl také katechetou na kolínské obecné škole, jak je uvedeno v jeho nekrologu v Koruně české z 12. 6. 1872 : „…Zesnulý těšil se u veškerého obyvatelstva kolínského i okolního, jakož i neméně u dítek školních všeobecné náklonnosti pro přímou a nelíčenou povahu svou…“ (22). Také jedna z jeho žaček F. Springerová – Součková vzpomíná na Fulgence Kopřivu jako na bodrého, přívětivého kapucína a shovívavého učitele, který byl u svých žáků velmi oblíben. Springerová však připojila i velmi půvabnou vzpomínku, která si zaslouží přesné ocitování: „Ve své klášterní celi měl v klícce svého milovaného kanárka, jednou milý zpěváček dostal típek, který musel být odstraněn, snad chtěl P. Fulgenc drobného pacienta ještě před operací na hlavičku políbit, i přiložil si ho ke rtům, když v tom současně pocítil podráždění nosní sliznice – holdovalť šňupání – které se projevilo prudkým kýchnutím, ale běda! Ruka neodtrhla se s kanárkem dosti rychle od úst a tak se stala neočekávaná a pro našeho kapucína tuze bolestná příhoda, - že ukousnul svému miláčkovi hlavičku! To bylo bezděčné strhnutí típku. Ubohý kanárek, ubohý páter Fulgenc!“ (23). Jediným, kdo se ve svých vzpomínkách věnuje páteru Fulgencovi – fotografovi, je dr. Antonín Funke (otec známého fotografa Jaromíra Funkeho). Když páter Fulgenc Kopřiva zemřel, bylo malému Antonínu Funkemu osm let. Vzpomíná na klášterní zahradu, která byla tehdy veřejnosti nepřístupná, a proto také pro ně jako malé hochy velmi lákavá. Funke uvádí, že právě zde v zahradě fotografoval páter Fulgenc své oblíbené žáky a žákyně, vzpomíná i na veselou historku, kdy se při fotografování jedné žačky postavil náhodou před fotoaparát klášterní pes a místo portrétu půvabné dívenky vznikla věrná podobenka klášterního psa. Zvláštní je, že právě mimo Antonína Funkeho nikdo jiný nevěnoval ve svých vzpomínkách této zálibě pátera Fulgence pozornost (24).

V Kolíně se teprve vytvářely podmínky, ve kterých se mohl uživit fotografický atelier tehdejší doby. Ještě do poloviny 19. století byl Kolín poněkud ospalým, nepříliš velkým městem, které se snažilo těžit ze svého postavení královského města, kde stále přetrvávala konzervativní atmosféra a silné cechovní tradice, které brzdily rozvoj nastupujícího průmyslu. Ovšem liberálnější přístup rakouské vlády po roce 1848 v oblasti průmyslu a obchodu a výhodná poloha města v úrodném Polabí a zároveň na důležitých dopravních spojnicích (řeka Labe, „císařská“ silnice z Vídně do Prahy a především nově

dokončená železniční trať) vytvořily předpoklady pro postupný rozvoj města. Od druhé poloviny 50. let 19. století začínají vznikat v Kolíně první průmyslové podniky. Důležitým jevem s tím spojeným byl v následujících letech i významný nárůst obyvatelstva. Do Kolína přichází počátkem druhé poloviny 19. století velké množství především mladších lidí různých stavů a profesí, kteří se zasluhují nejen o hospodářský rozvoj Kolína, ale také o rozvoj společenského a kulturního života. Vytváří se tak zvaná střední vrstva, která se, právě po zlevnění fotografie novými technologiemi, stala hlavním zákazníkem ve fotografických ateliérech. Po vytvoření této společenské vrstvy vznikly teprve vhodné podmínky pro provozování fotografického atelieru na menším městě jakým byl i Kolín. Ostatně podobně jako v Kolíně i v ostatních, často i větších, místech pozorujeme vzniky prvních ateliérů právě v první polovině 60. let 19. století.

Prvním živnostenským fotografem v Kolíně byl teprve Heinrich Teichtner, který si svou fotografickou dílnu otevřel na dvoře domu U tří mouřenínů čp. 76, na severní straně náměstí v roce 1863. Po dlouhou dobu byla tato dřevěná kůlna s jednou prosklenou stěnou jediným fotografickým ateliérem v Kolíně (25). Z období, kdy v Kolíně Teichtnerův atelier fungoval, pocházejí i historicky nejstarší dochované fotografie Kolína, jejich autorem však nebyl Teichtner. Vytvořil je vídeňský fotograf Andreas Groll (1812 – 1872), který fotografoval chrám sv. Bartoloměje na jedné ze svých cest do Čech v letech 1865 - 1866. Groll tyto snímky nezhotovoval pouze ze svého fotografického zanícení, ale dokumentoval středověké památky na zakázku architekta a stavitele Josefa Hlávky (26). Od nekolínských fotografů pochází také další historicky cenné snímky Kolína a okolí. V roce 1871 fotografoval Josef Löwy v rámci dokumentace stavby Rakouské severozápadní dráhy mimo nádraží také krajinu kolem trati a železniční most přes Labe (27). Podobně jako Löwyho i Jindřicha Eckerta přivedla o několik let později do Kolína fotografická zakázka, ale nefotografoval zde pouze právě dokončovaný železný most přes řeku, vytvořil i několik pěkných pohledů na město samotné (28).

Po Teichtnerově náhlém úmrtí v březnu roku 1866 předala vdova fotografickou živnost Jindřichu Veverkovi, který měl původně fotografický atelier v Praze na Klárově a roku 1866 natrvalo přesídlil do Kolína. Ani Veverka zde neměl ve fotografii žádnou konkurenci. Jeho snímky ničím nevynikaly nad běžnou dobovou produkci a jedinou

zajímavostí jsou dva snímky, nejstarší dochované fotografie města Kolína vytvořené místním fotografem (29). Jeden atelier na pokrytí potřeb obyvatel Kolína stačil, ale do města pravděpodobně občas zavítali také kočující fotografové nebo majitelé pražských ateliérů, kteří čas od času vyjížděli za obživou na venkov. O jejich existenci se dozvídáme pouze náhodou díky zmínkám v tisku. Takovým případem je i pražský fotograf Heinrich Lachmann, který se svou dílnou zavítal do Kolína na počátku 70. let (30).

Roku 1872 se fotograf Veverka oženil a začal pracovat jako úředník v Akciové továrně na výrobu umělých hnojiv a lučebnin (31). Fotografování měl od této doby jako vedlejší živnost a nemůžeme dobře odhadnout v jaké míře atelier skutečně fungoval.

V této době byly běžné především fotografie vizitkového formátu, zpracovávané mokrým kolódiovým procesem, kopírované na tenkých albuminových papírech a nalepené na tvrdém kartónku velikosti asi 10x6 cm. Velmi často se fotografovaly portréty, pouze hlava nebo poprsí obvykle s úpravou do ztracena, nebo celé postavy snímané i s okolním prostředím. Vybavení atelieru bylo u Teichtnera i Veverky velmi jednoduché a účelné. Také úprava vizitkových kartónků byla jednoduchá, střídmá, bez nadbytečných ozdob.

V květnu roku 1877 se v Kolíně objevuje fotograf Antonín Pinkas. V září 1877 inzeruje otevření fotografické dílny na dvoře Morstadtova domu čp. 76 na náměstí. Pinkas byl první výrazná osobnost kolínské fotografie. Nejenže pozdvihl úroveň portrétního atelieru na kolínském náměstí, ale věnoval se také v nezanedbatelné míře krajinářské a místopisné fotografii (32). Po celou dobu fungování atelieru na náměstí ve dvoře domu čp. 76 se Pinkas jistě často setkával s Františkem Krátkým a jeho bratrem Vilémem, kteří v tomto domě žili a provozovali zde svou malířskou dílnu. S velkou pravděpodobností se pozdější významný kolínský fotograf František Krátký naučil fotografovat právě u Pinkase. Zda zpočátku zaujala fotografie více Františka nebo jeho mladšího bratra Viléma, se dnes již přesně nedozvíme, ale když se jim roku 1880 naskytla možnost převzít původní dílnu Antonína Pinkase, který se právě stěhoval do svého nového atelieru v ulici Na pobřeží čp. 86, nechávají si do živnostenského rejstříku zapsat fotografickou živnost na jméno „Fr. Wilhelm Krátký“ (33).

Někdy v této době, kolem roku 1880, se objevují vizitky signované Josef Šmíd – fotograf, Kolín. Josef Šmíd (narozený 1847 v Kolíně) byl snad původně vyučen zámečníkem. Při sčítání lidu k 31. 12. 1869 je u Josefa Šmída jako způsob obživy uvedeno „fotograf pomocník". Jediným existujícím foto-atelierem v Kolíně byl v tu dobu atelier Veverkův a je tedy pravděpodobné, že právě zde mohl být Josef Šmíd zaměstnán, doložit však tuto skutečnost ničím nelze. Někdy mezi lety 1870 a 1880 se Šmíd pokusil o samostatné provozování fotografické živnosti. (Snad i v souvislosti s předpokládaným útlumem Veverkovy fotografické živnosti v době, kdy byl již zaměstnán jako úředník.) Avšak úřední opověď fotografické živnosti Josefa Šmída v dochovaných materiálech není. Jediným dokladem o samostatném fungování fotografické živnosti je kromě několika málo signovaných vizitkových fotografií také zápis v dalším sčítání lidu k 31. 12. 1880, kde Josef Šmíd uvádí jako způsob obživy vlastní fotografickou živnost. Nezdá se však, že by i později, po roce 1880, provozoval dál samostatně fotografickou živnost (34).

Na počátku 80. let v Kolíně existovaly dva foto-ateliery. Firma Antonína Pinkase, který měl ještě filiálku v Kutné Hoře (a podle některých reversů fotografií i v Mladé Boleslavi), a na místě bývalého Pinkasova atelieru firma vedená pod názvem „Fr. Vilhelm Krátký". Když roku 1883 Antonín Pinkas náhle umírá, cítí František Krátký příležitost více se prosadit v Kolíně ve fotografickém oboru a nyní už pouze pod svým jménem začíná provozovat fotografii v nově postaveném atelieru ve dvoře domu pana Karla Latzla čp. 45 na východní straně kolínského náměstí. Pinkasův atelier však i nadále funguje veden vdovou Marií Pinkasovou, zprvu pod jménem zemřelého manžela a zhruba po roce pod jménem jejího druhého manžela Julia Domenegoniho. Také Julius Domenegoni provozoval filiálku v Kutné Hoře a prokazatelně i v Mladé Boleslavi (35).

K září roku 1883 se pojí také tragický příběh okrajově se týkající také fotografie. Jak se dozvídáme z článku Františka Straky: „Ve středu 12. září milenci Marie Hájková, dvacet čtyři roků stará dcera truhláře, a Václav Břinčil, dvacet jedna roků starý krejčovský pomocník, rodem z Pučer, nechali se po ránu fotografovati, pak šli k Labi a proti lučební továrně do něj skočili a byli utopení vytaženi. Ze zanechaného dopisu seznáno, že Hájek bránil dceři v její známosti, a proto si zoufali." (36) Případy, kdy se milenci nejprve dali fotografovati a poté spáchali společně sebevraždu, se vyskytovaly častěji. Podobně se

nechal spodobnit také nešťastný mladík se svou milou u královéhradeckého fotografa Russa krátce předtím než zastřelil svou milenku a sebe smrtelně postřelil (37). Tragický příběh Jana Prskáčka a Antonie Tvrzníkové, kteří se po vyfotografování u turnovského fotografa Jana Šimona společně oběsili, se zachoval v kramářské písni. V písni se praví: „…Pak z Liberce do Turnova po dráze jeli, tam u fotografisty vyblejsknout se dali, nato šli do chrámu Páně, tam se modlili, snad za odpuštění hříchů Boha prosili…." (38) Je jistě zajímavým společenským jevem, že nechat se vyfotografovat, tedy pojistit „navěky" svou podobu, se stalo spolu s modlitbou v kostele tím posledním, co tito zoufalí mladí lidé před svou smrtí vykonali.

Fotografie byla stále poměrně nákladnou záležitostí, přes všechna zlevnění fotografického postupu se obyčejní lidé nenechávali fotografovat příliš často. Zajímavý je například inzerát firmy Krátký z roku 1878, František Krátký malíř v Kolíně zde nabízí malované podobizny za ceny rovné fotografiím (39). Ceny za fotografický portrét se pohybovaly za šest kusů vizitkových podobenek od jedné zlatky šedesáti krejcarů, šest kusů kabinetek za cenu kolem čtyř a půl zlatých (40). Chromofotografie, plasticky působící kolorované snímky, stály ve vizitkovém formátu kolem dvou zlatých za kus a ve formátu kabinetky tři zlaté (41). Pro představu za stejnou cenu jako šest vizitkových portrétů bylo možné pořídit jeden kilogram uherského salámu a za cenu šesti kusů kabinetek dvoukilový soudek jemně soleného kaviáru (42). Pro chudší vrstvy nebylo dobře možné dopřát si návštěvu u fotografa, podobně jako uherský salám nebo kaviár. Dělnická mzda se pohybovala počátkem 80. let okolo sedmdesáti krejcarů za den. Průměrně 80% svého příjmu vydala dělnická rodina na potraviny a nájem, na ostatní věci bylo nutné dlouhodobě šetřit (43). Z toho je patrné, že návštěvu ve stálém fotografickém atelieru si chudší vrstvy obyvatel nemohly dopřát. Lacinější fotografické podobenky nabízeli obvykle fotografové kočující se svou živností z místa na místo, kteří nabízeli obvykle tzv. ferrotypie, podexponovaný negativ na černě lakovaném plechu. Výhodou byla rychlost zpracování a cena příznivá i nižším společenským vrstvám. Ferrotypie neboli též amerikánská fotografie, jak se této technice v Čechách také říkalo, stála pouze kolem 30 krejcarů za kus (44). V Kolíně máme v 80. letech doloženo občasné provozování kočovných fotografických živností. Tito cestující fotografové se se svými dílnami

zdržovali obvykle v místech trhů a poutí. V Kolíně se v 80. letech prokazatelně zdržoval Jakub Krištof Nonnenman a jeho švagr Václav Pačes (45). Pro ně však nebyl Kolín pouze jednou ze zastávek, ale oba zde měli příbuzné a po určitou dobu i své rodiny. Roku 1884 se zde krátce zdržel kočovný atelier firmy J. W. Saurrech et. Comp. (46). Je pravděpodobné působení i dalších kočujících firem, ale ohledně těchto nebyly nalezeny žádné údaje.

V 80. letech už není možné nabízet zákazníkům své služby v prostředí tak málo komfortním jakým byly první dřevěné ateliery. Fotografové se snaží nabídnout pohodlí a exkluzivní prostředí. Větší šance mají pochopitelně větší fotografické firmy, proto se dobře prosperující ateliery snaží rozšiřovat své podniky a staví si nové ateliery.Jedná se stále o prosklené fotografické ateliery využívající denní světlo. Zde mohou nejen nabídnout zákazníkům větší pohodlí, ale především je zde možné zvládnout větší množství zakázek. Fotograf už nestačí na práci sám, zaměstnává i několik pomocníků, obvykle specialistů na různá odvětví fotografické práce. Často si fotografové otevírají pobočné závody v okolních městech, aby tím ještě více zvýšili svůj obrat. Ale 80. léta znamenají také pokles kvality fotografického portrétu, mohlo se stát, že obratný obchodník schopný organizovat výborně chod fotografické firmy nebyl už tak dobrý fotograf. Když k tomu připočteme dobovou zálibu v okázalosti a zdobnosti, jeví se nám právě období posledních dvou desetiletí 19. století jako úpadek fotografické podobenky. Obecně se projevuje také nárůst rekvizit na snímcích, používání různých kulis a kašírovaných atrap. Mimoto se stávají velmi oblíbenými malovaná pozadí, imitující často i přírodní prostředí. Také úprava samotných kartonů vizitek se stává už v průběhu 70. let zdobnější, na rozdíl od jednoduše upravených kartonů 60. a první poloviny 70. let, se objevují černé, tmavě červené nebo i jinak barevné kartony obvykle se zlatým písmem a výraznou ornamentální výzdobou ve stylu třetího rokoka a přežívajícího biedermeieru. Nejpodstatnějším odvětvím pro obživu fotografů je stále především portrétní fotografie, ale objevují se i fotografové zaměřující se více na místopisnou fotografii.

Fotografové měli v Kolíně poměrně významné společenské postavení, až na Josefa Šmída nebo kočovného fotografa Václava Pačesa pocházeli kolínští fotografové z dobře situovaných rodin ve středních vrstvách. Často šlo o osoby veřejně činné ať například

v politice (Bloudilová) nebo ve společenském životě (například Veverka nebo Krátký, později Rafael, Vejvoda a další, byli členy řady kolínských spolků). Postavení majitele prosperujícího fotografického atelieru v tehdejší společnosti nebylo zanedbatelné.

Koncem 80. let je již Kolín významným průmyslovým městem s rozvinutým potravinářským a chemickým průmyslem. Nárůst obyvatelstva podobně jako v předchozích letech stále pokračuje a vytváří vhodné podmínky k prosperitě dvou stálých kolínských fotografických atelierů. Atelier Julia Domenegoniho (dříve A. Pinkase) převzal roku 1889 fotograf Bohuslav Rafael, který vedl firmu téměř šest let pod svým jménem a od roku 1894 do dubna 1896 pod jménem svého otce Josefa Rafaela (47). V tomto atelieru v zahradě domu čp. 68 v ulici Na Pobřeží si poté zřídil živnost fotograf z Josefova František Guld (48). Tehdy také již delší dobu existuje na kolínském náměstí v domě čp. 89. další, třetí fotografický atelier. Roku 1893 se zde usadil fotograf Vilém Jansa (49). Ovšem konkurence atelieru Rafael a velmi dobře prosperujícího atelieru Františka Krátkého byla pro nově zřízenou firmu neúnosná. Vilém Jansa se zakrátko dostal do finančních potíží a firmu převzal, jako svou filiálku, pražský fotograf Vítězslav Fuchs (50). Ten firmu převzal, urovnal Jansovy záležitosti a znovu ji v červenci roku 1896 předal, tentokrát fotografu Josefu Vejvodovi (51). Vejvoda se ve své opovědi živnosti mimo jiné zmiňuje, že v Kolíně „již dva ateliery stávají" a prosí proto o mírnou daň. Atelier Františka Krátkého na kolínském náměstí prožíval v druhé polovině 90. let svůj zenit, ale o druhém atelieru patřícím Františku Guldovi mnoho nevíme. Je možné, že později vedl Guld kolínský atelier jen jako filiálku svého atelieru v Josefově.

Počátek 20. století přinesl Kolínu novou vlnu zakládání průmyslových podniků (a to nejen velkých akciových společností, ale především i řady drobnějších závodů a dílen). Stále můžeme sledovat postupný nárůst obyvatel města. Situace ohledně provozování fotografických atelierů se však příliš nemění. Teprve roku 1906 vzniká v Rubešově ulici čp. 73b nová konkurenční firma. Po více jak deseti letech působení v atelieru Františka Krátkého přihlašuje vlastní fotografickou živnost slečna Bohumila Bloudilová (52). Svůj atelier pojmenovává „Rafael" po jednom ze svých fotografických předchůdců v Kolíně. Právě tato firma se stala pro Josefa Vejvodu nepřekonatelnou konkurencí. Po roce 1906 tedy zůstávají v Kolíně opět dva ateliery zaměřené na klasickou

portrétní fotografii – František Krátký a Bohumila Bloudilová (atelier Františka Gulda zaniká pravděpodobně už před rokem 1900). Fotografováním se v Kolíně zabýval také Jan Kubrt (53), který si v Rubešově ulici čp. 62 roku 1903 zřídil živnost prodeje dopisnic. Postupně začal pro svou potřebu také fotografovat město a události v něm, až byl roku 1909 nucen tuto svou činnost legalizovat přihlášením fotografické živnosti. Kubrt však nikdy nekonkuroval klasickým portrétním atelierům, byl dokumentárním fotografem a na portrétní fotografii ani nebyl zařízen. Podobně jako Jan Kubrt měl od roku 1909 přihlášenu živnost fotografickou pouze pro pohledové lístky se sídlem na Královské cestě čp. 69 Jan Borůvka (54). Ve stejné době, v srpnu roku 1909, žádá o fotografickou živnost Antonín Pokorný fotograf a nakladatel pohlednic z Týnce nad Labem (55). Tato firma však, zdá se, v Kolíně dlouho nefungovala. Roku 1911 se v Kolíně objevuje portrétní fotograf František Tichý (56), který později kromě fotografického atelieru také provozoval i prodejnu fotografických potřeb. Téhož roku se na kolínském Zálabí v Pejřimské ulici čp. 341 usadil Josef Holub (57), který se mimo fotografie věnoval svému nepříliš legálnímu způsobu obživy, který provozoval pod názvem „zprostředkování sňatků". Fotograf Alois Mlčoch (58), který svou fotografickou živnost provozoval v Kolíně v letech 1913 a 1914, zaměstnával, podobně jako Josef Holub, také řadu cestujících fotografů. V této době se již technika značně zjednodušila, bylo možné poměrně snadno cestovat s fotografickým aparátem po venkově, fotografovat zájemce o podobenku a posléze exponovaný materiál dodat ke zpracování a hotové zakázky rozeslat zákazníkům. Roku 1914 se v Kolíně v Zámecké ulici čp. 86 pokusil uchytit s filiálkou svého atelieru z Jablonce nad Nisou fotograf Rudolf Vojtíšek. Jeho působení v Kolíně však netrvalo ani rok (59). Mnohé z těchto firem založených v letech před první světovou válkou a na jejím počátku neměly dlouhého trvání. Těžká válečná léta a konkurenci stabilních kolínských atelierů nedokázaly obvykle překonat. I v průběhu druhého desetiletí 20. století jsou nejvýznamnějšími kolínskými ateliery atelier v Rubešově ulici čp. 73b vedený Bohumilou Bloudilovou a atelier na kolínském náměstí čp. 45. Ten ovšem od roku 1911 nevede František Krátký. Kvůli svým zdravotním potížím a finančním těžkostem, vzniklým výrazným poklesem zájmu o stereofotografie, byl fotograf Krátký nucen atelier na náměstí pronajmout nejprve Josefu Junkovi a po roce Marii Mádlové (60), která jako

„zástupce“ Františka Krátkého vedla atelier do doby, než byl František Krátký s pomocí svého syna Jiřího schopen převzít firmu opět na své jméno.

V prvním a druhém desetiletí 20. století se živnostenští fotografové obvykle zaměřovali stále na portrétní fotografii, ale mnozí z nich fotografovali i mimo atelier, ať už šlo o místopisné nebo reportážní snímky. V portrétní fotografii pronikaly i do profesionálních ateliérů takzvané ušlechtilé tisky. Fotografové je nabízeli jako takzvané „umělecké portrétní fotografie“. Přestože se v tomto období stále setkáváme s formátem vizitek, kabinetek a jejich podlouhlých odvozenin ovlivněných secesí, začíná se, v souvislosti s výrobou nových pozitivních materiálů, stále častěji objevovat formát fotografické pohlednice. Pro fotografy zabývající se dokumentační fotografií byly nezanedbatelnými zákazníky kolínské firmy a průmyslové závody. Už Antonín Pinkas vytvořil pro cukrovar dědiců rytíře Horského album fotografií (61), nejvíce se však fotografováním pro různé kolínské závody zabýval František Krátký a později také jeho syn Jiří. Zachovala se řada snímků dokumentujících výrobu a hotové produkty Továrny na vozy a. s. v Kolíně (62). Také pravděpodobně po kolínském dokumentaristovi Janu Kubrtovi se zachovala série negativů vytvořených pro firmu na výrobu kol a motocyklů Torpedo Trojan a Nágl (63).

Do 20. let vstupuje Kolín podobně jako mladá Československá republika s velkými plány a ambicemi. Ovšem až příliš často zůstalo pouze u velkolepých plánů, finanční obtíže městu Kolínu nedovolily realizovat smělé projekty a následná krize v letech 30. tyto plány zcela odsunula. V průběhu 20. let dochází k posledním větším změnám co do počtu místních fotografických ateliérů. Na kolínském náměstí se nalézá atelier Krátký, v Rubešově ulici portrétní ateliery Bohumily Bloudilové a Františka Tichého. Svou živnost provozuje stále i dokumentarista Jan Kubrt. Roku 1920 si v Kolíně zřídil filiálku své klatovské firmy Bohumil Landgráf (64), který po dvouletém působení předal firmu se sídlem v Jungmannově ulici čp. 52 Eduardu Železnému (65). Fotografie se týká i živnost, kterou od roku 1922 provozovala v Kolíně slečna Anna Kubová (66) „zasilatelství uměleckých podobizen – Helios“; nešlo zde však o klasickou fotografickou živnost, Kubová pouze kolorovala a adjustovala fotografie.

Od počátku 30. let se počet kolínských fotografických atelierů stabilizuje a ve 30. a 40. letech se už nemění. Posledním fotografem, který se usadil v Kolíně a provozoval zde živnost po celá 30. a 40. léta, byl Josef Zelenka (67). Fotografii provozoval v Zámecké ulici čp. 80 od roku 1930. V ostatních atelierech v podstatě nedochází k žádným změnám, pouze Bohumila Bloudilová předává svůj atelier roku 1932 Otokaru Kruntorádovi (68).

Koncem 20. a především počátkem 30. let si také mnoho fotografů připojuje ke své portrétní živnosti prodej fotografických potřeb, snaží se v době krize a poté světové války nepodlehnout konkurenci. V této době by se nově založená firma s nevelkým počátečním kapitálem nedokázala v Kolíně prosadit. Na jaře roku 1927 přihlašuje živnost prodeje fotografických potřeb syn Františka Krátkého Jiří. O rok později jeho kolega v Rubešově ulici František Tichý. Roku 1930 Karel Trnka (69), který však nebyl fotografem, přestože fotografii asi neoprávněně provozoval, a o pět let později si prodej fotografických potřeb přihlašuje fotograf Josef Zelenka. Rozvoj amatérské fotografie činí z fotografických potřeb běžný obchodní artikl a profesionální fotografové navíc mohli kromě fotografického materiálu nabídnout i služby zpracování amatérských filmů. Jak ostatně napovídají i hesla Krátkého firmy „Dělejte to jako já, Krátkej vám to vyvolá" a „Foto Krátký na náměstí to je on, od něho filmy úspěch na beton", tato reklamní hesla tiskl Jiří Krátký ve 40. letech na sáčky určené pro amatérské zakázky. Když se však roku 1941 pokusil o rozšíření fotografické živnosti o prodej fotografických potřeb i Eduard Železný, bylo mu sděleno, že potřeba v tomto oboru je v Kolíně dostatečně kryta (Jiřím Krátkým a Josefem Zelenkou).

V období první republiky dochází také k velké proměně vybavení fotografických atelierů a způsobu fotografické práce vůbec. Jestliže se po první světové válce a počátkem dvacátých let můžeme stále setkat s fotografickými snímky nalepenými na tvrdých kartonech i s klasickým formátem vizitek, jsou tyto postupně vytlačovány především pohlednicovými snímky a jinými formáty, už na silnějších fotografických papírech, které nevyžadují podlepení tvrdým kartonem. Na počátku 20. let se stále setkáváme s fotografiemi zhotovenými pouze při denním světle, postupem techniky se fotografické ateliery proměňují a stále důležitější místo v práci se světlem zaujímají elektrické lampy. Ve třicátých letech už můžeme klasický skleněný atelier na denní světlo považovat za

zastaralý. Místo měkké světelné modelace nastupují výrazné světelné kužele, práce s vrženými stíny a také prvky převzaté z názvosloví uměleckých směrů tehdejší doby. Pochopitelně s určitým zpožděním, které je charakteristické pro vše nové.

Zatímco během druhé světové války fungovaly fotografické živnosti stále téměř stejně jako v době před válkou, poválečná léta a hlavně nástup komunismu přinesla pro živnostenské fotografy mnoho změn. Po „Vítězném únoru" začalo pomalu docházet ke združstevňování portrétních ateliérů. Po roce 1949 můžeme pozorovat zániky fotografických živností také v Kolíně. Majitelé soukromých ateliérů měli možnost zapojit se se svou firmou do socialistického sektoru. V opačném případě museli dříve nebo později provozování své živnosti zanechat. Prvním kdo zanechal provozování soukromé živnosti a vstoupil do družstva Fotografia byl na podzim roku 1950 Josef Zelenka. Jiří Krátký následoval jeho příkladu o rok později v červenci 1951. Oba provozovali „jako vedoucí podniku" nadále své ateliery pod družstvem Fotografia. Otokar Kruntorád ukončil samostatné provozování živnosti v srpnu roku 1952 a vstoupil také do družstva, ovšem v rámci „zdravé socialistické soutěživosti" byl převeden se svým podnikem pod komunální podnik města Kolína. Roku 1954 přestal komunální podnik fotografii provozovat a Kruntorád požádal roku 1955 o opětné vydání živnostenského listu. Svou žádost adresoval až kanceláři prezidenta republiky a uspěl. Pochopitelně že ne na dlouho. Roku 1958 mu byl živnostenský list, v rámci dalšího rušení soukromých živností, odebrán. Padesátiletý Kruntorád se už znovu do socialistického sektoru nezapojil. Až do roku 1958 provozoval fotografickou živnost také Eduard Železný, poté přestoupil se svou firmou pod „drobné provozovny MNV". Šestašedesátiletý František Tichý se vzdal natrvalo živnosti v lednu roku 1953. Někteří z generace předválečných živnostenských fotografů tak buďto zcela živnosti zanechali, nebo dožili důchodového věku v socialistických podnicích.

Heinrich Teichtner (atelier na kolínském /Karlově/ náměstí čp. 76)

Prvním, kdo si v Kolíně zřídil fotografickou živnost, byl uherský žid Heinrich (Jindřich) Teichtner (někdy také uváděn jako Teichner nebo Teuchner). Byl prvním, kdo v Kolíně živnostensky prováděl fotografii ve stálém atelieru.

Narodil se roku 1822 v městečku Kubin v Uhrách (70). Ve Vídni se prý vyučil malířskému a kamenosochařskému (?) řemeslu. Je možné, že už tam se mohl blíže seznámit s fotografií. Po vyučení putoval pravděpodobně roku 1849 z Vídně do Prahy a načas se na své cestě zastavil v Kolíně (71). Seznámil se zde s Reginou, dcerou Koppelmana a Marie Sachslovy. Koppelman Sachsl byl krejčí a obchodník se šatstvem v Kolíně (72). Jak píše později dcera Heinricha Teichtnera Tereza : „Byl velmi mlád, když přijel do Kolína a nemínil tam ani zůstat, viděl náhodou moji matku, která byla velmi hezká, už nešel dál a usadil se v Kolíně.“ (73).

Devětadvacetiletý Heinrich Teichtner byl s o čtyři roky mladší Reginou oddán 25. prosince 1852 v kolínské synagoze rabínem Danielem Frankem. Ze zápisu sňatku v židovské matrice se dozvídáme, že Teichtner pobýval k tomuto datu už „déle než jeden rok“ v kolínské obci (74).

Teichtnerovu kamenosochařskou živnost bohužel nemáme doloženu. Když si roku 1854 přihlašuje hokynářskou živnost, je uváděn pouze jako malíř pokojů (75). Kolínský kronikář František Straka uvádí jako jeho dílo například výmalbu „rytířského sálu“ v domě čp. 20 na Karlově náměstí. Tato prý velmi dovedná a trvanlivě provedená malba se však do dnešních dnů nedochovala. V regionální literatuře bývá ovšem uváděno, že byl Teichtner především velmi dovedným kamenosochařem a řada náhrobků na starém židovském hřbitově v Kolíně pochází právě od něj (76). K této hypotéze ovšem nemáme žádné přímé důkazy, v úředních pramenech není Heinrich Teichtner nikde za kameníka označován.

Roku 1861 si přihlašuje Teichtner další, pozlacovačskou, živnost a ještě téhož roku mu je povolen obchod se sklem a obrazy. Oznámení o provozování fotografické živnosti podal až 30. července 1863 a šlo spíše o další vedlejší živnost, kterou provozoval, dalo by se říci, na přilepšenou. Jeho stále se rozrůstající rodina toho měla zapotřebí. Jak ostatně

i sám uvádí ve své žádosti: „Löbliches k. k. Bezirksamt! Der Gefertigte beabsichtigt in der Stadt Kolin die Photographie als eine Nebenbeschäftigung zu betreiben,…“ (Slavný c. k. okresní úřad! Podepsaný zamýšlí ve městě Kolíně fotografii jako vedlejší zaměstnání provozovat,…) (77).

Fotografický atelier si Teichtner zřídil v domě „U tří mouřenínů“ čp. 76 na severní straně náměstí. Tento dům patřil známé kolínské rodině Morstadtů a mimo jiné se zde narodil významný malíř vedutista Vincenc Morstadt. Atelier byl obyčejná dřevěná kůlna, která stála ve dvoře tohoto domu na terase nad železnicí a Labem. Na dochované a přesně datované skupinové fotografii zakladatelů kolínského akciového cukrovaru z roku 1864 (78), pocházející s největší pravděpodobností z Teichtnerova atelieru, jsou dobře vidět prkenné stěny atelieru. Také podle rozmístění a počtu fotografovaných osob můžeme odhadnout rozměry atelieru, jednoduché dřevěné stavby s částečně prosklenou boční stěnou. Bližší informace o rozměrech a poloze atelieru se můžeme dozvědět z katastrálních map Kolína (79). Na mapě města z roku 1893 si ještě stále můžeme na dvoře domu čp. 76 povšimnout žlutě vyznačené, tedy dřevěné, stavby. Z této doby se bohužel nezachovaly podrobnější plány a roku 1898 už nalézáme na místě dřevěné kůlny pouze jakousi vyvýšenou terasu. Tentokrát však díky podrobnějšímu měřítku můžeme přesněji odhadnout rozměry této stavby, které se s rozměry terasy pravděpodobně víceméně shodovaly. Atelier později zřejmě znovu používaný jako kůlna byl podle toho přibližně 10,45 m dlouhá stavba, na straně západní 3,6 m široká a na straně východní se rozšiřující až na rozměr 4,95 m. Atelier těsně přiléhal svou jižní stěnou k zadní zdi domu čp. 75, sousedícího s domem Morstadtových, a severní strana směrem k Labi byla částečně prosklena. Šlo o v této době běžný fotografický atelier s velice střídmým vybavením. Teichtnerovi takto zařízený atelier ke zhotovování jeho jednoduchých vizitkových podobenek úplně stačil, při fotografování nepoužíval téměř žádných rekvizit, u fotografií celkových postav někdy nalézáme obyčejnou židli, o kterou se fotografovaný model opírá, málokdy využil jednoduchého závěsu v pozadí. U portrétu, hlavy nebo poprsí často používal úpravu do ztracena. Přestože fotografie nebyla Teichtnerovým hlavním zájmem, vzniklo za necelé tři roky jeho fotografické činnosti velké množství fotografických podobenek, z nichž mnohé nepostrádají přirozený půvab. Zajímavostí je,

že se kromě německy signovaných vizitek objevují i jejich české obdoby s textem: „Jindřich Teichtner – malíř a fotograf – dílna č. 76 vedle c. kr. kasáren v Kolíně“ (80). Přestože Teichtner komunikoval s úřady vždy německy, dokázal vyjít vstříc česky hovořícím zákazníkům.

Dne 18. 3. 1866 Teichtner ve svých 44 letech zemřel a jako příčinu smrti uvádí kronikář František Straka choleru. Epidemie cholery však v Kolíně vypukla až 23. července tohoto roku a také v matrice zemřelých kolínské židovské obce je u Teichtnera uvedena jako příčina smrti ischemická choroba srdeční (81). Při sčítání lidu o tři roky později (82) je Regina Teichtnerová uváděna jako vdova se šesti malými dětmi, z nichž poslední se narodilo právě v roce 1866. V tomto sčítání je také uveden nástupce Teichtnerovy fotografické živnosti Jindřich Veverka, jako fotograf v Kolíně. Heinrich Teichtner je pohřben na starém židovském hřbitově, pod údajně vlastní rukou vytvořeným náhrobkem.

Kronikář František Straka uvádí jako nástupce Teichtnerovy kamenosochařské dílny Solomona Teichtnera, který přišel za svým bratrem Heinrichem do Kolína a také se zde usadil. Žádný muž se jménem Solomon Teichtner však v této době v Kolíně nežil. Alois Mádle uvádí, že Teichtnerův švagr Solomon Sachsl dotesal na již hotový náhrobek Heinricha Teichtnera datum úmrtí (83). (Potíž je v tom, že ani Solomona Sachsla nelze s naprostou určitostí doložit.) K záměně švagra a bratra v tomto případě mohlo dojít patrně proto, že Teichtnerův bratr skutečně v Kolíně žil. Jmenoval se Leopold Teichtner a zajímavostí je, že byl také malířem pokojů (84). Jestli také pomáhal bratrovi v jeho sochařské živnosti, nebo zda právě on pracoval převážně jako kameník, nemůžeme archivními prameny doložit, ale jisté je, že náhrobky signované Teichtner se objevují ještě dlouhou dobu po smrti Heinricha Teichtnera a signatury L. Teichtner na několika náhrobcích na starém židovském hřbitově v podstatě kamenickou živnost Teichtnerova bratra Leopolda dokládají.

Jindřich Veverka (Karlovo náměstí čp. 76)

V regionální literatuře bývá uváděno, že vdova po Heinrichu Teichtnerovi předala fotografickou živnost dvěma Pražanům – Müllerovi a Veverkovi (85). Jisté je, že určitou dobu měl Jindřich Veverka za společníka jistého blíže neznámého Müllera, jak dokládá revers jedné nalezené vizitky: „Fotografie Müller et Veverka“ (86). Ale to, zda jako společníci působili právě v Kolíně, nebylo možno zatím ničím doložit.

Jindřich (Heinrich) Veverka, narozený 8. března 1839 v Praze, provozoval v letech 1864 – 1866 fotografický atelier v Praze na Klárově v rohovém domě čp. 130/III (na rohu dnešní ulice U Železné lávky a nábřeží E. Beneše) (87). Roku 1866 přišel do Kolína, převzal atelier po Heinrichu Teichtnerovi a natrvalo se zde usadil (88).

Ve svých fotografických a uměleckých ambicích se Veverka od svého předchůdce příliš nelišil. Zhotovoval jednoduché portréty a často také fotografoval celé postavy. Až neuvěřitelně úsporný byl v používání rekvizit. Na velké většině jeho fotografií nalezneme jednu a tutéž židli, na které model buď sedí nebo se o ni opírá. Jako „kompozičního prvku“ používal jednoduchého závěsu, který ostatně nalezneme už na Teichtnerových fotografiích. Vzhledem k tomu, že Veverka neměl v Kolíně žádnou konkurenci, nic ho nenutilo cokoli na svém spoře vybaveném atelieru měnit.

Jedinou zajímavostí na Veverkově fotografickém díle zůstávají patrně nejstarší dochované snímky Kolína vytvořené místním fotografem - zálabský mlýn a pohled na severozápadní stranu kolínského náměstí (89). Na fotografii náměstí je vedle radnice a kasáren vidět i dům, na jehož dvoře Veverka atelier provozoval. Dobře patrný je na domě český nápis „fotografická dílna“, ostatně také texty na zadních stranách svých fotografií uváděl Veverka pouze v češtině. U těchto dvou snímků sice nemůžeme s jistotou doložit Veverkovo autorství, ale s největší pravděpodobností je skutečně vytvořil. Napovídá tomu i blízkost atelieru a místa, odkud byly snímky fotografovány. Fotografie mlýna na Zálabí, ještě před jeho požárem roku 1868, byla pořízena patrně přímo ze dvora domu U tří mouřenínů.

Veverka se po svém příchodu do Kolína zapojil do místního společenského života. Byl zapáleným sportovcem, do pražského Sokola vstoupil už roku 1863 jako

čtyřiadvacetiletý mladík, v době, kdy za sebou měla první sokolská jednota v Praze teprve rok své existence. Krátce po svém příchodu do Kolína vstoupil Veverka do místní jednoty (90). Ve své době také portrétoval jednotlivé členy kolínského Sokola. Je proto velmi pravděpodobné, že také další nesignované fotografie z fondu kolínského Sokola z této doby mohou pocházet z atelieru Jindřicha Veverky.

Dalším Veverkovým zájmem bylo divadelní ochotnictví. V Regionálním muzeu v Kolíně se zachovalo fotografické album místního ochotnického spolku, mimo jiné i s Veverkovými autoportréty (91). Na dvou z nich se dokonce Veverka vyfotografoval v některých ze svých divadelních rolí. V ochotnickém spolku byl dlouholetým členem a v určitém období je doložen i jako člen výboru (92). Pro své schopnosti byl Jindřich Veverka velmi oblíben, v dobovém tisku nešetří kritika chválou na provedení jeho rolí. Veverka dle jedné z recenzí „uměl obecenstvo udržet v ustavičném rozjaření a zároveň vyhověti i nejpřísnějším požadavkům pozorovatele, kterýž nedá se uplatiti komičností situace, p. Veverka rozveselí zdravou přirozenou komikou, vystříhající se všech výstředností." (93) Není proto divu, že v pohostinských vystoupeních známé tragédky Otýlie Sklenářové – Malé, konaných 29. až 31. července 1873 v Kolíně, Veverka této oblíbené české herečce zdatně sekundoval. Hrála se tehdy oblíbená Kollárova tragedie Monika a Veverka se zde zhostil, dle dobové kritiky s úspěchem, role Hypolita (94). V první polovině 70. let se Veverka věnuje této své zálibě skutečně intenzivně a recenze ochotnických představení v této době chválou na jeho herecké umění rozhodně nešetří. Vedle Eduarda Hoffmeistera a Františka Hoblíka je považován za vedoucí síly ochotnického souboru. Ještě 7. srpna 1878 nalézáme v Kolínských novinách zprávu o pohostinském vystoupení „staršího družstva ochotnického" v sokolském sále v Kolíně, 27. července 1878 se zde hrála Schillerova hra Loupežníci, pan Hoblík se představil v roli France Moora a Veverka v roli Karla Moora. Kritika o představitelích hlavních rolí napsala: „Ba směle můžeme tvrdit, že na větších jevištích mohli by si gratulovat k takovému Karlu, k takovému Franci…" (95).

Je možné, že právě v ochotnickém spolku se mohl Veverka blíže seznámit se svou pozdější manželkou, dcerou úředníka při zdejší záložně Vincence Audolenského. Svědkem na svatbě Jindřicha Veverky s o jedenáct let mladší Vincencií Audolenskou

počátkem února 1872 byl významný kulturní činovník Eduard Hoffmeister, člověk zapojený do mnoha místních spolků a kulturních aktivit (96). Vincencie byla také zdatnou ochotnicí a divadlu se věnovala i určitou dobu po svatbě. Také její sestry Anna a Marie (pozdější manželka fotografa Antonína Pinkase) často s úspěchem účinkovaly v ochotnických představeních (97). Veverka byl pro kolínské ochotníky výbornou posilou nejen jako nadaný herec, ale některá představení také režíroval a jeho jméno se objevuje i ve výboru ochotnického spolku (98).

V roce sňatku pracoval již Jindřich Veverka jako úředník při továrně na výrobu umělých hnojiv v Kolíně (99), která byla založena předchozího roku, jako účetní získal byt přímo v areálu továrny a vzhledem ke své zajištěné existenci se rozhodl založit rodinu. Fotografický atelier potom provozoval zdá se pouze jako svou vedlejší živnost a nelze ničím doložit, do jaké míry se své předchozí živnosti ještě sám věnoval. V září 1877 se v bývalém Veverkově atelieru na dvoře Morstadtova domu usadil fotograf Antonín Pinkas (100). Zda převzal fungující atelier nebo pouze využil v té době neobsazenou firmu, nevíme. Přímé doklady o tom, že by se Veverka ještě v období, kdy byl již zaměstnán jako účetní, věnoval stále fotografii, nemáme.

Jako účetní akciové továrny na výrobu lučebnin a umělých hnojiv měl Veverka dobré postavení a zajištěnou existenci. Se svou ženou měl sedm dětí, dva syny a pět dcer (101). Na dceři Pavle (narozené 1. 4. 1880), později provdané za pivovarského odborníka a spisovatele Otakara Zachara, se projevil otcův herecký talent. Absolvovala dramatickou školu V. Šmahy, stala se profesionální herečkou a do roku 1911 je doložena jako členka Městského divadla na Vinohradech (102). Veverka žil ve služebním bytě v domě čp. 54 v areálu lučební továrny až do 11. března 1918, kdy zemřel (103).

Antonín Pinkas (Karlovo náměstí čp. 76, Dolní /Na Pobřeží/ čp. 68)

Nástupcem Veverkovy fotografické živnosti se stal Antonín Pinkas, narozený 30. července 1851 v Praze na Strahově. Pocházel z mlynářské rodiny a fotografii se vyučil u Jindřicha Eckerta na Malé Straně (104). Kolínský kronikář František Straka charakterizuje Pinkase ve svých „vybledlých obrázcích z Kolína před 50ti lety" jako elegantního muže prostřední postavy, s plnovousem střiženým do špičky, s chováním vždy jemným. Ostatně to, jak fotograf Antonín Pinkas vypadal, si můžeme ověřit na jeho dochovaných autoportrétech (105).

V květnu 1872 zažádal Antonín Pinkas o provozování fotografické živnosti v Litoměřicích, na Dominikánském náměstí čp. 129. Příliš dlouho zde však nezůstal, už o rok později, na jaře roku 1873, žádá o fotografickou živnost na stejné adrese Anton Lukeš původem z Prahy (106).

Roku 1874 provozoval opět krátce vlastní atelier v Praze, ve Vlašské ulici čp. 14 (107). Zachovaly se také vizitky signované: „photographie von A. W. Pinkas – maler und photograph aus Prag" (108), ale co se týká případné Pinkasovy malířské živnosti, žádné další zmínky se neobjevily.

V Kolíně se poprvé s Antonínem Pinkasem setkáváme na jaře roku 1877. Dne 19. dubna tohoto roku sehráli místní ochotníci hru Romeo a Julie. Antonín Pinkas fotografoval seskupení těchto ochotníků na dvoře kolínské reálky. Pěkná zpráva se o tom zachovala v Kolínských novinách: „Malebné toto seskupení ze všech spoluúčinkujících ochotníků v této tragedii lásky provedl velmi zdařile v Kolíně právě meškající fotograf pan Pinkas. Každý kdož jest příznivcem našich statečných ochotníků, získati může za mírnou náhradu 1 zl. jeden takový obraz na památku pěkného večera, kterýž zažil o představení Romea a Julie." (109) V dalším čísle Kolínských novin následuje oprava chybného udání ceny z 1 zl. na 1 zl. 50 kr. 26. září téhož roku inzeruje Antonín V. Pinkas otevření fotografické dílny v domě pana Morstadta na náměstí (110) a před vánocemi inzeruje znovu (111), tentokrát fotografie jako vhodné vánoční dárky. Prvním sídlem fotografické firmy Antonína Pinkase byl nejdříve Veverkův atelier ve dvoře domu čp. 76. Jak se

dovídáme z inzerátů, usadil se zde už v září 1877, oficiálně však fotografickou živnost v tomto místě opověděl až 22. ledna 1878 (112).

Krátce po svém příchodu do Kolína, pár dní po oficiálním ohlášení své fotografické živnosti, 31. ledna 1878, se Antonín Pinkas oženil s Marií Audolenskou (narozenou roku 1855), mladší sestrou Veverkovy manželky Vincencie. Za svědka jim šel bratranec Marie Audolenské, říšský a zemský poslanec Čeněk Hevera (113). Pinkasova manželka Marie pomáhala v atelieru a zřejmě ho i v dobách nepřítomnosti manžela vedla.

Velice pěkná vzpomínka z počátků Pinkasova působení v Kolíně se zachovala v rukopise F. Springerové rozené Součkové. Hlavní roli v této příhodě hraje slabomyslný hoch Lojzík, v tu dobu známá kolínská postavička, který s oblibou trávil čas v hostinci v Morstadtově domě. Bylo to koncem roku 1878, v době obsazení Bosny a Hercegoviny rakouským vojskem. Hodně se mluvilo a v novinách psalo o vůdci povstalců Hadži – Lojovi a jednomu z návštěvníků hostince napadlo, že by jim mohl Lojzík posloužit k malému žertu. Z počátku vystrašený Lojza se nechal za slíbenou jaternici vystrojit a přivolaný fotograf pan Pinkas ho takto vymustrovaného zvěčnil a obrázek Lojzíka vystavil ve své výkladní skříni na náměstí s nápisem „Hadži – Loja, chrabrý vůdce povstalců“. Také Kolínské noviny přinesly 3. 11. 1878 zprávu : „Hadži – Loja na přátelskou domluvu dal se u fotografa p. Pinkase přiměti a dal se – oblejsknouti. Pan Pinkas dělá dnes s originelními obrázky Hadži – Loje dobrý obchod. Hadži – Loja vyobrazen jest v nejdivočejším stavu.“ Po velmi podrobném popisu Lojzíkova vzhledu následuje závěr: „Takto jde z něho hrůza, a nedivili bychom se ani dost málo, kdyby strašlivým svým pohledem byl zkazil panu Pinkasovi aparát.“ (114)

Antonín Pinkas byl pro své schopnosti velmi oblíben a brzy mu původní dřevěný atelier ve dvoře Morstadtova domu přestal vyhovovat. V Kolínských novinách z 11. 9. 1880 oznamuje Pinkas přesídlení z původního místa kvůli „špatnému světlu a nepříjemnému příchodu“ do nově postavené, elegantní a nejnovějšími stroji opatřené dílny v ulici Na Pobřeží čp. 68, v domě pana Vyvána (115). Co bylo oním „nepříjemným přístupem“, si můžeme domyslet ze stížnosti pana Jana Duba, člena zdravotní komise městské rady a především pravidelného návštěvníka hostince v domě U tří mouřenínů. Pan Dub si zde stěžuje na neustále přetékající jámu na výkaly, kolem níž je nutno všem

návštěvníkům hostince (a tedy i fotografického atelieru) projíti (116). Antonín Pinkas sice ve svém oznámení o přesídlení uvádí, že svou původní fotografickou dílnu „úplně zruší", ale zároveň se v tisku objevují také již inzeráty, pod kterými je podepsán „F. V. Krátký – akademický malíř a fotograf v Kolíně" se stejnou adresou (117). František Krátký se svým bratrem Vilémem použili příležitosti provozovat ke své malířské živnosti také fotografii a využili tak uvolněný Pinkasův atelier. Je pravděpodobné, že se právě v Pinkasově dílně s fotografií blíže seznámili. O možné spolupráci Antonína Pinkase a Františka Krátkého se můžeme dohadovat například z Pinkasova inzerátu v Kolínských novinách z 27. 3. 1879: „…podobizny v životní velikosti fotografované na plátně a uměle v olejové barvě od znamenitého umělce absolvovaného akademického malíře podobizen provedené, zhotovuje fotografická dílna v Kolíně…" (118), zde však jde pouze o dohady, které není možné ničím dalším doložit.

Svůj nový skleněný fotografický salon v ulici Na Pobřeží čp. 68 si Antonín Pinkas otevřel až k 1. březnu 1881 (119). Nové sídlo atelieru nemělo o nic nevýhodnější polohu než předchozí. Nacházelo se nedaleko nově postaveného železného mostu přes Labe, který spojoval obě části města. Pinkas také na rubu svých fotografií uváděl: „…fotografický salon v Kolíně, blíže labského mostu…"

V Kolínských novinách 11. února 1882 vyšla zpráva o zakoupení domu se zahradou v Havířské ulici v Kutné Hoře Antonínem Pinkasem a oznámení, že tento kolínský fotograf zde v nejbližší době otevře novou fotografickou dílnu jako pobočný závod svého kolínského závodu (120). Také v archivním fondu Městského úřadu v Kutné Hoře se nalézá zápis o podání žádosti Antonína Pinkase o stavbu fotografické dílny v domě čp. 402. Spis s bližšími údaji o stavbě se bohužel nedochoval. Žádost o povolení fotografické živnosti v Kutné Hoře podal A. Pinkas 21. 9. 1882 (121).

Jisté je, že Pinkas významně pozdvihl úroveň kolínského atelieru, zhotovoval sice opět celkem běžné portrétní snímky, ovšem mnohem propracovanější a technicky dokonalejší než byly snímky jeho předchůdce. Jednoduché vizitkové podobenky působí klidně a přirozeně, větší kabinetkové fotografie jsou více poplatné duchu doby. Celé postavy jsou fotografovány v typickém prostředí malovaných pozadí, ozdobných zábradlíček, kašírovaných sloupků a soch. V takovém prostředí je zhotoven i dochovaný

Pinkasův autoportrét. Zajímavý článek týkající se Pinkasova portrétního atelieru nacházíme v Kolínských novinách ze 14. dubna 1883 pod titulkem „Pomsta umělcova". „Jakživ by si nikdo nepomyslil, jak se umělec, je-li právě umělec fotografem, může neuznalým svým zákazníkům pomstít, záleží-li tato neuznalost v tom, že urazí jeho umění. Příklad pomsty takové statuoval v těchto dnech zdejší majitel fotografické dílny p. A. Pinkas, u něhož se dal jeden z kolínských Davidlů „oblejsknouti". Když hotové fotografie poslal pan Pinkas adresátovi, nepodržel si jich tento, nýbrž vrátil je zakrátko fotografovi s podotknutím, to že není on, že není trefen, atd. Umělec fotograf nanejvýš uražen, osnoval pomstu. Konečně ji vykonal. Vzal totiž jednu podobiznu starého Davidla, přimaloval jí tuší oslí uši a vystrčil ji za okno zároveň s jednou tou „špatně trefenou", aby každý, kdož jde kolem, mohl se na ni podívati a posouditi! Rozumí se, že ušatý ten obrázek vyvolal v Kolíně nesmírnou senzaci, a že syn starého Davidla ihned letěl k fotografovi, aby tatínka vyndal z okna, jinak že bude žalovat. Pan Pinkas byl ale brzo hotov. Obrátil se ostře k synkovi a pravil: „Co je vám potom? Týká se snad tento obrázek vás nebo někoho z rodiny?"- „Je to můj tatínek", syn nato. „Tomu není tak, vždyť mi bylo sděleno, právě vaším tatínkem, že to, co je na tom obrázku, není on, nechápu proč se zrovna vy o to tak staráte?" – Tím byl ovšem synek odbyt a starý ubohý špatně trefený Davidl starší do dnes za okny s dlouhýma na sáh ušima. Lidé, kteří chodí kolem, ukazují si na obrázek ten a některý je tak zlomyslný, že tvrdí: „Ale vždyť je to on!" (122) Podobné případy pomsty fotografa nespokojeným zákazníkům se v historii fotografie vyskytovaly častěji. Známý je případ pražského fotografa Antonína Žáka, který takovýchto „vrácených" snímků nashromáždil na dvacet a tyto podobenky vlepil do fotografie hejna hus, tak aby každá husa měla hlavu jedné nespokojené zákaznice.

Nejzajímavější část Pinkasovy fotografické tvorby však vznikla mimo atelier. Pinkas byl mezi kolínskými fotografy prvním, kdo se věnoval ve větší míře místopisné fotografii. Nejstarší zachované fotografie některých kolínských domů a ulic z přelomu 70. a 80. let fotografoval právě Pinkas. Například záběry Rubešovy ulice a domu U zlatého šífu v této ulici, který byl roku 1880 zbourán (123). Fotografování historických památek, lidských sídel v krajině nebo průmyslových objektů se Pinkas věnoval až do své předčasné smrti. Vzorem mu mohl být právě jeho učitel Jindřich Eckert, který často se svou

kamerou cestoval a dokumentoval zajímavá místa Čech. Podobně jako Eckert se Pinkas fotografováním mimo atelier živil. Pro cukrovar rytíře Horského, postavený v letech 1868 – 1870 v Kolíně na Zálabí (na místě dnešní architektem Fragnerem postavené elektrárny), vytvořil rozsáhlé fotografické album dokumentující nejen budovy cukrovaru, ale i jeho provoz (124). Pinkas ale nefotografoval pouze v Kolíně a jeho nejbližším okolí. V Regionálním muzeu v Kolíně se zachoval soubor šestatřiceti Pinkasových fotografií českých měst, městeček, vesnic, hradů, zámků i průmyslových staveb. Nejvíce snímků pochází z Benešovska, Posázaví a z širšího okolí Kolína (125). Všechny snímky zaujmou pečlivou kompozicí, často jsou oživeny maličkými postavičkami, snad zvědavci, pro které byl takový fotograf cestující se svým objemným vybavením jistě velkou atrakcí. Těžko dnes posoudit, zda tyto snímky vytvářel ze svého zájmu, nebo do jaké míry byly jeho cesty řízeny případnými zakázkami. Je však velmi pravděpodobné, že fotografie průmyslových objektů nabízel jejich majitelům.

Roku 1882 se Pinkas zúčastnil výletu na Moravu, pořádaného místní sokolskou jednotou. Pro tuto velkolepou akci, které se účastnilo tři sta sokolů v kroji a devět set civilních občanů, byl vypraven zvláštní vlak. Součástí programu byl nejen koncert Františka Kmocha a jeho kapely v Besedním domě v Brně, kde je uvítal osobně tehdejší profesor hudby na učitelském ústavu a dirigent České brněnské filharmonie Leoš Janáček, ale také návštěva nedalekých Sloupských jeskyní (126). Antonín Pinkas zde vytvořil opět několik zajímavých krajinářských snímků. Fotografoval nejen venkovní vstupy do jeskyní, ale neváhal se pokusit i o fotografie jejich vnitřku. Přestože v podzemních prostorách Moravského krasu fotografoval již roku 1863 Martin Kříž (127), který tyto technicky obtížné snímky zhotovil pomocí umělého světla, nedá se říci, že by fotografování v tak obtížných světelných podmínkách bylo ještě i po Pinkasově pokusu o dvacet let později něčím jednoduchým či samozřejmým. Z Pinkasova fotografování se zachovalo několik zdařilých snímků krasových útvarů (128).

Pinkasova fotografická činnost však byla poměrně krátká. Nepočítáme – li léta strávená v učení, trvala něco málo přes deset let. V době kdy by se dalo očekávat rozvinutí jeho krajinářského talentu, dne 9. června roku 1883, ve věku pouhých jedenatřiceti let náhle umírá na krční chorobu (129).

Marie a Julius Domenegoni (Dolní /Na Pobřeží/ čp. 68)

Antonín Pinkas zřejmě zemřel náhle a bez závěti a majetek bylo třeba rozdělit mezi všechny zákonné dědice (130). Kromě manželky Marie dědila také Pinkasova matka Anna, která vedla Pinkasovu fotografickou firmu v Kutné Hoře a jeho bratr František Pinkas, tou dobou u 8. dragounského pluku ve Vídni.

Marie Pinkasová se po smrti svého manžela rozhodla vést kolínský atelier i nadále. Když se po roce smutku znovu provdala za správce kolínského cukrovaru dědiců Horského Julia Domenegoniho, atelier potom nesl jeho jméno. Zajímavostí je, že svědkem na svatbě Julia Domenegoniho a Marie Pinkasové koncem června 1884 byl Jindřich Veverka (131). Jak uvádí ve svých vzpomínkách František Straka, Domenegoni se prý fotografií příliš nezabýval a ponechával vedení atelieru své paní. Tomu by do jisté míry nasvědčovalo i to, že se i nadále věnoval své profesi chemického inženýra. Také na reversech fotografií uváděl vždy: „Julius Domenegoni – fotograf a technický lučebník“. Marii Pinkasové zůstal v majetku pouze atelier v Kolíně, fotografickou dílnu v Kutné Hoře čp. 402 převzala Pinkasova matka Anna, která si zde 20. února 1884 přihlásila fotografickou živnost na své jméno (132). Vdova po Antonínu Pinkasovi Marie se však rozhodla se svým novým manželem své bývalé tchyni v Kutné Hoře konkurovat. V srpnu roku 1884 zde Julius a Marie Domenegoni ohlásili fotografickou živnost v nově zřízené dílně v České ulici čp. 271 (133). V Kolínských novinách z 10. 6. 1884 se objevuje inzerát směrovaný do Kutné Hory a okolí: „Julius Domenegoni, fotograf a lučebník, (dříve A. Pinkas); oznamuji tímto velectěnému p. t. obecenstvu, že otevřel tyto dny svůj nově zřízený a veškerým pohodlím opatřený fotografický salon v Hoře Kutné, Česká ulice číslo 271, zároveň oznamuji, že nenacházím se více ve spojení s firmou A. Pinkas v Hoře Kutné, ale že matrice z dřívějších let pracované v saloně A. Pinkas nalézají se u mě na skladě…“ (134)

V srpnu 1885 nacházíme v tisku zprávu o chystaném zřízení „velkého závodu fotografického“ v Mladé Boleslavi v ulici Na Baště v zahradě domu paní Šmídové (135). Domenegoni si od ní pronajal k tomuto účelu zahradu na pět let a doufal, že už někdy během srpna 1885 atelier připraví pro své mladoboleslavské zákazníky. Jako inzerovanou

specialitu pro Mladou Boleslav uvádí v této zprávě fotografie v životní velikosti až do výše jednoho metru.

Tvorba atelieru Julia Domenegoniho dobře charakterizuje úpadek portrétní fotografie v 80. letech 19. století. Fotografie jsou stylově nejednotné a využívají často velice kýčovitých, ve své době módních záležitostí, jakými byly například malované šablony. Některé snímky, jako například kabinetkový jezdecký portrét V. Formánka, nepostrádají jistého půvabu nechtěné absurdnosti (136).

Roku 1889 se Julius a Marie Domenegoni rozhodli svou kolínskou firmu předat Bohuslavu Rafaelovi. O rok později mu předali i svůj mladoboleslavský atelier. František Straka ve svých „vybledlých obrázcích z Kolína“ uvádí, že se Domenegoni stal poté ředitelem cukrovaru hraběte Clam – Martinice v Studňovsi u Slaného a tento cukrovar vedl po následujících šestnáct let (137).

Bohuslav Rafael (Dolní /Na Pobřeží/ čp. 68)

Kolínský fotografický atelier převzal od paní Marie Domenegoniové (jak je uvedeno v ohlášení Rafaelovy fotografické živnosti, což opětně dokazuje významnou roli Marie Domenegiové ve firmě) mladoboleslavský rodák Bohuslav Rafael. Dne 5. února 1889 podává žádost o udělení fotografické živnosti se sídlem v Kolíně čp. 68 (138). O pár dní později se objevuje v Polabanu zpráva: „Nový fotograf v Kolíně, bývalý Pinkasův závod fotografický převzal od p. Julia Domenegoniho pan Bohuslav Rafael. Zřídí ho znovu podle požadavků moderní fotografie i opatří novými přístroji. Veškeré práce budou dle nejnovějších objevů a zlepšení v oboru fotografickém a obvyklou metodou francouzskou, již si mohl pan Rafael osvojiti při víceletém pobytu svém v Paříži. Salony Rafaelovy budou obecenstvu otevřeny již dne 1. 3. t. r.“ Současně vycházejí inzeráty, pod nimiž je Rafael podepsán jako bývalý technický ředitel atelieru Van Bosch-e v Paříži (139).

O tom, že Rafael absolvoval praxi v Paříži, se zmiňuje i kronikář Straka. Velmi zajímavým dokladem Rafaelova pařížského pobytu je jeho dopis, který poslal z Paříže jednomu ze svých přátel do Mladé Boleslavi. Týká se natolik atraktivní události, že byl přetištěn v Jizeranu dne 26. 11. 1887 (140). Bohuslav Rafael se při svém pobytu na zkušené v Paříži stal přímým účastníkem požáru velkého pařížského divadla, takzvané komické opery, při němž zahynulo přes dvě stě lidí. Rafaelovo vyprávění je natolik poutavé, že by byla škoda ho více nepřiblížit. Nehledě na autentičnost tohoto jediného dochovaného „osobního“ dopisu, který nám může přiblížit i samotnou osobu Bohuslava Rafaela. Rafael svému příteli píše: „Četl jsi zajisté o požáru komické opery zdejší. Zvláštní náhodou byl jsem při požáru, což málem by mě stálo život. Chtěl jsem několikrát podívat se na „Mignon“, ale neměl jsem času. Šel jsem tady téhož večera s jedním ze svých přátel. Měli jsme lístky na druhý balkon, křesla. O tom jak vypukl oheň na jevišti jsi četl též, jak nejprv několik jisker padlo, čehož nevšímnul si nikdo, až když najednou spadnul kus hořícího hadru na jeviště, tu najednou vše se hnulo a než bys napočítal dvacet již byla strašná panika, křik, pláč, řvaní jako od šelem. Mezi tím již byly plameny nahoře na jevišti a kouř dral se do hlediště plnou silou. To se rozumí, že každý hnal se ku vchodům za děsného řvaní: Postupovat! Kouř nás zatím již hodně dusil, hůře však bylo na hořeních

galeriích, neb kouř stoupal ke stropu a galerie byly ještě plny obecenstva – najednou shasne plyn. Teď nastala řvava největší. U našeho východu jsme se rvali o život takřka, každý hleděl druhého odstrčiti, a mlátili i kousali se. Nejděsněji na tom byly ženské, kteréž byly odstrkovány od hrdinů mužů. Já byl též takřka vzadu a svého přítele jsem ani neviděl, již proto, že úplně tma bylo. Jen plameny na jevišti, které vyhlíželo již jako peklo, osvětlovaly sál, však pro kouř nebylo mnoho vidět. To byl děsný zápas o život, já byl jak omámený již tím křikem ostatních a ani na sebe jsem nepomýšlel jako mne dojmul ten boj o život, ty děsné obličeje, kteréž měly oči takřka z hlavy venku. Stále jsme šlapali po mrtvých již, kteříž slabší byli a strhnouti se dali od ostatních k zemi, jeden zabíjel takřka druhého. Nejvíc takto zahynulo žen, vedle mne zrovna strhli jednu dámu a již byla zašlapána. V tom chytí se jedna dáma kolem krku mého souseda a hned druhá mne „zachraňte nás!“ řvaly téměř bez sebe. Já jsem byl sevřen, že jsem nemohl se hnout. Již jsem se viděl ztracen. S takovým břemenem na krku jsem se nemohl zachránit, byl jsem mimo to hrůzou ohromen. Tím samým okamžikem octli jsme se vzadu v houfu. Teď jsem již jen myslil co as řeknou rodiče, až se to doví. V duchu se mi mihla myšlenka na „Ring theater“ a již bylo těžko dýchat. V hořeních galeriích musel být boj ještě děsnější. Křik a pekelný lomoz svědčily o tom, vidět nebylo ničeho. Tu pojednou jsem si zpoměl, že mohu skočiti dolů. Zahnul jsem se tedy hned se schůdků k zábradlí, stále se svým břemenem, které jsem již sotva vlékl, ona se mne ale tak držela, že nebylo možno se vyprostit ona pak už ani křičeti nemohla. Skočil jsem tedy dolů i padnul jsem na první balkon, který přesahoval druhý, při čemž oba děsně jsme se pohmoždili, zejména ona chuďas, neboť padla vespod. Myslel jsem, že se zabila ona však držela se dále a sípavě řvala. Sebral jsem se rychle a vrhnul jsem se ještě jednou dolů z prvního balkonu do přízemí, tu padli jsme mezi sedadla, zas jsme se potloukli zase ona více než já a tu mne pustila. Já celý zmámený chytil jsem ji za jednu ruku a táhnul ji ven ze dveří. V chodbě byli již hasiči a ti nás vyvedli ven. Jeden z hasičů pomohl mě dámu odnésti do sousední čitárny, ve které to vypadalo jako v nemocnici – tam leželi jeden vedle druhého ti co skočili z oken a balkonů, a udušení. …“ O tom, jak Bohuslav Rafael zachránil manželku obchodníka z Nancy, psaly také pařížské noviny. Zachráněná paní se brzy uzdravila a Rafael byl navržen na vyznamenání. Jak ale ve svém dopise uvádí, že na policii se mu

nechtělo v jeho stavu chodit, byl rád, že to dopadlo tak, jak to dopadlo. Dopis uzavírá: „ Mimo to měl jsem as osm neděl památku, byl jsem potlučen po celém těle, na pravém rameně měl jsem velkou ránu způsobenou kousnutím jedním zběsilcem ve řvavě, následkem čehož mě opuchlo levé rámě a paže a týden jsem nemohl nic dělat. Zachránil jsem se tělocvikem, takový skok udělat a nezabit se, k tomu je potřeba býti Sokolem!“ Patrně krátce po svém návratu z Paříže přichází Rafael do Kolína. O možnosti převzít kolínský fotoateliér se mohl Rafael dozvědět od Domenegoniho díky jeho mladoboleslavské filiálce. Zajímavé je, že nejprve převzal a jako svou hlavní živnost vedl kolínský atelier. Teprve rok po Rafaelově příchodu do Kolína, v únoru 1890, se objevuje v Jizeranu oznámení o převzetí mladoboleslavského fotografického atelieru Julia Domenegoniho panem Bohuslavem Rafaelem (141). V tomto inzerátu ze dne 8. 2. 1890 oznamuje, že dnem 1. března otevře fotografický atelier v bývalém saloně pana J. Domenegoniho. Také se zde dozvídáme, že pro vedení závodu získal „uměleckou sílu pana Jana Smíška – operatéra a ředitele pražské firmy p. J. Langhanse“ podepsán je B. Rafael bývalý technický ředitel atelieru „Van Busch“ v Paříži a majitel fotografického závodu v Kolíně. Z toho je dobře patrné, že Rafael nemínil mladoboleslavskou firmu vést osobně. Smíšek však již na přelomu července a srpna od Rafaela odchází a otevírá si vlastní fotografický salon v zahradě domu pana Františka Skály na Školním náměstí v Mladé Boleslavi (142).

Bohuslav Rafael ve svých inzerátech nabízel „fotografie ve francouzském genru“. Jeho snímky jsou skutečně stylově jednotné, uměřené jednoduché portréty, které působí velmi přirozeným, klidným dojmem. Zajímavým výstřelkem v Rafaelově tvorbě je žánrová fotografie zpodobňující muže s národní šerpou v ruce, kterému u nohou sedí kašírovaný psík (143). Rafael se zaměřoval především na portrétní ateliérovou fotografii. Do současné doby se neobjevilo větší množství fotografií, které by dokazovaly jeho zájem o krajinářskou či místopisnou fotografii.

Po roce pobytu v Kolíně se Rafael oženil s Alžbětou Koláčnou, dcerou Jana Koláčného, hospodáře na Zálabí (144). Alžběta byla ještě neplnoletá a k sňatku se vyjadřovalo okresní hejtmanství, dne 22. června 1890 měli ohlášky „jednou za třikrát“ a krátce nato oddavky v Praze. Kronikář Straka líčí ve svých vzpomínkách Rafaela jako

„muže prostřední svalnaté postavy, tělocvikem vypěstované, sporých vlasů, a příjemný jeho obličej vroubil tmavý plnovous. Nosil skřipec se silnými obroučkami. Jeho jednání bylo milé a slušné." Dále se zmiňuje o tiché a domácké povaze jeho paní, která se neslučovala s Rafaelovým charakterem „spolkaře a veselého společníka, majícího ještě v sobě vzpomínky na život v Paříži" (145). Jejich manželství bylo z viny Bohuslava Rafaela rozvedeno 11. května 1895 a Alžběta se odstěhovala zpět k matce se svými třemi malými dcerkami, z nichž poslední se narodila až během rozvodu (146). Rafael už během rozvodové pře nechal přepsat svou firmu na svého otce Josefa Rafaela, který se kvůli tomu přestěhoval do Kolína i se svou manželkou. V živnostenském rejstříku je uvedeno převedení fotografického závodu na Josefa Rafaela 5. prosince 1894 (147), Bohuslav Rafael byl potom oficiálně zaměstnán jako fotografický pomocník ve firmě svého otce. Zajímavé jsou záznamy sporů ohledně placení a výše alimentů. Rafael sám uváděl, že byl nucen vzdát se své živnosti následkem nepříznivých poměrů v roce 1894 a v době rozvodu pobírá pouze plat 60 zlatých jako fotografický pomocník. Tuto informaci nalezneme v Rafaelově odvolání proti vyměřenému výživnému 40 zlatých měsíčně. Podle posudku, vypracovaného stranou manželky, byl Rafaelův příjem hned na počátku živnosti čtyři tisíce zlatých ročně a výdělky že spíše rostly, nežli se snižovaly. Strana Rafaelova proti tomu stavěla odhad, založený na odhadu znalců Františka Krátkého a Julia Domenegoniho, kteří čistý příjem Rafaelovy fotografické živnosti odhadli na ročních 930 zlatých. Je nasnadě, že důvodem k převedení atelieru na otce byly nepříznivé poměry spíše v rodině, než ve firmě. Josef Rafael tedy vedl atelier spíše „na oko", jak také uvádí Alžběta Rafelová, a její bývalý manžel se proti tomuto tvrzení ohrazuje. Tahanice o placení alimentů nakonec Rafael ukončil svým odcestováním. Poslední zmínka je, že „pobývá ve světě" (148).

Rafael byl významným pracovníkem místního Sokola, kam vstoupil okamžitě po svém příchodu do Kolína (149). Je to pochopitelné, neboť aktivním sokolem byl už v Mladé Boleslavi. V srpnu roku 1886 se mladoboleslavská jednota zúčastnila národní slavnosti v Benátkách nad Jizerou se svým „akrobatickým družstvem". A právě jedním ze tří akrobatů byl Rafael. Fotografie akrobatického družstva se zachovala v kronice mladoboleslavského Sokola (150). I v Kolíně se aktivně zapojil a zastával zde funkci

cvičitele. Z Rafaelova atelieru pochází mimo jiné soubor příjemně dobových kabinetkových fotografií, na nichž pózují s tělocvičným nářadím cvičitelé kolínského Sokola, včetně Rafaela samotného. Portréty jsou jemně kolorovány a působí kupodivu velmi přirozeně (151). Tytéž nekolorované záběry byly použity také na cvičitelské tablo, které v kanceláři kolínského Sokola visí dodnes.

Jan Kamarýt uvádí, že právě za Rafaela se atelier přestěhoval o něco výše do Rubešovy ulice čp. 73-75. Důvodem prý byla stavba továrny na cukrovinky, kterou v tu dobu dal skutečně Karel Cyvín budovat; tato informace není podložena archivními materiály a je více jak pravděpodobné, že atelier zůstal stále na svém původním místě. Na stejné adrese působil i Rafaelův nástupce Guld. Často bývá v regionální literatuře uváděna mylná informace, že si Bohuslav Rafael založil po svém odchodu z Kolína fotografický atelier v Brně spolu s malířem Klíčem (152). Tento omyl vznikl patrně na základě shody názvů kolínského a brněnského atelieru. Zatímco Bohuslav Rafael provozoval atelier pod svým jménem, otec a syn Klíčové založili svou firmu už koncem roku 1864 a „Rafael" byl jen honosný název.

František Guld (Dolní /Na Pobřeží/ čp. 68)

Na adrese čp. 68 v ulici Na Pobřeží ohlásil fotografickou živnost 7. dubna 1896 František Guld narozený v Josefově 12. 10. 1872. Ve své žádosti doložil, že se v oboru vyučil a má dva roky praxe (153). V Labských proudech ze 30. května 1896 vychází inzerát Františka Gulda nástupce chvalně známé firmy B. Rafael. Kromě podobizen všech formátů a velikostí a fotografií skupin nabízí také fotografování různých závodů, továren a veřejných budov (154). František Guld si zde sice zřídil fotografickou živnost, ale když se mu naskytla možnost provozovat fotografii v rodném Josefově, přesunul hlavní pole své působnosti tam. Do jaké míry fungovala poté kolínská firma, nemůžeme přesně říci, snad ji po nějakou dobu vedl jako filiálku své josefovské firmy. Ale zřejmě už někdy před rokem 1900 fotografický atelier v ulici Na Pobřeží čp. 68 zaniká. Guld se věnuje práci ve svém atelieru v Josefově, stává se fotografem knížete prince Viléma ze Schaumburgu – Lippe, jak uvádí na reversech svých fotografií. Díky reversům fotografií se dozvídáme i o dalších úspěších Františka Gulda, za album snímků z císařských manévrů v roce 1905 byl vyznamenán císařem Fr. Josefem I., na jiné vizitce nalézáme informaci, že byl od „jeho c. a k. výsosti arcivévody Františka Ferdinanda z Este za nejvyšší uznání obdarován zlatou náprsní jehlicí s korunkou a monogramem“, nebo že obdržel vyznamenání pana arcivévody Rubena (155). Firma Františka Gulda v Josefově dobře prosperovala, Guld získal titul císařského a královského dvorního fotografa, a ještě před první světovou válkou si otevřel pobočný závod v Jaroměři (156). Aktivní byl i v období první republiky, například roku 1924 byl členem poroty hodnotící práce zaslané do soutěže královéhradecké Fotochemy (157). Kolínská živnost Františka Gulda byla pouze krátkou epizodou, vrcholu své fotografické tvorby dosáhl Guld až v rodném Josefově.

Bohumila Bloudilová (Rubešova /Na Pobřeží/ čp. 73 b)

Bohumila Bloudilová bývá obvykle zmiňována pouze jako příbuzná našeho snad nejznámějšího fotografa Josefa Sudka, přestože i ona sama byla nevšední žena, která si jistě zaslouží více pozornosti. Skutečnost, že se tato elegantní a jistě velmi praktická dáma rozhodla ve svých třiceti letech osamostatnit a zřídit si vlastní fotografický atelier, nebyla počátkem století na malém městě ještě příliš běžná. Ačkoli v Praze existovaly fotografické ateliery vedené svými majitelkami už od poloviny 50. let 19. století, v menších městech byla žena jako majitelka své vlastní firmy výjimkou. Také atelier, který po šestadvacet let vedla, má v historii kolínské fotografie nezastupitelné místo.Bohumila Bloudilová se narodila 19. března 1876 v obci České Vrbny (dnes České Vrbné, okres České Budějovice) manželům Anně a Janu Bloudilovým (158). Po nejstarším Janovi (nar. 1872) (159) a o necelé dva roky mladší Marii (nar. 1874) (160) byla jejich třetím dítětem a při křtu dostala jméno Bohumila Josefína. Otec pocházel z Poděbradska, byl synem sedláka ze Sán. S dvacetiletou Annou Sudkovou se oženil v Kolíně 15. února 1873 (161), tedy až čtyři měsíce po narození nejstaršího syna. V té době mu bylo šestadvacet let a byl hospodářským adjunktem cukrovaru v Českých Budějovicích. V době, kdy se Bohumila Bloudilová narodila, pracoval v tomto cukrovaru jako hospodářský příručí a rodina žila v nedalekém Českém Vrbném. Zde se ještě narodil syn Vojtěch (nar. 1877) (162), který však velice záhy zemřel. Pravděpodobně v první polovině roku 1878 se rodina přestěhovala z jižních Čech na Benešovsko, do Pravonína nedaleko Vlašimi. Otec zde získal místo správce místního velkostatku. V Pravoníně přibyli Bohumile další sourozenci, Emil (nar. 1878) (163) a Božena (nar. 1880) (164); zatímco děvčátko zemřelo v šestnácti měsících, Emil navštěvoval s nevalným prospěchem měšťanskou školu v Kolíně (165) a později provozoval autodílnu. Roku 1882 se narodil nejmladší Bohumil (166), ze kterého se, podobně jako z jeho bratra Emila, stal majitel autodílny. O rok později se celá rodina vrací do Kolína. Ale rok 1883 neznamenal pouze stěhování do známého místa. V polovině dubna zemřel nejstarší Jan (167), tou dobou student pelhřimovského gymnázia a pravděpodobně krátce nato ztratila rodina i svého živitele (168). Anna Bloudilová zůstala ve svých jednatřiceti letech sama se čtyřmi malými dětmi. V červnu

téhož roku si zřídila malý obchod s moukou a vařivem v Zálabské ulici (Rubešově ulici) čp. 73 (169), v místě, kde bude později provozovat svou fotografickou firmu její dcera Bohumila. Později se živila i jako švadlena. Velkou oporou jí v té době byli příbuzní, které v Kolíně měla, zejména bezdětná sestra Františka provdaná za kolínského řezníka Františka Martince. Ten byl také později poručníkem jejích synů, které u sebe měla Anna Bloudilová až později. Oba hoši byli po smrti otce vychováváni nejspíše u některých mně zatím neznámých příbuzných z otcovy strany a matka je k sobě vzala z Prahy až v jejich dvanácti respektive jedenácti letech. Oba synové po několika letech z Kolína opět odešli. Bohumila se svou sestrou Marií vychodila v Kolíně dívčí měšťanskou školu. Bohumila byla dobrou žákyní a ve svých třinácti letech, roku 1889, školu s výborným prospěchem ukončila (170).

Pravděpodobně v roce 1894 nastoupila do atelieru Františka Krátkého. Ve sčítacích operátech z roku 1900 máme doloženo, že tou dobou pracovala Bohumila jako fotografická retušérka u této firmy. Žila v Dolní ulici čp. 118/IV společně se svou matkou, která stále provozovala svou obchodnickou živnost, a sestrou Marií, která byla v domácnosti (171). V Krátkého firmě zastávala později také funkci operatérky a obchodvedoucí a zde se nejspíše i vyučila. V rodině Krátkých se později tradovalo, že Bohumila Bloudilová byla pravou rukou Františka Krátkého a její odchod byl nesen těžce, údajně v době, kdy se u firmy začaly projevovat finanční problémy, způsobené především náhlým a silným poklesem zájmu o stereofotografie. František Krátký měl tou dobou i jisté zdravotní potíže. Ale tyto události se pojí k chybně uváděnému datu osamostatnění Bohumily Bloudilové, roku 1911. Velmi zajímavý je dopis nalezený v pozůstalosti dcery Františka Krátkého, psaný Bohumilou Bloudilovou. V dopise mu děkuje za „všecko mi prokázané dobrodiní, za celou dobu po kterou jsem Vám sloužila, spolu prosím za prominutí všech svých poklesků." Více se z tohoto krátkého dopisu o vztahu Bohumily Bloudilové ke svému zaměstnavateli nedozvídáme. Avšak i přesto, že se stala poté jeho konkurentkou, v Krátkého rodině se o slečně Bloudilové mluvilo vždy s respektem a úctou.

V roce 1911 však již pět let, od dubna 1906, Bloudilová svou firmu provozuje v domě čp. 73b, který počátkem roku 1910 odkoupila od E. Mandelíkové. V tomto domě

žila se svou matkou a sestrou Marií, která se, stejně jako Bohumila, nikdy nevdala. Svou firmu vedla Bohumila Bloudilová až do června 1932. V říjnu 1938 se na čas k rodině přistěhoval bratr Bohumil, který předtím provozoval v Mariánských Lázních autodílnu po svém starším bratrovi Emilovi (zemřel 1927) (172). S ovdovělou Emilovou manželkou Isabelou se později také oženil. Anna Bloudilová se dožila vysokého věku, zemřela 20. 12. 1940 (173). Bohumila přežila svou matku pouze o šest let, 11. 8. 1946 v Kolíně zemřela (174).

Zajímavé informace týkající se této doby se můžeme dozvědět ze zápisů v trestním spise, vedeném berním úřadem proti Marii Bloudilové v letech 1948 až 1949 (175). Jednalo se pouze o nedorozumění. Problém byl v přihlašování vkladních knížek po konci druhé světové války. U svých sester v Kolíně měl své vkladní knížky uschovány, asi od roku 1935, také Bohumil Bloudil, v tu dobu již opět žijící v Mariánských Lázních. V roce 1945 musely být všechny vkladní knížky přihlášené, Marie a Bohumila Bloudilovy přihlásily knížky kvůli bratrově nepřítomnosti na sebe. Z výpovědi Marie Bloudilové v tomto spise se dozvídáme, že v době, kdy se vkladní knížky přihlašovaly, byla již Bohumila Bloudilová nemocná. Přesto vyplňovala formuláře ona a Marie je pouze donesla do peněžních ústavů. Marie znovu připomíná známou skutečnost, že v rodině veškeré úřední záležitosti zařizovala právě Bohumila. Díky spisům z tohoto řízení si především můžeme udělat představu o majetkové situaci rodiny, která nebyla nijak špatná, ale v složité době po druhé světové válce bylo pro Marii Bloudilovou, po smrti sestry Bohumily 11. srpna 1946, komplikované majetek udržet. Určitou částku bylo také potřeba investovat do opravy domu po náletu. Dům Na Hradbě Přemysla Otakara II., zděděný po své sestře, prodala Marie Bloudilová roku 1950 městu (176). Zemřela pět let poté, 18. ledna 1955 (177). Nejmladší bratr Bohumil zemřel bezdětný 27. října 1961 v Dobřanech (okres Plzeň-jih) (178). Jeho manželka Isabela ho přežila o sedm let a zemřela v roce 1968 v Mariánských Lázních (179). Pozůstalost Bloudilových, pokud ještě nějaká existuje, se mi bohužel nepodařilo vypátrat.

Bohumila Bloudilová žila bohatým společenským životem. Kolem roku 1899 se začíná jméno Bohumily Bloudilové objevovat v materiálech ochotnického spolku Tyl (180). Také v dobovém tisku se v této době objevují velice pochvalné články o hereckých

výkonech slečny Bloudilové (181). Ta se objevuje často v hlavních úlohách a je oceňován její herecký a komediální talent. Často také kolem roku 1900 účinkuje v Silvestrech (182) a Humoristických večerech (183) kolínského Sokola. Tyto aktivity Bohumily Bloudilové však náhle v roce 1901 ustávají a nadále se jméno Bloudilové v materiálech ochotnického spolku neobjevuje a ani v dobovém tisku není v této souvislosti zmiňována. Z jakého důvodu se Bloudilová přestala o divadlo zajímat, nemůžeme dnes odhadnout. V souvislosti s divadlem se jméno Bohumily Bloudilové objevuje znovu roku 1939, kdy se stala členkou Divadelního družstva (184), spolku pro postavení divadla v Kolíně (bylo to však již v době, kdy budova divadla stála a jednalo se spíše o pomoc zadluženému družstvu, když složila „jednou provždy" čtyři sta korun a stala se tak „zakládající členkou"). Od roku 1912 byla členkou místní sokolské jednoty (185). Také byla aktivní členkou Československého červeného kříže v Kolíně (186). Další oblastí, ve které se Bohumila Bloudilová významně angažovala, byla politika. Byla aktivní členkou Československé národní demokracie, v prvé polovině třicátých let ji máme doloženu jako členku výkonného výboru místní organizace v Kolíně. V letech 1927 a 1931 se její jméno objevuje na kandidátce této strany do obecního zastupitelstva, kam se však nedostala (pozice této strany nebyla v Kolíně nejsilnější). Byla však po obě volební období členkou komise pro sociální péči při obecním zastupitelstvu (187).

Fotografická živnost Bohumily Bloudilové

Bohumila Bloudilová opověděla svoji fotografickou živnost 2. dubna 1906 (188). Okresní hejtmanství vzalo toto na vědomí a zapsalo 5. května 1906 její firmu do rejstříku živností svobodných a řemeslných pod pořadové číslo 77/1906 (189). Bloudilové bylo v době jejího osamostatnění třicet let. Všechny důvody, které ji k tomuto rozhodnutí vedly, se dnes už přesně nedozvíme, ale nemalou roli jistě hrála i její povaha a schopnosti. Její způsob práce a výsledky byly zřejmě známy už v době její praxe u F. Krátkého. Nasvědčuje tomu i krátká zpráva v Labských proudech ze dne 9. února 1906: „Nový fotografický závod v Kolíně zřizuje si sl. Bohumila Bloudilová, dlouholetá obchodvedoucí a operátorka fotografického závodu fy. Fr. Krátký v Kolíně. Atelier zařízený ve slohu moderním bude opatřen stroji firem světových, takže při dlouholetých odborných

zkušenostech a známém vkusu majitelky lze očekávati výkony nejvyšším požadavkům doby vyhovující. Oznámení doby otevření přineseme v době nejkratší.“ (190) 13. dubna 1906 vychází v těchto novinách kromě zprávy o otevření atelieru s názvem Rafael také inzerát této nové fotografické firmy (191).

Bohumila Bloudilová si zřídila atelier v zahradě domu čp. 73b, tento dům stál na místě tří domů (čp. 73, 74 a 75), které roku 1881 koupili Čeněk a Luisa Heverovi a téhož roku tam vystavěli dvoupatrový dům zvaný Na Hradbě Přemysla Otakara II.; v prosinci roku 1905 koupili tento dům manželé Ella a Bedřich Mandelíkovi (192). Okolnosti kolem vzniku atelieru nejsou příliš jasné. Dochovaný stavební plán atelieru byl původně vyhotoven pro pana J. Klečku (?) a pro úplně jiné místo. Zajímavé je, že dle původního záměru měl stát na místě bývalého prvního kolínského atelieru H. Teichtnera, na dvoře domu čp. 76 na Karlově náměstí. Poté byl plán přepracován pro slečnu Marii Bloudilovou a postaven ve svahu zahrady domu Na Hradbě Přemysla Otakara II. (193). Tento dům pár let po otevření atelieru, roku 1910, získala Bloudilová do svého vlastnictví. Zajímavé je, že plán atelieru zřejmě objednávala sestra Bohumily Bloudilové Marie, snad proto, že Bohumila byla v té době ještě zaměstnána u Františka Krátkého. Atelier samotný měl rozlohu asi šedesáti metrů čtverečních. Šlo o běžný dobový atelier zařízený na fotografování při denním světle, s prosklenou stěnou obrácenou na sever. Cestou k zahradnímu atelieru bylo nutné projít domem a vystoupat po schodech do svahu (194). Podle dobových fotografií si můžeme představit, jak byl atelier zařízen. Co se týče venkovního vzhledu, dochovalo se několik snímků, na nichž nalézáme atelier samotný nebo průčelí domu čp. 73b s vývěsními tabulemi a výkladními skříněmi fotoateliéru (195). Bloudilová tedy vystavěla zcela nový atelier, přesto bývá uváděna jako pokračovatelka prvního kolínského atelieru. Vypadá to, že Bloudilová na tradici tohoto atelieru vědomě navazovala. Atelier pojmenovala po jednom ze svých předchůdců Rafael. Bloudilová jistě Bohuslava Rafaela dobře znala. Když v roce 1889 přichází Rafael do Kolína, žije tehdy třináctiletá Bohumila nedaleko jeho atelieru a když roku 1896 z Kolína odchází, působí již dvacetiletá Bohumila Bloudilová v atelieru Františka Krátkého. Už sama skutečnost, že svou firmu nazvala Rafael, může vyvolávat mnohé domněnky, avšak v archivních pramenech se nedozvíme, zda Rafaela obdivovala pro jeho profesionální schopnosti,

nebo jak dobře se znali. Bloudilová jistě netušila, že pojmenováním atelieru po svém předchůdci vyvolá spor s brněnskou firmou téhož názvu. Zde je nutná malá odbočka.

Brněnský atelier Rafael založil už koncem roku 1864 Karel Václav Klíč pro svého otce Karla Františka Klíče. Karel V. Klíč je znám především jako vynálezce helioglavury a stíracího hlubotisku. Původně se fotografií nezabýval, vystudoval pražskou malířskou akademii a zabýval se kresbou a malbou. V Praze jeden čas provozoval litografickou dílnu. Tou dobou se početná rodina jeho otce dostala do finanční tísně, na otcovu firmu vyrábějící barvy byl vyhlášen konkurz. Nebylo to ostatně poprvé, co se otec dostal do potíží neopatrným podnikáním. Nejstarší syn se snažil otcovu rodinu podporovat, ale jeho krátce existující litografická dílna byla pro tento účel zcela nedostačující. Zaměřil se proto s otcem na řemeslnou fotografii, která se zdála být pro otce chemika příhodnou živností. Karel Klíč také přiměl otce k přesídlení do Brna, kde byla v tomto oboru menší konkurence než v Praze. Atelier s názvem Rafael si zakládají v Novoveselské ulici. Prosperitě atelieru v počátcích pomohla přítomnost pruských vojáků v Brně roku 1866, kteří se s oblibou nechávali fotografovat v upomínku na válečné tažení. Otec Klíč tedy konečně nalézá ve svých pětapadesáti letech pevnou existenci a Karel Václav Klíč se živnostenskou fotografií přestává zabývat a roku 1867 odjíždí do Vídně a do Budapešti, kde působí jako kreslíř a karikaturista. A později své úsilí zaměřil na vynalézání nových reprodukčních technik. Otec sám vedl atelier až do roku 1895, kdy přešel na jeho syny Otakara a Jaroslava. V dobách největšího rozmachu měl atelier filiálky v Kroměříži, Prostějově, Vyškově a Rosicích (196).

Právě bratři Otakar a Jaroslav Klíčové podali počátkem léta roku 1906 proti Bohumile Bloudilové protest kvůli neoprávněnému užívání názvu Rafael, který mají právě oni již dříve zapsaný v obchodním rejstříku. V září rozhodla Obchodní a živnostenská komora v Praze v neprospěch Bloudilové. Ta proto změnila název atelieru Rafael na Rafaela; úřady nejprve považovaly změnu za příliš nepatrnou, ale po odvolání Bloudilové (kde mimo jiné poukazuje na to, že nejde o konkurující si firmy) bylo užívání názvu Rafaela Bohumile Bloudilové povoleno (197). Často také používala pouze svého jména.

Na rozdíl od svého bývalého zaměstnavatele Františka Krátkého, podnikavého muže, který neopomněl využít všech příležitostí k rozšíření nebo zviditelnění své firmy,

byla Bohumila Bloudilová v tomto směru spíše zdrženlivá. Pravděpodobně častěji prezentovala svou firmu na příležitostných výstavách, jako například roku 1910 na výstavě živnostensko-průmyslových výrobků v Kolíně, ale vzhledem k účasti téměř všech kolínských firem nešlo o nijak výjimečnou reklamu (198). Snad by se dalo i říci, že tato dáma neměla zapotřebí velké reklamy. V jejím atelieru se kromě běžných zákazníků nechávala portrétovat řada osobností politického, kulturního a podnikatelského života v Kolíně. Společenské postavení Bohumily Bloudilové nebylo nikterak zanedbatelné. Od roku 1910 byla majitelkou domu Na Hradbě Přemysla Otakara II., který počátkem tohoto roku koupila od paní Mandelíkové. Je nasnadě, že také díky své společensko-politické činnosti neměla o klientelu ve svém atelieru nouzi.

Fotografická produkce Bohumily Bloudilové, to jsou především ateliérové portrétní snímky. Na běžných zakázkových snímcích používala jako rekvizit obyčejného zařízení, snímky tak působí klidně a přirozeně. Pokud použila malované pozadí, tak velmi nenásilně tak, že neubírá pozornost portrétované osobě. I na těchto běžných podobenkách, které tvořily převážnou část ateliérové produkce, je velmi dobře patrný vkus Bohumily Bloudilové i dobová elegance. Vedle toho ovšem vytvářela na zakázku i velice zajímavé portréty, které dokazují její fotografické nadání a především výjimečný cit pro světlo. Se světlem zacházela velmi promyšleně. Krásnou ukázkou je například portrét modistky slečny Růženy Langráfové či podobenka Bohumila Zaligra. V atelieru Bohumily Bloudilové vznikla také podobizna kolínského starosty JUDr. Alfréda Jelínka. Srovnáme-li ji s jinou dochovanou Jelínkovou podobiznou stejného výrazu i postoje, vytvořenou v předním pražském Langhansově salonu, a to i v přibližně stejné době, zaujme nás okamžitě světelně mnohem zajímavější portrét vytvořený Bloudilovou (199). Nezvykle moderně působí portrét neznámého muže zachovaný v pozůstalosti Josefa Sudka (200). Zda tato intimní momentka byla fotografována přímo Bohumilou Bloudilovou (jak bývá uváděno) a zda se jednalo o někoho známého Bloudilové nebo Sudkových, bohužel nevíme. Zajímavým dokladem fotografické tvorby Bohumily Bloudilové je krátký článek v Hlasu demokracie, který vyšel u příležitosti živnostenské výstavy v Kolíně roku 1929: „Foto Bloudilová v Kolíně vystavuje fotografie v bezvadném provedení ve všech velikostech visitkou a pohlednicí počínaje až do velkých takřka životních rozměrů.

Zajímavým je obraz „Mater Dolorosa“, svědčí o uměleckém pojetí nejen představitelky na tomto obrazu, ale i fotografické tvorby zmíněného atelieru.“ (201) Bohužel do dnešní doby se dochovala pouze část produkce atelieru Bohumily Bloudilové. Portrétní fotografie nebyly v předchozích dobách zdaleka tak sběratelsky atraktivní jako například fotografie místopisné. Zachovaly se proto pouze běžné portrétní snímky z rodinných alb. Atelier se zaměřoval především na klasickou portrétní fotografii, ale dochovaly se také velké skupinové fotografie v interiérech i exteriérech. V atelieru se zpracovávaly také amatérské fotografie.

Bohumila Bloudilová byla jako portrétní fotografka nejprve členkou Živnostenského společenstva číslo IV (202), její podpis je dochován na oběžnících s pozvánkou na valnou hromadu. Zajímavým pramenem jsou dochované knihy učňů, a to jak Živnostenského společenstva číslo IV v Kolíně (od roku 1895), tak, pro období po roce 1911, Společenstva fotografů pro obvod obchodní a živnostenské komory v Praze (203). Bohumilu Bloudilovou zde bohužel nenalezneme, do učení nastoupila před rokem 1895, pravděpodobně v roce 1894, ale máme zde doložené její učně. Hned krátce po založení své firmy 9. července 1906 přijala za učně čtrnáctiletého Františka Krajíčka. Když se ten po třech letech vyučil, přijala 15. srpna 1909 Pavla Novotného, který vstoupil do učení také tradičně ve čtrnácti letech. Pavel Novotný svou tovaryšskou zkoušku složil v prosinci 1913 už pod živnostenským společenstvem fotografů. Dalším učněm Bohumily Bloudilové byl Adalbert Křížek (narozen 15. 11. 1897). Do učení vstoupil 1. srpna 1911 a je možné, že Křížkovi v té době stále ještě žili právě v domě Na Hradbě Přemysla Otakara II., kde jsou doloženi při sčítání lidu roku 1900. V učení strávil čtyři roky, vyučil se 20. 7. 1915. Další učeň Josef Ducháč (narozen 7. 10. 1900) vstoupil k Bohumile Bloudilové 1. 8. 1915, po třech letech učení se přihlásil k učňovské zkoušce, která se konala ve fotografickém závodě pana Fiedlera 13. 8. 1918, zkušebními komisaři panem Jelínkem (starostou společenstva fotografů), Fiedlerem a Janem Čánským byl shledán obstojným retušérem a dobrým operatérem. Pavel Černohlávek (narozen 17. 8. 1904) se u Bloudilové učil od 15. 7. 1918 a zkoušky absolvoval v atelieru Státní grafické školy v Praze 5. 7. 1921; Černohlávek pracoval potom u Bloudilové jako pomocník. Posledním

doloženým učněm je Otakar Novotný (narozen 21. 8. 1907). Do učení vstoupil k prvnímu srpnu 1921.

Bohumila Bloudilová přestala provozovat fotografickou živnost k 1. 7. 1932 (204). Atelier po Bohumile Bloudilové převzal k témuž datu Otokar Kruntorád.

Bohumila Bloudilová a rodina Sudkova

U Bohumily Bloudilové bývá nejčastěji zmiňována její příbuznost s Josefem Sudkem (205), který však o své sestřenici nikdy nemluvil. Nikdy se také nezmínil o možném vlivu, který na jeho fotografické začátky měly snad právě návštěvy v jejím atelieru. S fotografií se zde setkával už od dětského věku. Sudkovi žili před svým příchodem do Kolína v nedalekých Nových Dvorech, rodiny se navštěvovaly a příbuzní se samozřejmě nechávali v podniku Bohumily Bloudilové fotografovat. Matka Josefa Sudka Johana se do Kolína přistěhovala někdy v letech 1910 či 1911, a to ke své nevlastní sestře Sidonii, provdané za Josefa Veselého. V jejich hotelu a restaurantu pomáhala až do roku 1915, kdy Sidonie Veselá zemřela. Potom se přestěhovala do Dolní ulice čp. 126, kde žila až do své smrti. Domek v Nových Dvorech, který patřil Josefu Sudkovi, matka pronajímala.

Sudek začal se svými prvními fotografickými pokusy už v době svého učení na knihaře. Z tohoto období zůstaly zachovány jeho autoportréty. V této době také nastupuje k sestřenici „Míle“ do atelieru Sudkova mladší sestra Božena, nebyla zde však na vyučenou, ale jako pomocnice a retušérka. Oficiálním učněm byl v této době pouze Berta Křížek, který je také veden v knize učňů Společenstva fotografů v Praze. Po třech letech, v červnu 1914, obdržela Božena Sudková vysvědčení na odchodnou, ve kterém Bloudilová chválí především její retušérskou zručnost. Božena Sudková neměla v tomto směru nikdy žádné ambice a dodnes je její působení ve fotografickém oboru pro mnoho lidí překvapením. Anna Fárová ve své knize o Josefu Sudkovi uvádí myšlenku Boženy Sudkové o tom, že její zaměstnání ve fotografickém atelieru bylo jen prozřetelností, řízením osudu, který už tenkrát věděl, že Josef Sudek ztratí ruku a bude potřebovat oddaného pomocníka. Sudek oficiálně zaměstnával svou sestru jako sekretářku, ale pomáhala mu s retuší i jinými fotografickými pracemi. Od třicátých let pobývala Božena Sudková v Praze, ale do Kolína za svou matkou zajížděla. Zachovala se korespondence

Boženy Sudkové a Bloudilových, která dokládá jejich stálé styky. Když se Božena spolu se svou tetou Annou Bloudilovou staly spolumajitelkami domu čp. 64, dědictví po Františce Martincové, byla to právě Bohumila, která absolvovala veškerá jednání s úřady. Zde se dobře projevila její praktická povaha. Božena také zplnomocňovala Bohumilu k vyřizování finančních záležitostí. Tato holá fakta zůstala zachována díky svému poloúřednímu charakteru a o skutečných vztazích vypovídají pouze nepřímo, ale i z nich lze usuzovat na úzké rodinné kontakty, které nebyly nikdy přerušeny.

Otokar Kruntorád (Rubešova /Na Pobřeží/ čp. 73 b, Rubešova čp. 64)

Nástupcem fotografické živnosti Bohumily Bloudilové se stal Otokar Kruntorád narozený 20. 7. 1908 v Lučici. Fotografii se vyučil u Viktora Švarce a poté pracoval v různých pražských atelierech (206), podle vzpomínek Kruntorádovy dcery pracoval také jako operatér v Langhansově atelieru, kde často také sám portrétoval některé významné osobnosti, například herečku Hanu Vítovou. Z Langhansova atelieru si odnesl při svém odchodu některé z negativů, které tam vytvořil (207).

V období krize ve 30. letech se Společenstvo fotografů snažilo korigovat fungování fotografických živností. Zkrachovalí živnostníci byli zaměstnáváni v prosperujících firmách a fotografům schopným samostatného podnikání byly nabízeny ateliery, jejichž majitelé se rozhodli samostatnou živnost ukončit. Společenstvo také doporučilo Kruntorádovi atelier Bohumily Bloudilové, která plánovala, ve svých šestapadesáti letech, odejít na odpočinek. Aby si mohl Otokar Kruntorád zřídit samostatnou živnost, musel nejprve složit tovaryšskou zkoušku, kterou jako zaměstnanec v cizí firmě nepotřeboval. Ačkoli tuto zkoušku složil (výborně) až 26. 8. 1932, opověděl svou fotografickou živnost už 1. 7. 1932 a přes připomínku společenstva, aby byl živnostenský list vydán až po složení tovaryšské zkoušky, mu byl živnostenský list vydán už 2. 8. 1932 (208). Podle vzpomínek Kruntorádovy dcery nebyl odchodem z Prahy do Kolína ani v té době již 26 let starým nemoderním atelierem příliš nadšen, ale postupně svou novou firmu zmodernizoval a vybavil, mimo jiné v tu dobu běžnými elektrickými světly.

Dlouho však ve starém skleněném atelieru po Bohumile Bloudilové nezůstal. V adresáři na rok 1937 je fotograf Otokar Kruntorád uveden na adrese Rubešova čp. 64/I. Jeho nové působiště tedy nebylo daleko od předešlého nevyhovujícího atelieru. Co mohlo být s trochou nadsázky dalším „důvodem“ pro Kruntorádův odchod z atelieru ve svahu za domem čp. 73b, nám mohou přiblížit vzpomínky paní Buncové. Do zahrady v okolí atelieru po Bohumile Bloudilové se stahovaly kočky z širokého okolí. Fotograf Kruntorád nebyl jejich velký milovník, neměl je rád a rozháněl je tím, že mezi ně házel zapálené svitky filmů. Kočky se před ním pochopitelně měly na pozoru a prchaly před

ním, kdykoli ho uviděly. Pamětnice paní Buncová vzpomíná, že jako malá vozila v kočárku vystrojenou kočku místo panenky. Jednou potkala pana Kruntoráda, který se s ní jako s dítětem ze sousedství dal do řeči a se zájmem nahlédl do kočárku, ovšem kočka, která Kruntoráda ihned poznala, vyskočila, utekla a vrátila se, i s čepečkem na hlavě, až druhý den ráno (209).

Je tedy pochopitelné, že i tvorba Otokara Kruntoráda se od tvorby jeho předchůdkyně výrazně liší. Nejen způsob práce se světly, ale i postoje portrétovaných prozrazují, že Kruntorád patřil již k další generaci portrétních fotografů, na rozdíl od Bohumily Bloudilové, která svou tvorbou spadá ještě do generace fotografů pracujících ve skleněných ateliérech, téměř výhradně při denním světle. Otokar Kruntorád se věnoval především portrétní fotografii, podobenkám, dětským portrétům. Při své práci používal různé světelné efekty, promítnutí rastrů, bodové svícení, vyžíval také měkce kreslících objektivů nebo předsádek. Mimoto jeho zálibou bylo fotografování aktů.

Velkou zálibou Otokara Kruntoráda byl tanec. Ještě v Praze se věnoval této své zálibě závodně. V rodině se vzpomínalo, že týden nejedl, aby si mohl koupit speciální taneční boty (210).

Počátkem 50. let už dva kolínští fotografové, Zelenka a Krátký, zanechali samostatné živnosti a vstoupili do Družstva fotografie. Otokar Kruntorád se vzdal své fotografické živnosti k 1. 1. 1953, se záměrem vstoupit podobně jako jeho kolegové do družstva (211). V „rámci zdravé socialistické soutěživosti" byl však přidělen se svou živností do Komunálního podniku města Kolína. Stal se tak jediným pracovníkem samostatného podnikového střediska „fotozávod". Komunální podnik však provozoval fotografii pouze do roku 1954 a o rok později požádal Kruntorád o opětné vydání živnostenského listu, odvolal se až ke kanceláři prezidenta republiky a živnostenský list mu byl skutečně vydán (212). Pochopitelně doba nebyla soukromému provozování nijak nakloněna a Otokar Kruntorád je (spolu se svým kolegou Eduardem Železným) veden roku 1957 v seznamech živností, které ještě nejsou začleněny do „socialistického sektoru". Okresní národní výbor si tyto seznamy vedl s výmluvnými poznámkami: „začlenit do družstva v 1. polovině r. 1958, (případně likvidace)". Padesátiletému Otokaru Kruntorádovi se již nechtělo znovu se stát součástí socialistického hospodářství a odmítl

do družstva vstoupit. Proto byla jeho živnost 13. 6. 1958 zrušena, protože socialistický sektor je schopen tuto oblast dostatečně zajistit (213).

Deset let po nuceném vzdání se soukromé fotografické živnosti, roku 1968, Otokar Kruntorád ve věku šedesáti let zemřel (214).

Tímto fotografem končí pomyslná řada začínající prvním fotografickým atelierem Heinricha Teichtnera z roku 1863.

Josef Šmíd

Josef Šmíd (narozený 1847 ?) pocházel z velmi chudých poměrů, podle údajů ve sčítání lidu z roku 1869 (215) žil se svou matkou v čp. 10 na kolínském Zálabí. Jeho matka byla vdova, pobírala almužnu a Šmídův starší bratr Jan, v tu dobu vojín u 2. praporu polních myslivců, byl trvale nepřítomný s poznámkou: „v blázinci v Praze". Josef Šmíd zde uvádí jako své zaměstnání fotograf pomocník. Můžeme pouze spekulovat, že mohl být pomocníkem právě v atelieru Jindřicha Veverky, protože jiný fotografický atelier v tu dobu v Kolíně a okolí neexistoval. Někdy mezi lety 1870 a 1880 se Šmíd pokusil o samostatné provozování fotografické živnosti. Úřední opověď nebo jiný dokument, který by dokazoval oficiální přihlášení fotografické živnosti Josefa Šmída se však nepodařilo nalézt. Jediným důkazem je, kromě několika dochovaných fotografických vizitek signovaných Josef Šmíd – fotograf Kolín (216), Šmídovo prohlášení ve sčítání lidu k 31. 12. 1880 (217). Zde uvádí v kolonce „způsob výživy" živnost fotografická a „postavení v práci nebo ve službě" pouze fotograf. Bohužel nic bližšího se ohledně fotografa Josefa Šmída nepodařilo zjistit. V Kolíně se později objevuje jakýsi Josef Šmíd městský ponocný, avšak nemůžeme bezpečně určit, zda se nejedná pouze o shodu jmen (218).

Atelier KRÁTKÝ (Karlovo náměstí čp. 76, Karlovo náměstí čp. 45)

František Krátký

Firma Františka Krátkého se stala nejznámějším fotografickým atelierem v Kolíně. Krátký byl také jediným kolínským fotografem, který svým významem dalece přesáhl regionální měřítka. Tento ambiciózní a podnikavý muž byl ve své době jmenován vedle předních pražských ateliérů a význam jeho díla není zanedbatelný s odstupem doby ani dnes.

František Krátký se narodil 7. září 1851 v Sadské Františku Vojtěchu Krátkému a Marii rozené Šlechtové jako nejstarší syn (219). Jeho otec František Vojtěch Krátký (narozen 11. 10. 1830) (220) byl malířem, všestranným umělcem, který zhotovoval závěsné obrazy, kostelní fresky, prováděl výmalby pokojů i veškeré práce pozlacovačské a lakýrnické. Renovoval také řadu kostelních maleb a fresek na Poděbradsku (221) a v okolí. V období, kdy František Vojtěch Krátký pracoval na kostele sv. Petra a Pavla v Kněžicích, se zde narodil Františkův o pět let mladší bratr Vilém (222).

František Vojtěch Krátký se zabýval také reprodukčními technikami pomocí fotochemigrafických postupů, a to v době, kdy se jednalo ještě o téměř žhavé novinky. Malý František také poté co s výborným prospěchem absolvoval veřejnou školu v Sadské (223), nastoupil roku 1864 do učení ke svému otci. Podle duplikátu výučního listu se zde do roku 1867 učil „fotochemigrafii (i světlotisku)“ (224). Určitým dokladem o činnosti Františka Vojtěcha Krátkého v oblasti fotochemických reprodukčních technik může být i stavební plán k „vystavení nového obydlí pro p. Františka Krátkého v Sadské“ z roku 1873 (225). Na plánu je kromě obytných místností, dílny a krámu také „tmavý kabinet“. V celé stavbě se však nenacházela žádná místnost sloužící jako fotografický atelier, což odporuje některým dřívějším názorům, podle kterých se už František Vojtěch Krátký zabýval fotografií. Tento názor není ničím podložen, naopak vše nasvědčuje tomu, že se otec Františka Krátkého fotografií vůbec nezabýval. Podle duplikátu vysvědčení z února roku 1902 pracoval František Krátký u svého otce i po vyučení, v době od roku 1870 do roku 1872, a to opět v oboru fotochemigrafie a světlotisku (226). Od října 1872 do června 1873 navštěvoval Krátký tzv. elementární školu na Akademii výtvarných umění v Praze,

šlo o jakýsi přípravný kurz k vlastnímu studiu na Akademii (227). Ačkoli se mohl František Krátký prokázat pouze vysvědčením z této přípravky, označoval se důsledně za akademického malíře. Nebylo to nic neobvyklého, za akademické malíře se často prohlašovali nejen absolventi přípravek nebo malíři, kteří studium na Akademii nedokončili, ale například i lidé, kteří Akademii ani nikdy nenavštěvovali. Šlo o výhodný reklamní tah v malířské živnosti. U Františka Krátkého znamenalo vysvědčení z přípravného kursu na Akademii možnost prokázat se jako malíř s určitou praxí na Akademii, akademický malíř. (O tom, že ho absolvování přípravného kurzu opravňuje k používání titulu akademického malíře, Krátký jistě nepochyboval. Z tohoto hlediska je zajímavé provolání adresované „panu Josefu Suchému, samozvanému „akademickému malíři" takto však pouze malíři pokojů", které vyšlo v inzertní části Labských proudů 28. října 1898 (228). Šest místních malířů pokojů se zde ohrazuje proti neoprávněnému užívání titulu akademického malíře panem Josefem Suchým, malířem pokojů vyučeným u Antonína Máje, malíře pokojů v Kolíně, mimo jiné je pod tímto prohlášením podepsán také František Krátký starší.)

V Kolíně je František Krátký doložen poprvé roku 1876. (Toto datum souhlasí také s vysvědčením vydaným Purkmistrovským úřadem v Sadské, kde je uvedeno, že František Krátký pobýval v Sadské od mládí až do roku 1875.) (229) Dne 11. dubna 1876 si nechal František Krátký společně s Josefem Suchým zapsat na okresním hejtmanství živnost malíře pokojů (230). Živnost však Krátký se Suchým jako společníci neprovozovali dlouho, po roce se rozešli a každý si založil vlastní firmu. Dne 13. července 1877 byla do živnostenského rejstříku zapsána firma „Franz Krátký – Malerei" a krátce nato malířská živnost Josefa Suchého (231). Zajímavé je, že samostatné inzeráty Františka Krátkého ml., malíře v Kolíně, se objevují už koncem roku 1876. A od počátku roku 1877, ještě před oficiálním zapsáním samostatných živností, inzerují Krátký a Suchý samostatně s poznámkou „dříve Krátký a Suchý" (232). Po několik měsíců sídlili ještě oba malíři na stejné adrese, než se v září 1877 Josef Suchý přestěhoval do Zálabské ulice. František Krátký tedy začínal v Kolíně jako malíř pokojů, ale jeho ambice v malířském oboru byly mnohem větší. V regionálním tisku z tohoto období se často setkáváme se zprávami o Krátkého malířských aktivitách. Podobně jako jeho otec František Vojtěch

pracoval i František Krátký pro kostely. Například roku 1877 zhotovil obraz Madony pro postranní oltář kostela v Heřmani a krátce nato začal pracovat na „velkolepém obraze představujícím slovanské apoštoly Cyrila a Metoděje“ (233). Věnoval se také portrétování řady známých kolínských osobností. Své obrazy po dokončení vystavoval v knihkupectví pana Hoblíka na náměstí (234). Františku Krátkému pomáhal v jeho malířské živnosti jeho mladší bratr Vilém, který se malířskému řemeslu učil u svého otce v Sadské od června roku 1873 (235). Ve sčítání lidu z 31. 12. 1880 jsou oba uvedeni na adrese čp. 76 v domě paní Morstadtové na kolínském náměstí. Jako hlavní obživu oba uvádějí malířství a v kolonce „postavení v práci nebo službě“ oba uvádějí „spoluvlastník“ (236).

Podle rodinné tradice se František Krátký vyučil fotografii u Antonína Pinkase. Také bratři Kamarýtové se ve svých textech o historii fotografie v Kolíně zmiňují o nastoupení Františka Krátkého do kolínského podniku Antonína Pinkase v roce 1872. Taková datace však není možná nejen proto, že do Kolína přišel Antonín Pinkas až v druhé polovině roku 1877, ale také kvůli Krátkého studiím na Akademii výtvarných umění v Praze v letech 1872 až 1873. Jisté však je, že se František Krátký a jeho bratr Vilém s Antonínem Pinkasem znali, žili a provozovali živnost ve stejném domě, na jehož dvoře měl Pinkas fotografickou dílnu. O určité spojitosti mezi fotografem Pinkasem a malířem (pozdějším fotografem) Krátkým může vypovídat například inzerát z 27. 3. 1879 v Kolínských novinách, Antonín Pinkas zde nabízí: „Podobizny v životní velikosti fotografované na plátně a uměle v olejové barvě od znamenitého umělce absolvovaného akademického malíře podobizen provedené…“, ovšem to, zda byl oním akademickým malířem právě František Krátký, nelze ničím doložit, jde tu jen o spekulace. Jisté však je, že když se Antonín Pinkas rozhodl vybudovat si novou fotografickou dílnu v Dolní ulici, využili František a Vilém Krátký příležitosti provozovat kromě malířství také fotografii. Dne 6. srpna 1880 byla do živnostenského rejstříku zapsána firma „Frz. Wilhelm Krátký, photograph. Atelier“ (237). V názvu firmy se objevují jména obou bratří jako by šlo pouze o jednu osobu. Také dochované odvolání proti vyměřené dani je psáno v jednotném čísle a podepsáno „Frant. Vilém Krátký“, v odvolání se mimo jiné zmiňuje, že je ve fotografii teprve začátečníkem a nemá zde „docela žádnou známost a tím také malou naději na lepší časy, an předchůdce můj živnost tuto i nadále s výborným úspěchem provozuje“, dále

uvádí, že pokud by neprovozoval současně malířskou živnost, fotografií by se neuživil (238). Po roce 1880 se často objevují inzeráty fotografické firmy „Frant. Vilém Krátký". Současně s nimi se objevují inzeráty malířské živnosti Františka Krátkého (239). Nejstarší přesně datovaná fotografie signovaná F. V. Krátký je snímek pomníku Prokopa Velikého u Lipan ze 4. září 1881 (240), z toho je patrné, že Krátký se hned od počátku neváhal pustit i do problematického fotografování mimo atelier. Z tohoto prvního období existence fotografické firmy Krátký se také zachoval soubor fotografických vizitek portrétů kolínských baráčníků, mezi nimiž se nachází i podobizna Františka Krátkého (241). Vizitky jsou na předních stranách signované F. V. Krátký a na reversu akademický malíř a fotograf Vilém Krátký, Kolín. Dnes nedokážeme přesně říci, co Františka a Viléma Krátkého vedlo k zapsání fotografické firmy pod jménem reálně neexistující osoby, zda měl zprvu ve fotografii větší ambice Františkův mladší bratr, nebo zda vést takto zapsanou firmu bylo pro ně výhodnější.

V tomto období se František Krátký stále věnuje své malířské živnosti, inzeruje malování pokojů, zhotovování znaků a diplomů pro různé spolky a divadelní dekorace. Tato jeho činnost se neomezovala pouze na Kolín a okolí. Z tohoto hlediska je velmi zajímavé „díků vzdání a odporučení" otištěné v Kolínských novinách z 21. března 1883: „Do našeho nově zřízeného divadla dodali páni bratři Krátký v Kolíně nad Labem nové dekorace solidně, obdivuhodně krásné a vpravdě umělecky malované i vyřezávané a společník jejich (otec) pan Frant. Krátký provedl na dřevěném prosceniu jeviště velmi vkusně v řeckém slohu veškeré malby a velmi elegantně pozlacování a dal k umístění dekorací a zařízení jednoduché ale velmi praktické mašinérie návod…" Pod tímto chvalozpěvem je podepsána divadelní a pěvecká jednota v Uherském Hradišti (242). Z toho je patrné, že rozsah působnosti firmy Krátký byl opravdu široký a také to, že na zakázkách se podílel kromě Františka Krátkého i jeho otec a bratr. Ať už firma fungovala pod jakýmkoli názvem, byla to rodinná firma, kde měl možná vedoucí postavení František Krátký, ale bratr Vilém a otec mu vždy byli nedocenitelnými pomocníky.

Se svou fotografickou živností zajížděl „F. V. Krátký" i do okolí Kolína, možná ho k tomu zpočátku nutila i konkurence dobře zavedeného atelieru Antonína Pinkase. Například v dubnu zavítal se svou „přenosnou fotografií" na několik dní do Peček na

dráze (243) a v Kolínských novinách se 26. července 1883 objevuje inzerát akademického malíře a fotografa Fr. Viléma Krátkého. Podle tohoto inzerátu fotografoval Krátký v Poděbradech v areálu továrny pana Vil. Righofra každou neděli a středu od osmé hodiny ranní do šesté hodiny večerní, mimo dny s deštivým počasím (244).

Ke změnám ve firmě dochází v letech 1883 a 1884, poté co náhle umírá Krátkého konkurent Antonín Pinkas. 15. září 1883 inzeruje ještě Fr. Vilém Krátký, že dnešním dnem počínaje fotografuje v nově elegantně zřízené dílně v domě pana K. Latzla na náměstí čp. 45 (245). V souvislosti s přestěhováním dochází i ke změně názvu firmy, 20. 12. 1883 oznamuje František Krátký změnu názvu z „František a Vilém Krátký" na „František Krátký", spojka „a" se ovšem objevuje v názvu firmy vůbec poprvé právě v tomto zápise (246). František Krátký se tedy rozhodl více se zaměřit na fotografii a dalo by se říci, že zaujal místo zemřelého Antonína Pinkase. Zatímco Pinkasův nástupce Julius Domenegoni se věnoval spíše portrétní fotografii, František Krátký stále častěji opouští svůj atelier a věnuje se krajinářské a místopisné fotografii. Se svou fotografickou kamerou také pohotově dokumentuje kolínské události, i když jde v podstatě o skupinové fotografie pořízené například o sokolském sjezdu, nebo spolky a korporace shromážděné na kolínském nádraží u příležitosti příjezdu pohřebního vlaku J. C. V. Marie Anny (247).

Počátkem roku 1886 se objevují v Kolínských listech inzeráty „akademického malíře a fotografa J. Krátkého v Kolíně na náměstí a v Turnově v Hruštické ulici. Zajímavé je, že v obou dochovaných inzerátech se objevuje před Krátkého jménem iniciála „J". Fotografie z tohoto období jsou však signovány fotograf a malíř, F. Krátký, Kolín – Turnov. Snaha o zavedení pobočného závodu v Turnově úzce souvisela s fotografickou činností Františka Krátkého jako krajinářského fotografa v této oblasti. Inzerát obsahuje seznam jednotlivých pohledů, které Krátký vytvořil a nabízel je tímto případným zájemcům (248). V Turnově v zahradě domu v Hruštické ulici čp. 464 sídlil počátkem 80. let také fotograf J. Šimon (249). Po roce 1886 se už zmínky o Krátkého podniku v Turnově neobjevují.

Snad také někdy v osmdesátých letech 19. století se pokusili Krátcí proniknout s fotografickou živností do Sadské, kde až do roku 1891 žili jejich rodiče a kde otec provozoval svou malířskou živnost. Dochované fotografie z této doby jsou signované

fotograf, V. Krátký, Sadská (250). Z toho by se dalo usuzovat na samostatné aktivity Františkova bratra Viléma, ale pokud se Vilém o samostatnou živnost pokoušel, neměla dlouhého trvání. Vilém byl prokazatelně zaměstnancem Františkovy firmy, byl dokonce organizován ve společenstvu pomocníků (251). Vilémova role ve firmě byla jistě podstatná, zejména v dobách, kdy František cestoval.

V květnu roku 1886 se také objevuje v Kolínských listech zpráva o zhotovení několika velezdařilých pohledů na město Kolín fotografem Krátkým a zároveň oznámení, že František Krátký bude v této práci pokračovat (252). Nezanedbával však ani svůj portrétní atelier, v letech 1886 až 1888, 1889 uspořádává reprezentativní album portrétů místních dívek a dam v plesových toaletách (253). Krátký pokryl nabídkou svého atelieru všechna odvětví fotografie, ve svých inzerátech nabízí podobizny všech velikostí, momentní snímky dítek, skupiny v sebe větších rozměrech, fotografování krajin, architektonických pohledů, oživených scén, zvířat a zátiší. Současně s fotografickými pracemi nabízí stále práce malířské. To, že Krátký portrétní fotografii nejen nezanedbával, ale že se snažil také využít všech novinek k tomu, aby mohl svým zákazníkům všemožně vyhovět, je patrné i z inzerátu v Polabanu ze dne 29. ledna 1890. František Krátký zde nabízí fotografie při světle magnesiovém. Jak o několik dní dříve informovala zpráva v týchž novinách (254), Krátký si zřídil improvizovaný fotografický atelier v prostorách zámecké restaurace, u příležitosti konání zástěrkové zábavy, a přímo na místě fotografoval plesové hosty. Do Kolína tak přinesl fotografickou novinku – „snímky konané na plesích, za doby noční pomocí bleskového světla magnesiového, které se snímkům denním vyrovnají, ano při toiletách bílých krajkových apod. tyto předčí co efektu se dotýče“. Podnikavost byla Krátkého výraznou vlastností, vždy sledoval technické možnosti ve svém oboru a na svou dobu byl velmi moderně vybaven.

Druhá polovina 80. let a především léta 90. byla obdobím, kdy František Krátký vytvořil nejvýznamnější část svého fotografického díla. Koncem 80. let začíná tvořit své místopisné snímky ve formě v tu dobu populárních stereofotografií (255), které vydával od roku 1890. Šlo o originální kopie lepené na karton obvykle formátu 8,5x17 cm.

Roku 1891 fotografoval František Krátký na Jubilejní výstavě v Praze a vystavoval zde také své snímky „českých krajin“ v rotačním panoramatu v pavilonu turistů (256).

František Krátký se už dříve účastnil různých umělecko – průmyslových výstav, na kterých mohl prezentovat výsledky své práce, ale samozřejmě ve srovnání s událostí jakou byla Jubilejní výstava v Praze to bylo zanedbatelné. Účast na této výstavě byla Krátkého prvním velkým úspěchem. Svou kolekci stereofotografií čítající v roce 1891 na 200 snímků doporučoval Krátký do škol jako vhodnou pomůcku pro výuku dějepisu a zeměpisu. Krátce po Jubilejní výstavě na podzim 1891 projevil zájem o účast na chystané Národopisné výstavě v Praze, v březnu 1892 předložil výboru Národopisné výstavy československé svůj záměr fotografovat zajímavá místa Čech, Moravy a Slezska a požádal je o propagaci (257). V této době Krátký na svých cestách fotografuje a také vystavuje stereoskopické obrázky. Šlo o běžnou formu prezentace, diváci v různých místech tak mohli za poplatek shlédnout plastické obrázky měst a krajin. Dokladem o této Krátkého činnosti je povolení c. k. okresního hejtmanství v Kolíně, kterým se Krátkému povoluje pro rok 1892 ukazování stereoskopických obrazů v království Českém mimo Prahu a některá lázeňská místa (258). V této době také nabízí své stereoskopie, jak to bylo v tu dobu nejběžnější, ve formě originálních fotografií nalepených na kartonu. Vydává také seznamy všech fotografovaných míst.

Snaha o prezentaci svého podniku na této prestižní výstavě trvala až do roku 1894, kdy výstavní výbor s fotografem Krátkým uzavřel smlouvu. Krátkému se podařilo představit svou práci ve vlastním pavilonu nazvaném „Krátkého národní panorama“, kde vystavoval kolorované stereofotografické pohledy z Čech, Moravy, Slezska, Slovenska, z Tater a Krakova. V katalogu Národopisné výstavy československé je uvedeno, že sbírka stereofotografií obsahuje 800 čísel, která byla shromážděna během čtyř let (259). Velký prostor věnuje Krátkého účasti na výstavě A. Červený ve svém článku „Fotografie na výstavě Národopisné“ ve Fotografickém obzoru z 10. srpna 1895 (260). Poukazuje na význam Krátkého práce ve zhotovování stereoskopických pohledů v našich zemích, vzhledem k tomu, že dosud byly k dostání pouze stereoskopy z ciziny. Připomíná také mnohé obtíže, které musel Krátký překonávat při pořizování snímků, například jeho uvěznění v Uhrách. Z toho je patrno, že fotograf se mohl zdát osobou podezřelou a nevyvaroval se ani konfliktů s úřady. Recenzent chválí pečlivé provedení Krátkého fotografií, ale především promyšlenou kompozici, která vynikne při pozorování

kukátkem. Teprve tehdy vynikne plasticita a hloubka obrazu. Jediná výtka patří Krátkému podle A. Červeného ohledně nedostatečné propagace a zanedbávání obchodní stránky. A to přesto, že měl Krátký ve svém pavilonu též tzv. fotografický bazar, kde nabízel mimo svých stereofotografií také stereoskopická kukátka. Mimo to Krátký také fotografoval prostředí výstavy a dostal se tak do konfliktu s pražským fotografem Moritzem Adlerem, který měl na rozdíl od Krátkého k fotografování na výstavě povolení. Tyto fotografie Krátký později použil ke zhotovení alba 50 platinotypií o rozměru 57x44 cm (nebo lacinější verzi ve formátu 22x28 cm), na nichž byly zobrazeny výstavní budovy i národopisné sbírky. Jeden exemplář Krátkého alba byl též doručen deputací výstavního výboru císaři. Krátkému se díky účasti na výstavách dostalo uznání, jeho fotografie, především stereoskopické místopisné snímky byly hodnoceny velmi kladně a je pochopitelné, že pro ně hledal další komerční využití. Jednak, jak bylo v tu dobu obvyklé, se svými stereoskopy cestoval. Dokládá to „vyminečné povolení k vystavění a ukazování stereoskopických obrazů v Království českém“ udělené Františku Krátkému pro rok 1892 (261). Krátký patrně spojil své fotografování s tímto způsobem získávání prostředků. V 90. letech se Krátký věnuje především místopisné fotografii. Uskutečnil dvě velké fotografické cesty, roku 1896 do Ruska a o rok později do Itálie. V dubnu 1896 vydal Purkmistrovský úřad v Kolíně panu Františku Krátkému, akademickému malíři a fotografovi, vysvědčení psané česky a rusky, které dokládalo, že je zachovalý a „cestuje po cizích zemích za tím jen účelem, by stereoskopické fotografie velkých měst, památných a historických míst i krajin zhotovil“; vysvědčení zmiňuje i jejich vzdělávací význam pro školy (262). Krátký své stereofotografie od počátku nabízel jako vhodnou pomůcku pro výuku dějepisu a zeměpisu ve školách. Toto „sviditelstvo“ bylo určeno pro ruské úřady. V Rusku Krátký navštívil Petrohrad, Moskvu, fotografoval korunovaci ruského cara a lidovou korunovační slavnost na Chodynském poli, kde bylo při rozdávání jídla a drobných dárků ušlapáno na 1400 lidí. Tyto Krátkého snímky byly otištěny v časopise Zlatá Praha. V Nižním Novgorodě navštívil tamní hospodářskou výstavu. Za své fotografie byl oceněn už přímo v Rusku, 12. července získal carskou závěsnou korunovační medaili.

O rok později, na jaře roku 1897, odcestoval Krátký na svou další cestu, tentokrát do Itálie. Z této cesty se zachovala část korespondence, z níž se také dozvídáme, jaká byla

pravděpodobně trasa Krátkého cesty. Cesta vedla do Florencie, Říma, Neapole, Livorna, Nice, Janova a opět Nice, odtud do Monaka a zpět do Janova, odkud pokračoval přes Turín, Milán, Veronu, Solnohrad a Linec zpět do Čech, přes České Budějovice do Kolína. Z dopisů, které posílal František Krátký z cest domů, si můžeme udělat představu nejen o jeho dojmech z cest, ale i o jeho starostech o chod jeho firmy v Kolíně. Krátký udával na dálku pokyny svému bratrovi, který ho patrně v době jeho nepřítomnosti zastupoval. Bratrovi také posílal většinu naexponovaných desek k vyvolání, pouze část zvládl Krátký vyvolat pro kontrolu přímo na cestách. Z jeho dopisů zaznívají obavy o to jak se jeho firmě vede, jestli je dost práce, také se obává, aby jeho snímky dobře vyšly „neb to stojí peníze". Na svých cestách se snažil šetřit a až úzkostlivě počítal denní vydání. Krátký si na svých cestách všímal místního obyvatelstva, v jeho dopisech můžeme najít zajímavé postřehy o vzhledu a mentalitě Italů. Ostatně to, že Krátkého zajímal především život lidí v tom kterém místě, je velmi dobře patrné především z jeho fotografií (263).

V době Krátkého nepřítomnosti pracoval v atelieru jeho mladší bratr Vilém Krátký. Z dopisů z italské cesty se dozvídáme, že ve firmě pracovali ještě nejméně dva lidé, blíže neurčený „R." a Marie. Onou Marií byla s největší pravděpodobností Marie Lahodová, která se u Krátkého firmy roku 1897 vyučila a ještě rok zde pracovala po vyučení jako kopistka. Tatáž Marie, už provdaná Mádleová, měla firmu svého bývalého zaměstnavatele od roku 1912 v pronájmu (264). V této době, ač se o ní dopisy nezmiňují, zřejmě pracovala v Krátkého atelieru také Bohumila Bloudilová, která při svém osamostatnění roku 1906 uvedla, že po dobu dvanácti let pracovala nepřetržitě jako operatérka a obchodvedoucí u Františka Krátkého.

Po návratu z italské cesty se František Krátký zaměřil na finanční využití získaných snímků, vydával stereoskopie, jeho snímky se objevovaly v obrázkových časopisech, cesty Krátkému přinesly zřejmě i jistý zisk, protože se po svém návratu rozhodl k rozšíření své firmy. Dne 25. srpna 1897 požádal František Krátký o povolení přístavby stávajícího atelieru ve dvoře domu čp. 45 (265). Krátký svůj přízemní atelier rozšířil ještě o první patro a částečně i o druhé patro. Podle dochovaných plánů si můžeme utvořit poměrně přesnou představu o vzhledu této stavby. Na zděné přízemí bylo postaveno první a druhé patro hrázděné. V přízemí i v prvním patře se nacházel fotografický salon, mohlo se tedy

pracovat najednou na dvou pracovištích, dále se zde nacházela pracovna a temná komora, v patře pak retušovna, druhé podstatně menší patro bylo vyhrazeno kopírně.

V tu dobu se Krátký seznámil s mladičkou Annou Pospíšilovou a důvodem k rozšíření firmy mohl být i záměr založit si vlastní rodinu. Devatenáctiletá Anna pracovala jako pomocná kuchařka v České hospodě v Kolíně, kterou Krátký někdy navštěvoval (266). Zachovala se korespondence mezi Annou a Františkem Krátkým (267), jak je z dopisů patrné, Anně na vztahu velmi záleželo a zřejmě musela čelit i nějakým pomluvám… Zajímavé je, že ještě krátce před svatbou oslovovala svého budoucího manžela v dopisech „Milý strýčku", z dnešního pohledu je to ještě zajímavější vzhledem k tomu, že již byla několik měsíců v jiném stavu. Dne 19. dubna 1898 se František Krátký s Annou Pospíšilovou oženil v kostele sv. Anny v Nových Dvorech (268). Anna žila po svatbě v bytě Františka Krátkého v domě čp. 45, tehdy zde zřejmě žili i Krátkého rodiče, kteří se za svým synem přistěhovali ze Sadské roku 1891.

Krátce po svatbě, v červnu 1898, však František Krátký odjel na svou další fotografickou cestu, tentokrát po Balkáně, vedla přes Mostar, Sarajevo, Travnik do Zajce a Záhřebu, tentokrát však nebyla tak dlouhá jako předešlé (269). Krátký se vrací domů, aby konečně své cesty ještě více finančně zúročil. Rozhodl se pro rozšíření své firmy ještě o živnost zhotovování zinkografických ploten a světlotisku, aby mohl své snímky sám vydávat. V říjnu 1899 Krátký žádá o povolení živnosti zinkografie a světlotisku, odůvodňuje své rozhodnutí tím, že „fotografie samotná je v úpadku a živobytí dostatek neposkytuje" a dále „autotypie a světlotisk jsou těsně závislé na fotografii a dlužno je počítat jako její odvětví". Dále oznamuje provozování těchto pouze v malém a prosí, aby mu nebyla zvýšena daň (270). Přesto že se ve své žádosti snaží Krátký vyvolat opačný dojem, nevedlo se mu v té době nijak zle. František Krátký zakoupil pozemek v Žižkově ulici na Kouřimském předměstí (271) a během roku 1900 zde vyrostla pěkná prostorná secesní vila, kterou Krátký vyzdobil svými freskami. V tomto domě čp. 159 se kromě bytu nacházely také dílny pro reprodukční techniky (272). Je možné, že na stavbu svému synovi přispěl František Vojtěch Krátký, který také se svou manželkou ve vilce bydlel, zatímco syn se svou rodinou zůstal v bytě na kolínském náměstí čp. 45. Tyto údaje jsou ze závěru roku 1900, kdy probíhalo sčítání lidu. Fotograf František Krátký bydlel se svou

ženou, dvěma dětmi (nejstarší Zdenkou narozenou 19. 9. 1898 a Františkem narozeným 14. 12. 1899) a tchyní v třípokojovém bytě s předpokojem a kuchyní, v domácnosti žila ještě chůva a služka (273).

Počátkem srpna roku 1902 byla Krátkému povolena koncese k fotografickému světlotisku a k užívání rychlolisu (274). Ačkoli měl František Krátký jisté znalosti v oboru reprodukčních technik již dříve, především díky svému otci (F. V. Krátký svému synovi napsal 2. 2. 1902 vysvědčení o praxi v oboru fotochemigrafie a světlotisku, kterou u něj absolvoval v letech 1870 až 1872), do nových technologických postupů se teprve musel nechat zaškolit. Za tímto účelem k němu 15. listopadu roku 1901 nastoupil Karel Szalay, který Krátkého zaučil v nových postupech ve fotochemigrafii a světlotisku a dal mu na tyto, při svém odchodu 5. 2. 1902, osvědčení (275). Toto rozšiřování Krátkého firmy se příliš nezamlouvalo kolínským tiskařům, když Krátký žádal roku 1903 o rozšíření živnosti ještě o litografii a chromofotografii, které ve své žádosti prezentoval jako pomocné prostředky k již stávající živnosti fotochemigrafické. Zdá se, že Krátkého snahy o provozování litografie jsou o něco starší, patrně z roku 1902, jak vyplývá z reakcí místních tiskařů J. L. Bayera a J. Paka. Bayer už koncem roku protestuje proti povolení konkurence nové koncese litografické, které by ohrozilo jeho existenci a upozorňuje, že Krátký k provozování nemá potřebnou způsobilost. Krátký litografické práce svěřoval Bohumíru Štolcovi, kterého zaměstnával. Jednání o povolení živnosti se vleklo až do 15. 3. 1904, kdy byla Krátkého žádost zamítnuta. Krátký se odvolal, opět bez úspěchu, po celou dobu však litografii již provozoval, tiskl především kalendáře, plakáty a jiné reklamní tiskoviny pro různé firmy. Za neoprávněné provozování mu byla udělena pokuta, ale díky své neústupnosti a opětovnému požadování oprávnění k držení a používání rychlolisu a ručního lisu pro kamenotisk (tentokrát svou žádost i trochu jinak formuloval), dosáhl konečně 12. 1. 1906 svého (276).

Krátkého firma se na počátku 20. století stala rozsáhlým vydavatelským závodem, který neměl v Kolíně obdoby a svou vydavatelskou činností mu mohly konkurovat pouze některé pražské firmy. Začal vydávat „Zeměpisné obrazy pro školu a dům“, už z názvu je patrné, že Krátký je vydával se zřetelem na jejich použití při výuce zeměpisu a dějepisu na školách. Zachovala se také několikastránková recenze na toto dílo, kde byly Krátkého

sešity prohlášeny za vhodnou vyučovací pomůcku a doporučeny k aprobaci (277). Opět vydává sady stereoskopických obrázků, tentokrát už ne jako originální fotografie lepené na kartonu, ale tištěné světlotiskem. Krátký také vydával dopisnice, ať už šlo o klasické lístky nebo stereofotografie. V Labských proudech z března roku 1902 (278) nacházíme inzerát : „Dopisnice a štočky objednávejte u české firmy Fr. Krátký – fotochemigraf v Kolíně. (Dle přání vyšle se fotograf na místo)“, tento inzerát by napovídal, že v této době už Krátký sám jistě všechny místopisné snímky nefotografoval, je samozřejmé, že všechny snímky vytvořené jeho zaměstnanci nesly Krátkého autorství.

Z autorskoprávního hlediska je velmi zajímavá soudní pře Františka Krátkého s cestovatelem Enrico Stanko Vrázem. Celý spor vznikl patrně nedorozuměním, Krátký pro Vráze zhotovoval diapozitivy z jeho snímků z cest, svědčí o tom i korespondence Vráze a Krátkého dochovaná v pozůstalosti Anny Krátké (279), Vráz se v jednom z dopisů z roku 1897 obrací na Krátkého, aby pokud o to bude požádán panem Brázdou, zhotovil pro něj diapozitivy za účelem přednášek v Americe, následně v Evropě, píše také: „…Později domluvíme se o přenechání vám dalšího materiálu stereoskop…“ (Zmíněný pan Jaroslav Brázda byl společníkem cestovatele E. St. Vráze na cestách Afrikou a Jižní Amerikou a „tvůrce uměleckého koloritu Vrázových diapositivů“.) (280) V dalším dopise Vráz Krátkému děkuje za velmi pěkné provedení diapozitivů, ale také píše, že mu nemůže stereoskopické obrázky odprodat, dokud nebude v Praze a nerozhodne se co sám upotřebí. Roku 1898 informuje Fotografický obzor o návratu E. St. Vráze z tříleté cesty opět do Prahy a zve na přednášky spojené s promítáním, pro nás je podstatná informace: „…většinu obrazů zhotovuje cestovatel sám, diapositivy pak cestovatel, pan J. Brázda a F. Krátký fotograf v Kolíně.“ (281) Patrně mezi Vrázem a Krátkým nějaká dohoda existovala, neboť Krátký používal některé Vrázovy záběry na stereoskopických obrázcích, které vydával. O jakou dohodu přesně šlo a jaké snímky k jakým účelům Vráz Krátkému poskytl, to přesně nevíme. Krátký patrně, ať již úmyslně nebo neúmyslně, tuto dohodu porušil a Vráz ho zažaloval pro porušení práva autorského, protože promítal diapozitivy Vrázových záběrů. Ze zprávy ve Fotografickém věstníku se dovídáme, že „státní návládnictvo nepovažovalo projekci diapositivů před asi 50 000 lidu za uveřejnění a zamítlo s těchto důvodů stíhání viníka“ (282). Zajímavé je, že Vráz žaloval Krátkého za

neoprávněnou projekci, nikoli za vydávání jeho snímků, existuje řada stereofotografií z exotických zemí signovaných pouze Fr. Krátký, o Vrázově autorství zde není ani zmínka, můžeme tedy předpokládat, že Vráz tyto záběry Krátkému prodal a on je tedy jako své vlastnictví vydával pod svým jménem. Ovšem jak celý spor přesně vznikl, se dnes těžko dozvíme. Podle Pavla Scheuflera Krátkého dcera Anna hovořila o E. St. Vrázovi vždy s úctou bez ohledu na soudní spor. Je tedy možné, že vztahy mezi Krátkým a Vrázem se posléze vyjasnily. Další zajímavou skutečností ve sporu Vráze a Krátkého byla v jistém smyslu neoprávněnost Vrázovy stížnosti, Vráz jako americký občan neměl v Rakousko – Uhersku zaručenou právní ochranu svých snímků, protože se Spojenými státy americkými nemělo Rakousko – Uhersko podepsané příslušné dohody. Krátkého mohlo více poškodit sympatizování veřejnosti se známým a ve své době velmi oblíbeným cestovatelem.

Krátký se ve své vydavatelské činnosti neomezoval pouze na vydávání místopisných snímků, pohlednicových lístků a stereofotografií, ale hodně se věnoval také vydávání propagačních materiálů. Zde dokázal propojit všechny své dovednosti, můžeme ho považovat za jednoho z prvních tvůrců reklamních fotografií u nás. Pro reklamní snímky velmi často používal jako model svou manželku a své děti. Dochoval se soubor negativů snímků, které vytvářel jako podklady pro reklamní materiály Kolínské továrny na kávové náhražky (283).

Krátkého podnik v prvním desetiletí 20. století velmi dobře prosperoval a byl znám po Kolíně i okolí. V dubnu roku 1902 uspořádaly učitelské jednoty Budeč čáslavská, Budeč kutnohorská a kolínská jednota Komenský exkurzi do čtyř kolínských podniků, vedle rafinerie petroleje, akciové továrny na vozy a knihtiskárny pana Bayera to byl také atelier Františka Krátkého (284). Mimo závod na Kouřimském předměstí patřil Krátkému stále fotografický atelier na Karlově náměstí, zde působila v tu dobu jako operatérka a obchodvedoucí Bohumila Bloudilová, která jako velmi schopná fotografka i obchodnice jistě dobře majitele atelieru zastala, v rodině byla i později označována jako Krátkého „pravá ruka“ a byl těžce nesen její odchod a založení vlastní firmy v dubnu roku 1906. (O několik měsíců dříve zasáhla Krátkého rodinu těžká rána osudu, 17. prosince 1905 zemřel Krátkého šestiletý syn František. Byl považován za velmi nadaného a prý byl

oblíbencem nejen celé rodiny, ale zejména svého dědečka Františka Vojtěcha Krátkého.) Po odchodu Bohumily Bloudilové z firmy se Krátký pravděpodobně musel více zaměřit opět na svůj portrétní atelier, v této době proto nalézáme i větší množství inzerátů. Krátký inzeruje „vytrvalé fotografie dokonalého provedení" ve svém „moderně zařízeném uměleckém fotografickém atelieru prvního řádu", který je i v neděli a ve svátek otevřen a „čelí každé konkurenci" (285). Obdobný inzerát nalézáme i v červnových Labských proudech s připomínkou, že Krátký zhotovuje „dámské snímky se zvláštní péčí za osobní účasti" (286). Ke konci téhož roku Krátkého atelier nabízí také stereoskopické fotografie portrétní. Odchod Bohumily Bloudilové se jistě Krátkého dotkl, ale nebylo to v této době nic, s čím by se jeho stabilní podnik nedokázal vyrovnat. Jeho práce roku 1906 znovu dochází uznání, když je jeho fotografický závod vyzván, aby se zúčastnil výstavy v Miláně a v Londýně se svými snímky Kolína a Kutné Hory. Na zmíněné výstavě v Londýně byly jeho fotografické práce oceněny čestným uznáním (287). A o rok později právě album fotografií kutnohorských památek přijal do rodinné knihovny císař František Josef při své návštěvě Kutné Hory. Krátkému se poté dostalo poděkování z Nejvyššího komorního úřadu jeho Veličenstva (288).

Fotografický atelier Františka Krátkého nebyl malý a jeho majitel měl navíc mnoho dalších aktivit, je proto pochopitelné, že jeho firmou prošla řada učňů a pomocníků. Pravděpodobně od počátků až do svého stáří spolupracoval s Františkem Krátkým jeho mladší bratr Vilém. Přesto že v počátcích byli (alespoň formálně) oba bratři v malířské i fotografické živnosti jako společníci, brzy vedl firmu na své jméno pouze František. Vilémova činnost ve firmě je doložena jednak Františkovými dopisy z cest, v nichž se na bratra obrací, a také v zápisech pomocníků při Živnostenském společenstvu různých živností v Kolíně, na valné hromadě v květnu 1893 byl Vilém Krátký zvolen do představenstva nemocenské pokladny pomocnické. Ve firmě se v dobách největšího rozmachu učili vždy dva až tři učni, přesvědčit se o tom můžeme v dochované knize učňů živnostenského společenstva IV. z let 1895 – 1940 (289), starší materiály se bohužel nedochovaly, proto v nich nemůžeme nalézt například Bohumilu Bloudilovou, důležitou sílu v Krátkého atelieru před rokem 1906, ani Marii Lahodovou vyučenou u Krátkého v červenci 1895, která vedla Krátkého firmu po roce 1912. Na jaře roku 1897 nastoupil do

Krátkého atelieru na 4 roky čtrnáctiletý Josef Vidlák z Kolína, který zůstal u Krátkého i po vyučení jako pomocník. Ve stejné době se zde pravděpodobně učil také Bohumil Landgráf, který sice není uveden v seznamech živnostenského společenstva, ale roku 1901 nacházíme zmínku v Labských proudech, kdy je mezi oceněnými na výstavě učednických prací uveden také Landgraf Bohumil, fotografický učeň u Fr. Krátkého (290). V dalších letech byli do učebního poměru k fotografovi Františku Krátkému přijati: roku 1898 na dva roky Franc Alois, roku 1901 na dobu tří let Antonín Chomák, o rok později Václav Rýdl na čtyři roky a Václav Krajíček na tři. Mimoto byli k Františku Krátkému přijímáni učni na fotochemigrafii, zinkografii a litografii. Mimo jiné byl do učení na fotochemigrafii přijat 1. 8. 1905 Rudolf Mazuch, narozený 9. 8. 1891 v Pardubicích. V průběhu učení však přestoupil na fotografii, z které o čtyři roky později, 2. 8. 1909, složil tovaryšskou zkoušku. Jeho kabinetní podobizny byly zkušební komisí hodnoceny jako výborné. Ale už v květnu toho roku byla Mazuchovi vystavena legitimace jako zástupci firmy Františka Krátkého v oboru fotografie a grafického průmyslu. Také František Straka se v kronice města Kolína zmiňuje o vyučení Mazucha u Krátkého, ale především o tom, že Krátký posílal Mazucha „fotografovati do Krkonoš, což potřeboval pro stereoskopické obrázky". Podle tohoto tvrzení by některé z Krátkého stereoskopických fotografií Krkonoš fotografoval právě Mazuch. Straka píše také o dalším Krátkého zaměstnanci P. Schumpeterovi, který otevřel na Královských Vinohradech vlastní atelier a „Mazucha si vzal sebou". Schumpeter prokazatelně pracoval v Krátkého atelieru kolem roku 1903. Mazuch od roku 1912 navštěvoval pražskou malířskou akademii, kde studoval u profesora Bukovce a profesora Pirnera. Rukoval do 1. světové války, kde vážně onemocněl, po svém návratu do Kolína se věnoval malbě a živil se jako sezónní dělník v zemědělství nebo jako přidavač u zedníků. V lednu 1919 získal licenci na hudební, zpěvní a deklamatorní produkce a pořádal v Kolíně kabarety. Jako člen klubu mladých se přátelil například s Jaromírem Funkem či Janem Čartem. Tento „svérázný člověk a nadějný umělec" však zemřel 8. 2. 1920 ve věku pouhých devětadvaceti let. Mazuch je dodnes znám jako významný malíř a kulturní činovník, jeho fotografické počátky však bývají často zcela opomíjeny (291).

Z dalších učňů Františka Krátkého jsou v knize učňů Živnostenského společenstva různých živností v Kolíně uvedeni: Marie Luňáková, která nastoupila do učení roku 1906, která se však učit přestala, dále roku 1908 Josef Žáček a Václav Markytán a o rok později Terezie Píšová, všichni na čtyři roky. Později přešli fotografové v Kolíně pod pražské živnostenské společenstvo a s učni se v dochovaných materiálech setkáváme spíše náhodně.

Dalším odvětvím, kde se Krátký prosadil, bylo fotografování hotových výrobků některých kolínských průmyslových podniků a snímků z výroby, dochovaly se například ve fondu Tatry Kolín, tehdy Akciové továrny na výrobu vozů (292). V této činnosti později pokračoval i Krátkého syn Jiří.

Mimo vedení fotochemigrafického závodu, portrétního atelieru na kolínském náměstí a dalších fotografických aktivit Krátký nezapomínal ani na svou malířskou živnost. V červenci 1907 městská rada zadala Františku Krátkému zakázku na namalování panoramatu města Kolína olejovými barvami (293). Obraz měl být připomínkou toho jak vypadal Kolín v roce 1908 ještě před regulací Labe. Pět metrů dlouhý obraz malovaný olejem byl určený pro jubilejní výstavu obchodní a živnostenské komory v Praze a městská rada se rozhodovala mezi malíři Františkem Krátkým a impresionisticky zaměřeným Václavem Radimským, který studoval na akademii v Praze, v Mnichově a ve Vídni a pro jehož tvorbu byl určující pobyt v krajinářské kolonii ve Fontainebleau (294). Jaký byl vkus tehdejších zastupitelů dokládá vítězství Krátkého, který měl dodat obraz Kolína „malovaný v detailu, ne mlhovitě provedený“. Velmi zajímavé jsou však podklady, které František Krátký pro svůj obraz zhotovil, jde o 8 skleněných negativů formátu 30x40 cm (295). Krátký hledal vhodné místo odkud by fotografie pořídil, nejprve fotografoval Kolín z věže kostela sv. Bartoloměje a z kolínského lihovaru, ani jedno z těchto stanovišť však nebylo vyhovující a František Krátký si nechal na Práchovně na kolínském Zálabí postavit lešení a konečné podklady pro svůj obraz pořídil právě odtud. Po určitém dohadování ohledně ceny, která byla nejprve určena na 1400,- K a posléze se vyšplhala na 2500,- K, prodal Krátký své dílo, na kterém pracoval tři čtvrtě roku, městu a obraz dodnes visí na kolínské radnici. Věnoval se zřejmě i restaurování, máme doloženo, že roku 1910 byla Františku Krátkému zadána oprava oltářních obrazů

v kostele svatého Bartoloměje v Kolíně (296), patrně krátce předtím vznikla také série fotografií chrámu před opravou, tyto unikátní skleněné negativy formátu 30x40 cm se dnes nacházejí ve Státním okresním archivu v Kolíně (297).

Do chodu výborně prosperujícího závodu však zasáhla roku 1910 skutečnost, že František Krátký vážně onemocněl, téměř oslepl a byl nucen portrétní atelier na náměstí pronajmout (298). Prvním nájemcem známého kolínského atelieru se stal Jan Junek.

František Krátký - Jan Junek

Ke dni 30. 6. 1910 si pronajal Krátkého atelier Jan Junek (též Junk, Jůnek) narozený roku 1882 v Černíkově. František Krátký nechtěl atelier zcela prodat, ale byl nucen tíživou situací jej alespoň pronajmout. Junek zde v listopadu 1910 ohlásil samostatnou živnost, která mu byla ke dni 18. 1. 1911 povolena (299). Dlouho však v Kolíně nezůstal, atelier převzala za necelý rok a půl poté do své režie Marie Mádlová. Junek provozoval ve dvacátých letech atelier v Hradci Králové (300).

František Krátký - Marie Mádlová (Mádleová)

Dne 14. 5. 1912 ohlásila v pronajatém atelieru živnost fotografickou Krátkého žačka Marie Mádlová rozená Lahodová, ta pravděpodobně vedla atelier až do doby, kdy byl František Krátký, za pomoci své manželky a svého syna Jiřího, schopen opět převzít firmu na své jméno. Marie Mádlová vedla firmu, kterou velmi dobře znala. U Františka Krátkého se 15. 7. 1897 vyučila fotografickému řemeslu a po vyučení pracovala ve firmě jako kopistka až do června roku 1898. Po odchodu od Krátkého pracovala až do konce roku 1909 jako asistentka, kopistka nebo retušérka v různých fotografických závodech (301).

Léčení a následně zřejmě velmi drahá operace oční choroby Krátkého finančně vyčerpávala, navíc nebyl v tu dobu schopný pracovat a plně se věnovat řízení podniku, který se pomalu dostal do finančních potíží (302). Snažil se v tu dobu zaměřit na vydavatelskou činnost a kvůli obtížnému získávání zakázek se pokusil získat subvenci ministerstva nebo nějakou veřejnou zakázku pro školství. Konkrétně nabízel své

stereofotografické snímky pro chystané „čítanky o domově“ pro obecné školy (303). Bohužel se jeho snahy nesetkaly s úspěchem a situace donutila Krátkého v dubnu roku 1913 prodat svůj fotochemigrafický závod v Žižkově ulici čp. 159 litografu Josefu Rellichovi ze Smíchova, jednalo se o prodej firmy, nikoli objektu (Rellich později, roku 1919, prodal závod Kolínské továrně na kávové náhražky) (304). Ve vilce Krátcí stále bydleli, zajímavý je také inzerát naznačující snahu pomoci si v těžších dobách pronajímáním pokojů (305), František Krátký nabízí studujícím v Kolíně ubytování. „Počátkem školního roku 1913 – 14 bude zřízen A. Krátký, pensionát pro studující v Kolíně.“ Krátký hodlal pronajímat k tomuto účelu celé jedno poschodí vily a nabízel nejen zdravé a příjemné prostředí a správný dohled nad žactvem, ale i výtečnou domácí stravu pro ubytované a i možnost levných obědů pro žáky přespolní. (Písmeno A. před jménem Krátký snad naznačuje vedení podniku Krátkého manželkou Annou, která ostatně jako bývalá kuchařka měla k podobné práci předpoklady.) Jestli a popřípadě jak dlouho penzionát fungoval, nevíme. Jisté je, že situace rodiny nebyla v tu dobu jednoduchá a ani válečná léta, která měla brzy přijít, žádný velký rozvoj firmy neslibují. V této době, dne 13. prosince 1913, umírá v Kolíně ve svých třiaosmdesáti letech František Vojtěch Krátký (306). Vdova Marie Krátká zůstala v rodině svého syna Františka a jeho ženy Anny, kteří spolu měli kromě prvorozené Zdeňky (narozené 19. 9. 1898, později provdané Prokopové) a druhorozeného Františka (narozeného 16. 12. 1899), který již však v dětském věku zemřel, ještě syna Jiřího (narozeného 19. 10. 1901), nástupce rodinné fotografické živnosti, a Karla (narozeného 19. 1. 1907). Nejmladší dcera Františka Krátkého Anna se narodila 13. 4. 1914, Krátkému v tu dobu bylo již osmapadesát let (307).

Atelier na Karlově náměstí zůstal v majetku rodiny, důležitou silou v něm byl syn Jiří, který se u svého otce fotografii vyučil a roku 1919 složil učednickou zkoušku (308). Poté v atelieru pracoval, aby získal potřebnou praxi. O rok později, 1. 3. 1920, prodala rodina Krátkých i vilu, kde původně sídlil jejich fotochemigrafický závod, společnosti Alchyma. Ponechali si pouze právo užívat byt ve vile (309). Zde také fotograf František Krátký 20. května 1924 zemřel (310). Fotografický atelier na náměstí vedla vdovským

právem Krátkého manželka Anna za pomoci svého syna Jiřího, který závod převzal na své jméno roku 1930.

František Krátký a jeho činnost ve spolcích

František Krátký se významně angažoval v kolínském kulturním a společenském životě. Dalo by se říci, že šlo i o určitou rodinnou tradici, už jeho otec František Vojtěch Krátký byl významným kulturním činovníkem. V Sadské se stal roku 1869 jedním ze zakladatelů tamní řemeslnické besedy (311), zasloužil se o znovuobnovení sadského Sokola roku 1883, od počátku byl jednatelem sokolské jednoty a o tři roky později, roku 1886, se stal starostou (312). V témž roce je zmiňován v Kolínských novinách u příležitosti valné hromady župy sokolské Tyrš na středním Labi, …„Sokol sadský vedl osobně stařičký, ale čacký a horlivý starosta jeho bratr František Krátký“ (313). Krátký otec dal také v Sadské podnět k založení stavebního fondu sokolovny, dokonce věnoval jednotě pokladničku s nápisem „Krejcar ku krejcaru, kámen ku kameni, ideál se uskuteční!“ Roku 1884 zhotovil pro sokolskou jednotu v Sadské prapor. Starostou Sokola byl František Vojtěch Krátký až do roku 1892, později, po svém přestěhování za syny do Kolína, byl zvolen čestným členem Sokola v Sadské. Do Pamětního listu sadského Sokola, který vyšel roku 1903, přispěl Krátký starší kapitolou „Paměti naší jednoty“ (314). Kromě aktivit v Sokole a řemeslnické besedě se Krátký starší v Sadské zasloužil také o založení místních lázní. Byl věrným stoupencem strany svobodomyslné, v jeho nekrologu nacházíme i zmínku o jeho aktivitě již v revolučním roce 1848 (315).

Je pochopitelné, že takovéto prostředí muselo mít na jeho syny Františka a Viléma vliv. Zajímavý doklad o aktivitě Františka Krátkého otce i Františka Krátkého syna nacházíme v Koruně české z července 1872, kdy na výletě Řemeslnické besedy Sadská do střelnice v Milčicích předvedli členové besedy za podpory ochotníků za Sadské deklamace a sólové výstupy, chváleny jsou mimo jiné výstupy „Před bálem“ provedený Františkem Krátkým mladším a „Vysloužilec“ pana Krátkého staršího (316). Z toho je patrné, že zájem o ochotnické divadlo nebyl ani u Františka Krátkého staršího pouze profesní, kdy například roku 1870 přemaloval oponu a kulisy ochotnického spolku v Sadské (317), ale zapojil se i jako ochotnický herec.

Ochotnický spolek TYL

Nelze se tedy divit, že se František Krátký zapojil do místních spolků krátce po svém příchodu do Kolína. Už koncem roku 1877 je Krátký zvolen do osmičlenného výboru spolku divadelních ochotníků Tyl v Kolíně, je také navržen do obsazení chystané hry „Baron Gerty", zajímavostí je, že právě v ochotnickém spolku se Krátký setkával s jiným náruživým ochotníkem, svým bývalým společníkem, později konkurentem malířem Josefem Suchým (318). Se zajímavými recenzemi, které nám mohou přiblížit Krátkého „herecký typ", se můžeme setkat v Kolínských novinách z roku 1878, v témž pohostinském vystoupení, kde byl mimořádně chválen výkon Jindřicha Veverky v roli Karla Moora v Schillerově hře Loupežníci, byla Františku Krátkému svěřena úloha Spigelberga, pravděpodobně nešlo o nejlepší volbu jak dokládá recenze: „Pan Krátký hodí se rozhodně lépe pro úlohy starců, papínků, kantorů, nikdy ale pro postavy svižné, rozmarné." (319), ani o pár měsíců později, 1. 11. 1878, neseděla Krátkému role hrobníka Tomáše v tehdy oblíbené hře „Mlynář a jeho dítě", recenzent zde píše: „Krátký co Tomáš sám asi nevěřil, že by hrobníka provedl tak jak má být proveden. A my se stali nevěřícími Tomáši, vidouce pana Krátkého jak zápasí s nezvyklou jemu úlohou. Zdálo se nám, že to ani není on, ten dobrý routinovaný herec Krátký, jak jsme jej zvyklí vídat." (320) Jak se zdá například role Rohovína Čtverrohého ve stejnojmenné Klicperově hře, provedené ochotníky v únoru 1880, byla pro Krátkého mnohem příznačnější. Krátký se věnoval i organizační stránce a pochopitelně vytvářel i některé kulisy a dekorace pro představení. Na známé fotografii kolínských ochotníků fotografované Antonínem Pinkasem v dubnu 1879 u příležitosti uvedení hry Romeo a Julie, jsou mezi ochotníky vyfotografováni i bratři František a Vilém Krátcí, Vilémova aktivita v ochotnickém spolku však není ničím doložena, také jméno Františka Krátkého ze zápisů ochotnického spolku po roce 1880 mizí (321).

Spolek PROKOP

Počátkem roku 1879 byl František Krátký přijat do nově založeného spolku pro postavení pomníku Prokopu Velikému na Lipanech (322). Téhož roku zhotovuje Krátký pro všechny řádné členy spolku Prokop „vkusné diplomy" (323). V červnu roku 1881 na schůzi spolku Krátký navrhuje, aby do pomníku byl uložen také jeho náčrtek, na též

schůzi „bylo usnešeno, aby výbor slavnostní opatřil slavnostní list, medailon, mince a fotografie“, opatření fotografií bylo svěřeno Františku Krátkému (324), tato fotografie pomníku Prokopa Velikého u Lipan, pořízená 4. 9. 1881, je nejstarší známou signovanou fotografií Františka Krátkého.

BARÁČNÍCI

František Krátký byl dlouholetým členem Svobodné obce baráčníků, tento recesistický spolek vznikl 7. listopadu 1873. Založila ho skupina přátel, kteří se pravidelně scházeli v restauraci „U Šlejtrů“ lidově řečené „Baráček“, důležitou roli hrála v tomto, až do roku 1908 výlučně mužském spolku, nadsázka a recese. Z Kolína se baráčnická myšlenka v 80. letech šířila do Prahy a později i do dalších měst (325). Krátký se stal baráčníkem krátce po svém příchodu do Kolína, tedy také krátce po založení spolku. Pravděpodobně někdy z této doby pochází soubor fotografií podobenek členů spolku. Na jednom ze snímků signovaných F. Vilém Krátký nalézáme také Františka Krátkého. Od Františka Krátkého pocházejí také fotografie z výletů baráčníků. Ještě na počátku 20. let Krátký renovoval pro spolek baráčníků josefský prapor a podobiznu rychtáře Viléma Jankeho (326).

Jiří Krátký

Jiří Krátký se stal pokračovatelem rodinné firmy, měl možnost získat v podniku dostatečnou praxi a od svého otce jistě i mnoho zkušeností. Když se 19. října 1901 narodil (327), prožívala rodina své „zlaté časy“. Později byl svědkem otcovy nemoci a finančních těžkostí. Po smrti svého bratra Františka se jako nejstarší syn stal nástupcem otcovy živnosti a začal se učit fotografii, pravděpodobně někdy kolem roku 1915. Po složení učednické zkoušky 26. 3. 1919 v pražském atelieru J. A. Neumana (zkušební komise ohodnotila Jiřího Krátkého v operování jako dobrého a v retuši jako dostatečného) (328) dále pracoval v atelieru svého otce. Pravděpodobně už od počátku 20. let ve firmě zastával nezastupitelné místo. Napovídal by tomu i údaj uvedený v Kebrdlově adresáři a průvodci Kolínem z roku 1922, kde je uvedena firma: „František Krátký (Jiří Krátký) náměstí čp. 45“. Po smrti otce, roku 1924, vedla firmu vdovským právem Jiřího matka Anna Krátká. Ačkoli byla firma vedena oficiálně právě Annou

Krátkou pod jménem zemřelého manžela, v adresáři z roku 1929 nalézáme atelier na náměstí čp. 45 uvedený už pouze se jménem Jiřího. První živnost, kterou Jiří Krátký ohlásil úřadům, byl dne 29. 3. 1927 „obchod s veškerými potřebami fotografickými" (329). Prodejna fotografických potřeb sídlila v ulici Na Hradbách čp. 2. Jiří neměl v tu dobu pravděpodobně ještě složeny tovaryšské zkoušky potřebné k samostatnému provozování fotografické živnosti. Ale již o tři roky později, 28. 2. 1930, oznamuje úřadům, že k 1. 1. 1930 převzal do své režie fotografický atelier Fr. Krátký, Kolín, náměstí čp. 45, který do té doby patřil jeho matce paní Anně Krátké a kde byl již několik let vedoucí silou. Dále uvádí, že má již všechny nutné zkoušky k tomuto účelu absolvovány a předkládá tovaryšský list a slibuje, že pracovní vysvědčení na dobu 1919 až 1923 předloží dodatečně (330). Škoda, že se Jiří Krátký o této své praxi více nezmiňuje, nezjistíme tak, zda pracoval v atelieru svého otce nebo zda také získával zkušenosti v jiných ateliérech.

Zajímavým dokladem o fotografické činnosti Jiřího Krátkého ještě ve dvacátých letech je první cena v soutěži továrny na fotografické desky Ako v Neštěmicích. Tato soutěž byla vyhlášena roku 1925 a výsledky byly vyhlášeny o rok později, můžeme tedy předpokládat, ačkoli je jako vítěz první ceny tisíce korun uveden Fr. Krátký fotograf v Kolíně, že autorem oceněného snímku je Krátkého syn Jiří. Je to pravděpodobnější, než účast Františka Krátkého in memoriam (331). Oceněný snímek pod názvem „Muž z lidu" byl spolu s pochvalnou kritikou otištěn ve Fotografickém obzoru. Slovy kritika se tento snímek svým „uměleckým pojetím, vyjádřeným nehledaným, přirozeným postojem modelu a mistrně ovládaným osvětlením, jež přes svou kombinovanost nepůsobí strojeně, na hony liší od běžných ateliérových portrétů" (332). Mimo první ceny získal ještě jednu z dalších peněžních cen. Druhé místo v této soutěži s peněžní odměnou 800 korun získal „Kolíňák" Josef Sudek, pozdější proslulý fotograf.

Jiří Krátký sice nedosáhl už dřívější proslulosti firmy Františka Krátkého, ale atelier Krátký měl v Kolíně své nezastupitelné místo. Ačkoli Jiří Krátký stojí dnes poněkud ve stínu svého otce, jeho portrétní snímky musíme obdivovat. Pokud ho zaujal model, nepřenechával práci svým zaměstnancům a věnoval se zákazníkovi sám. Tyto snímky pak byly ukázkou jeho talentu i řemeslné zručnosti (333). O popularitu portrétního atelieru se

Jiří Krátký staral i nápaditou propagací. Například roku 1930 vypsal soutěž „hledá se nejkrásnější dítě“. Portréty soutěžících dětí vystavoval ve svých výkladních skříních a pyšní rodiče pochopitelně nechali rádi své ratolesti u Krátkého vyfotografovat (334).

Mimo portrétní fotografii se věnoval také fotografii dokumentární, vedle Josefa Kubrta byl dalším kolínským fotografem, který zachycoval místní události, fotografoval reportážním způsobem také známé osobnosti. Jeho snímky nacházely uplatnění v regionálních časopisech, sbornících, ročenkách i jiných publikacích. Podobně jako jeho otec spolupracoval s kolínskými podniky, pro které dělal fotografickou dokumentaci jejich výrobků i záběry přímo z výroby (335).

Jiří Krátký se také zajímal o kinematografii, filmy natáčel nejen ze svého zájmu, ale zhotovoval filmy i na zakázku. Také v tomto oboru se podobně jako jeho otec snažil přinášet svým zákazníkům novinky. Roku 1936 objevujeme v Polabské stráži krátkou zprávu, že fotograf Jiří Krátký představuje barevné amatérské filmy Kodak chrom 8 mm (336). O rok později 12. 5. 1937 promítá Jiří Krátký své „překrásně barevné filmy“ na společné schůzi rodičů pořádané Výbory rodičovských sdružení v tělocvičně Západní školy v Kolíně. Na tomto večeru plném přednášek a kulturních vystoupení předvedl Krátký dva úzké barevné filmy, jeden znázorňoval kolínský trh a druhý „život rodiny Krátkého v zahradě“ (337). V některých kolínských rodinách se dodnes dochovaly na zakázku vytvořené filmy s tématikou dětí a rodinného života. Krátký se však projevil i jako dokumentarista, v kolínském archivu je dochován 16 mm film Den brannosti v Kolíně roku 1937 od Jiřího Krátkého (338).

Po svém otci zdědil Jiří výtvarný talent. Portrétu se nevěnoval pouze ve fotografii, podobně jako jeho otec projevil nadání i jako malíř. Vytvořil řadu pastelů, portrétů „rázovitých kolínských postav“. Věnoval se také zpodobňování kolínských zákoutí (339).

Svou prodejnu fotografických potřeb později Jiří přemístil do atelieru na náměstí čp. 45. Dole se poté nacházel krám a dílna, v patře čekárna s atelierem a nad atelierem ještě jedna dílna. Koncem války pracovalo v Krátkého atelieru kolem pěti zaměstnanců. Z rodiny Krátkých kromě Jiřího pracovala v atelieru stále ještě stařičká Anna Krátká. Měla na starosti expedici a zaměstnanci atelieru ji říkali „babuška“. Také v rodině byla považována za „duši celého závodu“, v atelieru pracovala ještě počátkem 50. let (340).

Nástupem komunistů k moci došlo k hromadnému zanikání soukromých fotoateliérů. Soukromé firmy se buď úplně rušily nebo přecházely pod družstva nebo komunální podniky. Také Jiří Krátký vstoupil 1. 1. 1950 do krajského družstva Fotografia. Krátký se stal vedoucím provozovny atelieru čp. 45 (341), posléze byl zřízen nový atelier na protější straně náměstí v domě čp. 90, kam se Krátkého firma přestěhovala. Z archivu negativů firmy Krátký si Jiří Krátký mohl vybrat a odvézt vše, co sám uznal za vhodné. Část archivu si také odvezl. Zbytek zůstal převážně v původním atelieru v čp. 45. Část negativů byla poškozena vlhkem a plísní, v 60. letech bylo nutné bývalý atelier vyklidit, část negativů a fotografické přístroje získalo od Jiřího Krátkého Národní technické muzeum v Praze (342). Část negativů získali bratři Kamarýtové (těchto 265 negativů, převážně s pohledy na město, přešlo po smrti Ladislava Kamarýta do Státního okresního archivu v Kolíně). Část negativů se také dostala do sbírky Rudolfa Skopce (343).

Rodina

Ve stejném roce, kdy Jiří Krátký převzal na své jméno rodinnou firmu, se také oženil. Jeho svatba s Marií Koláčnou (narozenou 5. 12. 1907) se konala v Kolíně dne 17. srpna 1930 (344). V adresářích je doloženo, že ve 30. letech žil Jiří se svou manželkou v domě čp. 45 na Karlově náměstí, tedy v místě, kde sídlil také fotografický atelier. Jeho matka s mladšími sourozenci stále obývala byt ve vilce čp. 159, Žižkova ulice na Kouřimském předměstí. Majitelem vily byl v té době už židovský obchodník s uhlím Robert Kraus (345). Rodina se musela z bytu vystěhovat až ve válce, kdy se zabavená vila (jakožto židovský majetek) stala sídlem NSDAP (346). Později žil Jiří v domě čp. 89 na Pražském předměstí, kde žila i jeho svobodná sestra Anna Krátká, povoláním učitelka. Jiří byl po rozvodu s Marií rozenou Koláčnou ještě dvakrát ženat, po krátkém manželství s o mnoho let mladší dívkou se oženil se svou hospodyní (347). Růžena Krátká byla ženou Jiřího Krátkého až do jeho smrti. Jiří Krátký zemřel náhle 26. 11. 1969 ve věku 68 let (348).

Jiří Krátký a jeho činnost ve spolcích

Podobně jako jeho otec a děd i Jiří Krátký se účastnil veřejného života v Kolíně. Byl velmi aktivním členem spolku divadelních ochotníků Tyl v Kolíně. Režíroval řadu

ochotnických představení, pracoval jako člen výboru a jako místorežisér. Ve třicátých letech režíroval například Stroupežnického Zvíkovského raráška nebo Čapkovu Bílou nemoc. V některých představeních Jiří Krátký také hrál, v divadelních programech se mezi účinkujícími objevuje také jméno manželky Jiřího Krátkého Marie Krátké (349). Roku 1937 se Jiří Krátký aktivně zapojil do výboru Divadelního družstva – spolku pro postavení divadla v Kolíně (do technické a stavební komise) (350).

Kočující fotografové – Jakub Nonnenmann, Václav Pačes

Mimo stálé fotografické ateliery se v Kolíně občas zastavovali také cestující fotografové nebo sem zajížděli za přivýdělkem pražští fotografové. Zprávy o nich se můžeme nejčastěji dozvědět z dobového tisku, archivní materiály zaznamenávající pobyt těchto kočovných živností se nedochovaly.

Dne 16. 7. 1872 vychází v Koruně české krátká zpráva, že fotograf pan Lachmann z Prahy přibude příští týden do Kolína a zdrží se zde po nějaký čas (351). O devět dní později se už můžeme dočíst o jeho příjezdu a konaných přípravách k otevření jeho fotografické dílny (bohužel bez dalších upřesňujících informací) (352). Jindřich Lachmann (1832 – 1877) měl svou fotografickou živnost od roku 1864 v Praze na Perštýně (353) a pravděpodobně tedy za prací zajížděl i do okolních měst. Právě od Lachmanna pocházejí například fotografie z dětství pozdějšího známého kolínského fotografa Františka Krátkého (354).

Podobně jako o Lachmannovi i o návštěvě další kočovné firmy se dozvídáme z tisku. V červnu 1884 vychází v Koruně české inzerát poněkud bulvárního ražení, který začínal narážkou na dva místní stálé fotografické ateliery: „Nové – novější – nejnovější! Krátký hadr! – Pinkas – hadr! Okamžité fotografování – patentované – 200.000 vysvědčení v kapse!“ Takto lákal do svého stanu postaveného na dolejším ostrově v Kolíně zástupce fotografické firmy J. W. Saurrech et comp. Podle údajů v inzerátu se zde tato kočovná firma měla zdržet pouze jedno odpoledne – 29. 6. 1884 (355).

Jakub Kryštof Nonnenmann

Dalším kočovným fotografem, který se v Kolíně prokazatelně zastavoval, byl Jakub Kryštof Nonnenmann (1856 – 1940 ?) (356). František Straka ve „Vybledlých obrázcích z Kolína před padesáti lety“ píše, že Nonnenmann pracoval v Kolíně v Pinkasově atelieru (357). Podle seznamu členů Společenstva fotografů v Praze byla kočovná živnost - ferrotypie Jakuba Kryštofa Nonnenmana založena roku 1882. Dne 11. 8. 1883 se objevuje v Kolínských novinách inzerát Jakuba Nonnenmanna, který zavítal se svou dílnou rychlého fotografování do Kolína. Dílnu ve „zvláštním k tomu zřízeném

domku“ postavil poblíž železného mostu vedoucího na Zálabí. Provozoval zde ferrotypii v Čechách často nazývanou jako amerikánskou fotografii, tyto na plechu zhotovované „falešné pozitivy“ byly, jak Nonnenmann uvádí, za pět minut hotové ostré a jasné. Jeden snímek stál 30 krejcarů a zákazníky byli především chudší lidé, kteří si nemohli dovolit objednat celou řadu (obvykle šest kusů) fotografií, jako při zhotovování kopií z negativu. Nonnenmann však nabízel také snímky velikosti kabinetky, fotografování skupin, jezdců, koní, psů a další. Populární byly také obrázky do špendlíků a medailonků, které nabízel po 40 krejcarech kus (358).

Jakub Nonnenmann měl v Kolíně i část příbuzenstva. Oženil se se sestrou Václava Pačesa, který se právě od svého švagra naučil fotografovat a jezdil s ním po poutích a trzích (359). Nonnenmann snad v Kolíně pobýval i na jaře roku 1885, neboť zde 16. března toho roku zemřela jeden a půl roku stará Marie Nonnenmannová, dcera fotografa (360).

Později se Nonnenmann usadil v Praze Libni. Následovníkem v jeho fotografické živnosti byl jeho syn František Nonnenmann, který se mimo jiné zabýval i sportovní a reportážní fotografií (361).

Václav Pačes

Zajímavou osobností v galerii kolínských fotografů je také švec – fotograf Václav Pačes. Pocházel z velmi skrovných poměrů, jeho otec František Pačes byl hospodářským dělníkem bez základního vzdělání a matka Anna se živila také jako příležitostná nádenice. Jejich pobyt v Kolíně je v průběhu let doložen ve sčítání lidu na několika různých místech. Malý Václav se narodil 9. května 1858 v Kolíně a byl třetím, ale zdaleka ne posledním dítětem Pačesových. Už ve sčítání lidu roku 1869 je uveden jako obuvnický nádeník, v té době mu bylo pouhých jedenáct let (362). Ševcovině se také později vyučil a koncem roku 1881 požádal o povolení provozovat obuvnickou živnost, živnost mu byla povolena v lednu roku 1882 (363). Svou ševcovskou dílnu provozoval v čp. 99 vedle Schiffova domu na Kutnohorském předměstí. Ve stejném roce, kdy se jako obuvník „udělal pro sebe“, se také 29. srpna oženil s Marií Malou, dcerou kolínského cestáře (364).

Ale jak se zdá, klidný život obuvníka Pačesa příliš nelákal nebo ševcovina tolik nevynášela, a tak se pod vlivem svého švagra fotografa Jakuba Nonnenmanna rozhodl provozovat mimo ševcoviny ještě živnost fotografickou. Někdy v období 1882 – 1883 snad po určitou dobu pracoval v Praze ve fotografickém atelieru „paní A. Dvořáčkovy" a možná i v jiných atelierech, aby se v novém řemesle zaučil (365). V seznamech Společenstva fotografů v Praze je uveden rok založení Pačesovy kočovné živnosti – ferrotypie - 1883 (366). Spolu se švagrem poté přes půl roku kočoval po trzích a poutích v Praze a okolí.

Vrátil se do Kolína a tam požádal roku 1884 o udělení licence k živnosti provozování svobodného umění fotografického na amerikánský rychlý způsob v Království českém. Ovšem c. k. hejtmanství v Kolíně nemělo kompetenci povolit živnost fotografickou mimo působnost vlastního politického okresu a Pačes se musel se svou žádostí obrátit na c. k . místodržitelství v Praze. Půvabná je Pačesova žádost o živnost, v níž popisuje, že „světloobrazy na amerikánský způsob hotoví se velmi rychle a prodávají se jen za velmi nízký peníz, takže má-li se co živnost provozovati, by se z ní daň a na živobytí vytěžilo, třeba aby obrazy hbitě a ve větším počtu na odbyt šly, tudíž vyhledávati jest místa a čas, kdy a kde se sejde větší počet lidí." Po celá 80. léta nalézáme potom žádosti, jimiž si Pačes prodlužoval licenci na fotografii provozovanou od místa k místu. (Licence mu byla udělována vždy na dobu jednoho roku a on musel každoročně požádat o obnovení.) (367) Pokud zrovna Pačes necestoval, zdržoval se v Kolíně a provozoval obě své živnosti, jak vzpomíná František Straka: „Kde jsou dnes městské lázně, se říkalo „Na louce", a tam si Pačes postavil svůj ambulantní fotografický atelier, jakmile začalo léto, a na podzim jej zase zboural. Byla to bouda asi jako střelnice, nebo spíše malý domeček ze silného pruhovaného plátna a nápisy: Václav Pačes, fotografický salon. Fotografie a la minuta, 3 kusy za 1 zlatku." Straka dále popisuje i vývěsní tabule, které měl Pačes zvenčí na svém atelieru a nazýval je „tablo". V atelieru byl buď sám Pačes, který se věnoval ševcovině a pokud přišel zákazník, tak ho pohotově vyfotografoval, nebo, měl-li práci doma, seděli zde dva učedníci a pracovali. Pokud přišel zákazník, jeden doběhl pro Pačesa, který to neměl z domku čp. 99 daleko. A ačkoli na něj Straka vzpomíná jako na „pomalého vlasatého člověka s bradkou", zákazník prý dlouho

čekat nemusel. Pačes zhotovoval jak obrazy na plechu, tak na papíře a jeho zákazníky byli především chudí lidé (368).

V roce 1892 žádá Pačes opět o obnovení licence na fotografickou živnost „od místa k místu" a také o vysvědčení zachovalosti kvůli povolení fotografování pro Moravu, která se později stane jeho domovem (369). Počátkem 90. let začíná také ke své fotografické živnosti provozovat na poutích a trzích střelnici. V letech 1894 až 1898 se objevuje spolu s Nonnenmannem v materiálech Společenstva fotografů v Praze, kde můžeme dobře sledovat jejich pohyb po hlavním městě podle doby trvání různých trhů a poutí. Poté se mu podařilo přesídlit na Moravu, v protokolech o schůzích Společenstva fotografů v Praze je již v zápisu z 25. 11. 1904 uveden Pačes jako fotograf z Vranova (370).

Ve svých sedmapadesáti letech se Pačes ve Vranově na Moravě podruhé oženil s o jedenáct let mladší Františkou. Stáří strávil ve Vranově, u svého syna z prvního manželství Ladislava, narozeného roku 1887 v Kolíně (371).

Vilém Jansa (Karlovo náměstí čp. 89)

28. července roku 1893 přibyl ke dvěma stálým kolínským fotografickým atelierům Bohuslava Rafaela a Františka Krátkého třetí. Na Karlově náměstí v domě čp. 89 se usadil fotograf Vilém Jansa narozený roku 1866 (372). V Kolíně se objevuje Jansa už v druhé polovině 80. let, kdy pracoval v atelieru Julia Domenegoniho, od něhož roku 1889 odešel do Prahy k firmě Jana Langhanse, kde zůstal zaměstnán až do 19. 7. 1893 (373). Potom už následovalo založení vlastního atelieru v Kolíně. V obsáhlém inzerátu v Polabských listech z 28. července 1894 nabízí mimo jiné i fotografování mimo atelier v exteriérech i interiérech (374). Ale už v červnu 1895 se Jansovo jméno objevuje v Kolíně v souvislosti s blíže neurčenými daňovými záležitostmi. Krátce nato k 25. 11. 1895 přebírá Jansův atelier Vítězslav Fuchs, pražský fotograf (375). V tu dobu je již Jansa opět zaměstnán u Langhanse jako retušér a to od 3. 7. 1895, je tedy možné, že ho určité finanční problémy přinutily vlastní živnost ukončit. Po více než roce práce u Langhanse nastupuje k Vítězslavu Fuchsovi v Praze a v lednu roku 1897 opět jako retušér, tentokrát k Mulačovi. Teprve roku 1903 se podařilo Jansovi znovu osamostatnit. Ovšem nezařídil si klasický fotografický atelier, ale otevřel si v Praze II. v Hopfenštokově ulici čp. 665 „zvětšovací ústav“, věnoval se především zvětšování a retuši a jeho firma velmi dobře prosperovala (376).

Vítězslav Fuchs (Karlovo náměstí čp. 89)

Pražský fotograf Vítězslav Fuchs nezůstal v Kolíně dlouho, vypadá to, jako by se ani nepokoušel si zde zavést prosperující živnost. 25. 11. 1895 oznamuje Fuchs úřadům, že 1. lednem 1896 započne provozovat fotografickou živnost na kolínském náměstí čp. 89 a vzhledem k velké konkurenci žádá o nejnižší daň (377). Fuchs provozoval v Praze ve Vodičkově ulici v zahradě domu čp. 31 (později přesídlil do čp. 710 v Praze II.) svůj fotografický atelier založený roku 1892 (378). Fotografická firma v Kolíně byla pouze filiálkou, kterou velice záhy, už 1. července 1896, předal Josefu Vejvodovi.

Josef Vejvoda (Karlovo náměstí čp. 89)

Prvního července roku 1896 převzal od Vítězslava Fuchse fotografickou dílnu v čp. 89 Josef Vejvoda, který byl do té doby zaměstnán u firmy Anton Vahner v Praze. Také Vejvoda žádá úřady o mírnou daň z důvodu, že v Kolíně již dva ateliery stávají (379). Josef Vejvoda se narodil 16. 3. 1874 v Praze na Žižkově, po otci příslušel do Horních Mokropes a co je zajímavé, i Josef Vejvoda senior byl fotografem.

Po svém příchodu do Kolína se Vejvoda 9. května 1898 oženil s Marií Svobodovou, dcerou Václava Svobody z Kolína a o dva roky později se jim narodil syn Josef (380). Ačkoli atelier provozoval na kolínském náměstí, žil Vejvoda se svou rodinou v Havlíčkově ulici čp. 150 na Kutnohorském předměstí (381).

Josef Vejvoda se stal také aktivním členem kolínského Sokola, zasazoval se například o povinnost členstva „rozšířovati myšlénku sokolskou“, zajímal se také o pořádání her pro školní mládež a na valné hromadě v únoru roku 1906 navrhuje zřízení odboru kopané při místní sokolské jednotě (382). Jméno Josef Vejvoda se objevuje i v torzovitých materiálech Řemeslnické besedy, kde se v letech 1905 a 1906 vyskytuje jako člen výboru a jednatel. Zda jde o fotografa Vejvodu nebo pouze o shodu jmen, není možné v tomto případě zjistit (383).

Fotografická tvorba Josefa Vejvody nebyla ničím pozoruhodná, po celou dobu existence atelieru se objevují menší inzeráty v regionálním tisku. Vejvodova živnost nebyla zřejmě nijak velká a založení nového konkurenčního atelieru Bohumily Bloudilové se stalo v jeho další fotografické činnosti v Kolíně nepřekonatelnou překážkou. V době, kdy si slečna Bloudilová zřizuje nový atelier v Rubešově ulici, si můžeme v tisku povšimnout zvýšené inzerce nejen předchozího zaměstnavatele Bloudilové Františka Krátkého, ale i Josefa Vejvody (384). Na rozdíl od Krátkého však Vejvodova firma novou konkurenci neunesla. Koncem roku 1906 nám Vejvoda z Kolína mizí (385).

Jan Kubrt (Rubešova čp. 62, Na Hradbách čp. 93)

Jan Kubrt se narodil 5. listopadu 1876 v Kunštátě na Moravě, do Kolína přišel ve svých dvaadvaceti letech. Jak sám v jedné své žádosti uvádí, v Kolíně pobývá od 16. 1. 1898. Při sčítání lidu k 31. 12. 1900 se s Kubrtem setkáváme na adrese Pražská čp. 91, je zde hlášen jako „noclehář" u nájemníka bytu Václava Krásy. Jako své zaměstnání zde uvádí funkci obchodního účetního u firmy Jan Kvíčala v Kolíně na Zálabí (386). Dne 27. července 1903 ohlašuje Jan Kubrt živnost prodeje dopisnic koncesi nepodléhající (387), touto dobou již Kubrt sídlí v Rubešově ulici čp. 62 a zde si také zřizuje svou živnost. Na první pohled zaujmou Kubrtovy inzeráty v dobovém tisku, ve kterých se snažil přilákat zákazníky poněkud netradiční formou. Inzeráty byly na první pohled zcela nesrozumitelné, ale pokud si zvědavý čtenář dal tu práci a přečetl celý text slovo od slova pozpátku, dozvěděl se následující: „V sobotu 1. srpna 1903 se otevírá TRŽNICE DOPISNIC Jana Kubrta v Kolíně, v domě pana Mojžíše naproti hostinci pana Vaníčka, Lístky z celého světa, novinky vlastní a jiné, velký výběr, mírné ceny." (388) I později se objevují časté inzerce k různým příležitostem a o způsobech reklamy Jana Kubrta se dočítáme i v místních zprávách o rok později v Labských proudech: „Nový způsob reklamy zřídil Jan Kubrt majitel tržnice dopisnic. Chtěje upoutat pozornost obecenstva na své novinky dopisnic, nenechal tisknout plakáty, nýbrž koupil za obnos 5 zl. nádhernou plyšovou krabici na rukavice, kterou daruje 26. t. m. jedné Anince, která bude, ze všech kolínských Anen vylosována (jež se dosud u výše jmen. přihlásily neb jich jména byla sdělena). Seznam Aninek nalézá se ve výkladě téže firmy, a bude zajisté vhod všem pánům, kteří mají povinnost blahopřáti." (389)

Jan Kubrt byl, hlavně v počátcích své vydavatelské živnosti, v oblasti propagace velice podnikavý, krom toho měl jistě velký smysl pro humor, což se odrazilo nejen na inzerci a způsobech reklamy, ale především na samotné vydavatelské produkci pohlednic. Kromě celé řady vcelku běžných dopisnic, především se snímky Kolína, ať už šlo o dopisnice černobílé, barevné, jednoduché nebo poskládané z několika záběrů, vydával Kubrt také žertovné dopisnice, jako například Kolín „vzhůru nohama" či Kolín „našišato". Dochovaly se také pohlednicové lístky určené pro návštěvníky kolínských hospod. Na

dopisnici „opičí pozdrav z Kolína“ jsou kromě vyobrazení známých kolínských restaurací také více či méně zdařile provedené opice třímající v rukách a nohách pivní půllitry a objímající soudky s pivem. Motiv opice, tentokrát sedící za krkem rozjařenému pijákovi, se objevuje i na další dopisnici Kubrtova vydavatelství. Z doby kolem roku 1905 – 1906 také pocházejí dopisnice „noční pozdrav z Kolína“, na nichž se dva kumpáni vratce potácejí kolínskou Dolní ulicí, známou tehdy svými veřejnými domy a hostinci s dámskou obsluhou. Pozornost Kubrt věnoval také místním senzačním událostem, například „třídvorskému strašidlu“, kteroužto dopisnici vydával dokonce v různých variantách. Velmi zajímavé jsou také „fantastické“ dopisnice zpodobňující například Kolín za sto let. Kolínské náměstí vypadá na této vizionářské pohlednici téměř stejně jako v době svého vzniku, jen s tím rozdílem, že napříč náměstím jede tramvaj a nad městem se vznášejí balony, také jakási průmyslová zóna v okolí Kolína je naznačena přesně v duchu počátku 20. století (390). Jan Kubrt byl ve své vydavatelské činnosti velmi pohotový, když byl v únoru roku 1906 zvolen za Kolín říšský poslanec dr. A. Sobotka, vydal Kubrt pohlednice s jeho podobiznou. „Pohlednice byly dány do prodeje ihned jakmile bylo zjištěno telegramy jeho zvolení“ a když byly do večera rozebrány, uspořádal Kubrt ihned nové vydání (391).

Kubrtovi brzo přestalo stačit dopisnice pouze vydávat a začal si podklady pro své dopisnice sám fotografovat. V červenci 1909 udal kolínský fotograf František Krátký na okresním hejtmanství, že Jan Kubrt, obchodník s dopisnicemi, provádí již po dlouhou dobu fotografii. Činí tak při různých příležitostech, pohřbech, slavnostech apod., aniž by k tomu byl živnostensky oprávněn (392). (Také v regionálním tisku (393) jsou tyto Kubrtovy fotografické aktivity doloženy například v srpnu roku 1908, kdy fotografoval slavnost uspořádanou v Nové Vsi u Kolína u příležitosti 60letého výročí zrušení roboty.) Kubrt se sice hájil tím, že fotografie prováděl pouze z ochoty a za cenu materiálu, ale bylo mu jasné, že tuto svou činnost bude muset nějakým způsobem legalizovat a 12. 8. 1909 opověděl fotografickou živnost (394). V té době byla fotografie stále ještě živností svobodnou, a proto nemusel Kubrt prokázat jakoukoli způsobilost k výkonu fotografické živnosti. Proti vydání živnostenského listu na fotografii Janu Kubrtovi se opět ozval

František Krátký, který protestoval u předsednictva Živnostenského společenstva číslo 4, kam v tu dobu v Kolíně fotografové spadali (395).

Jan Kubrt si však nikdy nezřídil klasický portrétní atelier, pokud fotografoval například průkazové podobenky, tak venku na dvoře u zdi. Těžiště jeho fotografické tvorby bylo v dokumentární fotografii, systematicky se věnoval fotografování Kolína a kolínských událostí. Zaznamenával proměny města, kdykoli mělo dojít k nějaké změně, bourání či přestavbě, nikdy nechyběl Jan Kubrt, aby zachytil původní stav, práce samotné i pozdější podobu toho či onoho místa. Také obraz živelných pohrom, povodní a požárů zůstal na Kubrtových fotografiích dochován dodnes. Často také fotografoval Kmochovu, později Vlasákovu hudbu. Všechny své snímky využíval při své vydavatelské činnosti, zachovalo se velké množství Kubrtových pohlednic s tématikou Kolína (396).

Důležitým zdrojem příjmů mohlo být i zhotovování reklamních a dokumentačních snímků pro některé kolínské firmy. Zachovaly se negativy fotografií výrobků kolínské firmy Trojan a Nágl, vyrábějící kola a populární motocykly značky Torpedo, které jsou pravděpodobně Kubrtovou prací. Právě na tomto poli si mohli s Františkem Krátkým a později jeho synem Jiřím konkurovat. Také firma Krátký často fotografovala výrobky kolínských průmyslových závodů.

Ve třicátých letech se musel Kubrt odstěhovat z Rubešovy ulice čp. 62, kde docházelo v tu dobu k velkým přestavbám. Dne 27. 10. 1939 ohlašuje přestěhování do ulice Na Hradbách čp. 93, kde měl maličký krámek a dílnu. Svoji živnost vedl až do své smrti v roce 1949 (397).

Kubrt byl známou postavou kolínského kulturního života, František Straka vzpomíná na Jana Kubrta jako na výborného komika (398). Kubrt hrál v divadelních představeních místního odboru Československé obchodní besedy (399) a účinkoval také v představeních pořádaných zábavním výborem Sokola. Do místní sokolské jednoty vstoupil v lednu roku 1900, už předtím byl členem Sokola v rodném Kunštátě na Moravě. Také hned od tohoto roku pracoval v zábavním výboru Sokola (400).

Kubrt byl také velice aktivním členem Československé církve. Byl jejím členem prakticky od úplného počátku a od roku 1921 byl členem rady starších a místopředsedou náboženské obce Československé církve v Kolíně. O počátcích Československé církve na

Kolínsku a také o neúnavném „apoštolování svém a svých bratří“ píše Kubrt ve sborníku „Památník sboru mistra Jana Husa v Kolíně“: „Neznali jsme únavy. Šli jsme třebas přes dvě hodiny, ať staří neb mladí, všichni pospolu. Jako naši husitští předkové…“ (401) Kubrt zemřel 4. dubna roku 1949 ve svých třiasedmdesáti letech a jeho popel je uložen v kostele Československé církve na Husově náměstí v Kolíně (402).

Jan Kubrt vytvořil za více než čtyřicet let fotografické činnosti v Kolíně obrovské množství snímků vysoké dokumentární hodnoty. Kubrtův cenný archiv zčásti zachránili bratři Kamarýtové, když od vdovy odkoupili v únoru 1951 dvě tisícovky fotografických negativů za nezanedbatelný obnos 13.000,- Kčs (403). Můžeme obdivovat obětavost, s jakou tito svérázní milovníci kolínské historie investovali do záchrany alespoň části Kubrtova archivu ze svých skrovných prostředků. Tyto negativy jsou dnes součástí pozůstalosti L. Kamarýta ve Státním okresním archivu v Kolíně.

František Tichý (Rubešova čp. 65, Na Příkopě /Benešova/ čp. 169)

Z rodiny kolínského hostinského Jana Tichého pocházel majitel další fotografické firmy, která se udržela až do 50. let, František Tichý. František Tichý se narodil v Kolíně dne 7. 9. 1887 (404). Vystudoval gymnázium, přesněji řečeno reálná studia dokončil 15. 6. 1902 (405). Potom se pravděpodobně začal učit fotografem, v Kolíně to zřejmě nebylo, protože v materiálech Živnostenského společenstva č. IV se v seznamech učňů nevyskytuje. Svou fotografickou živnost opověděl dne 30. 3. 1911 na adrese Dolní ulice čp. 154 (zde Tichý bydlel, dům vlastnil jeho otec a provozoval zde živnost pohostinství), o necelý měsíc později (27. 4.) mu byl živnostenský list vydán. Jeho firma však od počátku sídlila na adrese Rubešova ulice čp. 65 (správně by měla být již ulice Husova?). Na té samé adrese připojil ke své fotografické živnosti dne 16. 8. 1928 ještě živnost obchodu s fotografickými potřebami a přístroji (406).

František Tichý se zaměřoval především na ateliérovou portrétní fotografii, nabízel v tu dobu populární ušlechtilé tisky jako gumotisk a olejotisk, jak inzeroval, vše v prvotřídním provedení. Nabízel i zhotovování diapozitivů a jiné fotografické práce. Fotografoval také město a krajiny. Dochovaly se jeho snímky na pohlednicích.

Ve třicátých letech přestěhoval svůj atelier do ulice Na Příkopě čp. 169 na Pražském předměstí, kde také se svou ženou Aloisií rozenou Koníčkovou a dcerou Danuší žil (407). Dcerka Františka Tichého však ve věku osmi let, v červnu roku 1937, zemřela na angínu (408).

Když docházelo v 50. letech k rušení soukromých živností, vzdal se šesta-šedesátiletý František Tichý natrvalo své fotografické živnosti (409).

Atelier GLOBUS – Josef Holub (Pejřímská čp. 341)

Na jaře roku 1911 se v Labských proudech objevuje inzerát na fotografický atelier Globus na kolínském Zálabí (410). Majitelem této firmy sídlící v Pejřímské ulici číslo 341 byl Josef Holub narozený roku 1881v Srbicích u Domažlic. Fotografickou živnost provozoval nejprve od roku 1907 v Plzni ve Slánské ulici čp. 9 a později v Přešticích čp. 55.

Josef Holub byl osoba problematická a jeho častá korespondence s úřady o tom mnohé napovídá. Z dochovaných úředních dokumentů se také dozvídáme o Holubově rodině: „otec i všichni sourozenci jsou státními úředníky…“, v jiném listě Holub píše: „otec je řídící učitel v Srbicích“ a „všichni mí předci byli úředníci u soudů i jinde“, čili že pochází z „rodiny inteligentní“. V jednom odvolání z roku 1915 Holub uvádí: „můj starý otec působí přes 40 roků na škole v Srbicích u Domažlic jako řídící učitel, a sestra je v Klatovech učitelkou“. Josef Holub o sobě uvedl, že vystudoval obchodní školu. Od roku 1901 do roku 1904 působil jako účetní poddůstojník u 35. pěšího pluku, právě při výkonu vojenské služby byl Josef Holub poprvé trestán, a to pro zločin podvodu.

Roku 1904 si Holub zřizuje v Plzni kupecký obchod, ale jeho podnikání není úspěšné a už po roce se jeho firma dostala do konkurzu. Holub při té příležitosti uvádí, že mu obchod šel po dva až tři měsíce dobře, ale později musel dávat na dluh. Většinu svých dluhů zaplatil Holub z věna své manželky Kateřiny, se kterou se oženil v únoru roku 1905, avšak přestože mu soud od schodku odečetl i léčebné výlohy jeho pohlavní nemoci, zůstal mu dluh ještě téměř 1000 korun. Ani další kariéra Josefa Holuba se neodvíjela hladce. Roku 1907 mu byla v Plzni povolena fotografická živnost, kterou k 1. 1. 1908 přemístil do Přeštic. Holub zaměstnával řadu cestujících, kteří pro něj vyhledávali obchodní zakázky na fotografické práce a objednávku dopisnic. Roku 1909 byl znovu souzen a odsouzen za přestupek podvodu a roku 1911 byl odsouzen za sexuální obtěžování devítileté školačky. Tato událost byla zřejmě důvodem Holubova odstěhování se z Přeštic a v dubnu téhož roku se objevují inzeráty atelieru Globus v kolínském tisku. Žádost Josefa Holuba o fotografickou živnost v Kolíně však nebyla v archivních pramenech nalezena (411).

Hlavním těžištěm Holubovy fotografické práce bylo získávání zakázek obchodními cestujícími. V knize členů Společenstva fotografů v Praze a okolí je Holub veden jako „cestující fotograf" (412). Už v této době se zabýval také „doporučováním sňatků". V únoru 1913 se pokusil tuto svou činnost legalizovat přihlášením živnosti „doporučování sňatků prostřednictvím inzerce v novinách". Úřady sice odmítly vzít jeho opověď na vědomí, Holubovi to však v další činnosti nezabránilo. Ani tento způsob obživy Josefa Holuba (který někdy také vystupoval pod jménem Bedřich Holub, případně Josef B. Holub) nebyl nijak seriózní. Dochovalo se poměrně velké množství stížností, ať už od majitelů inzertních kanceláří nebo od nespokojených zákazníků a především zákaznic Holubovy „odborné kanceláře zprostředkovací". Holub se zaměřoval především na vdavekchtivé ženy a dívky, jimž nabízel zprostředkování sňatku se zámožnými svobodnými pány nebo dobře situovanými státními úředníky. Vybíral zápisné, poplatky, peníze na cestovní výlohy a za podobenky pro účel seznámení. Zdá se, že žádní solventní pánové toužící po sňatku s nemajetnými ženami nikdy neexistovali. Stížnosti, kterých se do dnešní doby dochovala celá řada, obvykle viní Holuba z neoprávněného provozování živnosti, podvodů a z kuplířství (413). 18. února 1914 věnoval pikantní pražský list „Echo Prahy" odhalení nekalých praktik Josefa Holuba téměř celou stránku a k problému se v dalších číslech ještě několikrát vrátil (414).

Dne 22. 5. 1914 přerušil svou fotografickou živnost, jak sám uvádí, z čistě vojenských důvodů (415). V jeho vojenském kmenovém listě se ale dozvídáme (kromě informací o jeho vzhledu – Holub byl 171 cm vysoký modrooký blonďák se světlým obočím), že byl již v prosinci roku 1909 shledán „zbraněneschopným" a v srpnu byl přidělen do záložní kompanie (416). Po více než roce požádal o opětné vydání živnostenského listu na fotografii. Dne 10. 9. 1915 oznámil okresnímu hejtmanství, že přerušenou fotografickou živnost následkem zproštění vojenské povinnosti znovu otevřel. Povede hlavně nakladatelství dopisnic, které rozmnožiti dá podle fotografického snímku v tiskárně a tyto dopisnice „jen na obchodníky dodávat bude. S fotografií související práce, zvětšování obrazů, bude jeho cestujícími vyhledávána od domu k domu." Úřady se patrně zdráhaly mu živnost povolit, čemuž se při jeho pověsti asi nemůžeme příliš divit. Holubově žádosti o vydání živnostenského listu nebylo kvůli jeho

předchozím odsouzením pro přečiny „ziskuchtivosti a proti mravopočestnosti“ vyhověno. Holubovo odvolání z 10. 12. 1915 by se i při nejlepší vůli dalo nazvat přinejmenším jako servilní. Krom toho, že připomíná dlouhou dobu jeho vzorného chování a dlouhou dobu, která již uběhla od těchto jeho pochybení (která ostatně dle něj nebyla tak zlá), se staví do role řádného Rakušana, jež „nestrpí vedle sebe žádných úštěpků neb planých řečí lidí darebných přes pohyby, neb vítězství vojsk našich“ a jež hlásá a tvrdí „každému do očí, že jen my jsme síla, že jen my ve spojení s Německou říší jistého vítězství docílíme“. To, že Holub odevzdal hmoždíře, že o vítězstvích vždy vyvěšoval rakouskou vlajku a všude v jeho domě bylo možné na stěnách nalézt obrazy milostivého císaře a jeho rodiny, není třeba více rozvádět a to jak upsal na válečnou půjčku 100 korun a jak „právě sbírá haléř k haléři“ také ne. Na dotaz zda má potřebné průkazy způsobilosti Holub odpověděl, že průkazy sice nemá, ale má starý živnostenský list. Holub nezanechal ani svých snah v oboru zprostředkování a v létě požádal o živnost provozování obchodního inzertního jednatelství, takzvanou inzertní kancelář spojenou s reklamní kanceláří. Úřad mu žádost kvůli dřívějším přestupkům zamítl. Holub se ještě 3. 8. 1916 odvolal, připomínajíc svou dlouholetou zachovalost (417), ale poté už Holub zcela mizí a jeho stopa se ve složitém válečném období náhle ztrácí.

Alois Mlčoch (Štítarecká /Štítarská/ čp. 152)

Alois Mlčoch (narozený 12. 6. 1884 v Hodolanech) si v Kolíně přihlásil fotografickou živnost v době před první světovou válkou. Co vedlo devětadvacetiletého Aloise Mlčocha, aby z rodné Moravy přesídlil roku 1913 do Kolína a pokusil se zde ve fotografickém oboru podnikat, to nevíme. Fotografickou živnost Mlčoch ohlásil 28. 3. 1913 ve Štítarecké ulici čp. 152, kde také s manželkou bydlel (418). Roku 1913 se v materiálech Městského úřadu v Kolíně objevuje krátká zmínka, kdy Alois Mlčoch prohlašuje v dopise odeslaném 2. 9. téhož roku, že „si podá žádost novou na povolení k promítání obrazů". Ovšem nic bližšího ohledně případné živnosti promítání se dále neobjevilo. Firma Aloise Mlčocha fungovala především na zasilatelských službách, sídlo firmy bylo na stejné adrese jako bydliště Aloise Mlčocha, který zaměstnával řadu cestujících. Ti mu sháněli zakázky na svých cestách po venkově. K 24. 12. 1913 zaměstnával celkem devět cestujících (Ladislava Vladyku, Eduarda Pallíka – zřejmě příbuzného své ženy, dále Jindřicha Vohryzka, Ant. Vosínka, Rudolfa Jízu, Frant. Čubu, Rudolfa Bednáře, slečnu Annu Kopřivovou a Annu Hartmanovou) (419). Ale už v roce 1914 Alois Mlčoch z Kolína mizí. Snad se vrací zpět na Moravu. Sledovat jeho stopu na počátku první světové války není možné. Kolem roku 1916 fungoval v Uherském Hradišti, Napajedlech a Hodoníně jistý atelier Mlčoch (420).

V Kolíně se Aloisi Mlčochovi a jeho ženě Veronice rozené Pallíkové (oddáni 10. 8. 1909 v Hulíně) narodil 12. 6. 1913 syn Miroslav Alois (421).

Olga Müllerová

Ve válečném roce 1915 nalézáme v Kolíně zmínku o fotografce Olze Müllerové. Fotografickou živnost opověděla v březnu 1915 (v rejstříku živností svobodných a řemeslných Okresního hejtmanství /úřadu/ v Kolíně ovšem zapsaná není), již 31. července toho roku se odstěhovala do Klatov. Později, koncem roku 1918, ohlásila fotografickou živnost na Královských Vinohradech. Bližší osobní údaje o Olze Müllerové se bohužel nepodařilo zjistit. Pravděpodobně příslušela domovskou obcí do Kolína (jak sama udala). Mohlo jít o Olgu Müllerovou narozenou roku 1874, manželku účetního Ferdinanda Müllera, narozeného 15. 11. 1869 v Kutné Hoře (příslušného do Kolína, od roku 1927 do Prahy) (422).

Bohumil Landgráf (Jungmannova /Politických vězňů/ čp. 52)

Bohumil Landgráf pocházel z kolínské kamnářské rodiny, narodil se 23. 11. 1886 v Kolíně (423), patrně někdy kolem roku 1900 nastoupil do učení k Františku Krátkému. V seznamech učňů Živnostenského společenstva č. IV sice Landgráfa v této době nenalezneme, ale roku 1901 prokazatelně už jako učeň u fotografa Františka Krátkého byl oceněn na výstavě učednických prací v Kolíně (424). Po vyučení vystřídal řadu fotografických firem, jak se dozvídáme z materiálů pražského fotografického živnostenského společenstva. V říjnu 1905 nastoupil k fotografu Janu Kolářovi v Praze na Žižkově, jako předchozího zaměstnavatele uvádí firmu A. Schilder v Roudnici, u Koláře pracoval do června 1906, následoval zaměstnavatel Bert. (?) Pietzner a od června do září 1908 bývalý majitel jednoho z kolínských ateliérů Vilém Jansa. Dalším zaměstnavatelem byl jakýsi blíže neznámý B. Werich z Kolína a jako poslední je v materiálech uveden jako retušér u Viléma Selberga v Praze (425).

Pokud bychom měli věřit pozdějším údajům Bohumila Landgráfa, uvedeným v odvolání k zemské politické správě z roku 1921, pak si založil vlastní atelier v Klatovech již v roce 1907. Ovšem při ohlášení pobočného závodu fotografického v Kolíně roku 1921 se odvolává na svůj živnostenský list vydaný v Klatovech až 7. 5. 1912.

Provozovat fotografii v Kolíně začal Bohumil Landgráf již počátkem roku 1921, ale oficiálně ohlásil svůj nový pobočný závod v Kolíně, v domě pana Jana Víznera čp. 52 na Kouřimském předměstí, teprve 13. 5. 1921. Jako svého zástupce v kolínské filiálce určil Bohumil Landgráf Karla Stoklasu. Landgráf se pokoušel uchytit s fotografickou živností ve svém rodném městě, jak ostatně i uvádí v již zmíněném odvolání: „Mám závod v Klatovech… a chtěje z různých důvodů, zejména rodinných – pocházím z Kolína – přestěhovati se trvale do Kolína.“ Původně založil kolínský závod jako filiálku, s úmyslem bude-li závod kolínský prosperovati, že závod klatovský později prodá a natrvalo přesídlí do Kolína. Landgráf uvádí, že zástupce nepotřebuje, protože obě firmy vede osobně a nejprve dojížděl z Klatov do Kolína dvakrát týdně.V Klatovech bydlel Landgráf v čp. 12/IV. Později se přestěhoval do Kolína, klatovský závod nechal spravovat svým

způsobilým zástupcem a do Klatov dojížděl pouze jedenkrát týdně. I to je při vzdálenosti Kolína a Klatov poměrně úctyhodný výkon (426).

Dne 16. 5. 1922 zemřel otec Bohumila Landgráfa Josef ve věku šedesáti devíti let (427) a právě to mohlo být důvodem, proč se Bohumil Landgráf nakonec rozhodl definitivně pro svůj atelier v Klatovech a na místě bývalého atelieru B. Landgráfa si 16. 10. 1922 ohlašuje živnost fotograf Eduard Železný.

Eduard Železný (Jungmannova /Politických vězňů/ čp. 52)

Eduard Železný se narodil 8. července 1893 v Chrudimi, tam se také od července 1908 po tři roky učil ve fotografickém atelieru Antonína Mattase a u svého učebního pána zůstal ještě jako pomocník do srpna 1912. Dobu mezi lety 1912 a 1916 strávil v atelierech Františka Löwyho, Josefa Selleho a Ferdinanda Grega. Roku 1919 si Železný otevřel vlastní fotografickou živnost v Hlinsku, vedl ji však pouze do roku 1921. V únoru 1922 je již Železný zaměstnaný jako obchodvedoucí atelieru Wildt v Praze. Zaměstnanecký poměr v tomto pražském velkozávodu však Železný ukončil ke dni 15. 10. 1922 a o den později už ohlašuje svou samostatnou fotografickou živnost v Kolíně v Jungmannově ulici při domě čp. 52, na místě bývalého fotoatelieru Bohumila Landgráfa (428).

Eduard Železný v Jungmannově ulici čp. 52 také bydlel se svou ženou a dětmi. V domě byl kromě atelieru a dílny ještě malý byt, ložnice a obytná kuchyň. K domu patřila i malá zahrádka. Fotografický atelier Eduarda Železného byl ještě typickým skleněným atelierem, kromě denního světla však Železný používal k dosvěcování také elektrické lampy. Věnoval se výhradně portrétní fotografii a podstatnou část práce tvořilo také zpracovávání amatérských zakázek (429). Z atelieru Eduarda Železného pochází také soubor fotografických portrétů členů spolku divadelních ochotníků Tyl v Kolíně (430). Železného atelier nebyl veliký, pracoval v něm on a jeden zaměstnanec, pomocník, častěji pouze učeň. Když v květnu 1941 ohlásil obchod s fotografickými potřebami, uvedl velikost atelieru 5x12 m a jako roční zdanitelný příjem 12000 korun ročně. Obchodem s fotografickými potřebami chtěl vylepšit svůj příjem, jak uvádí „atelier se nachází v postraní uličce“, jeho fotografičtí kolegové měli firmy na místech frekventovanějších. Provozování prodejny mu však nebylo povoleno, protože v místě bylo již dostatek prodejců fotografických potřeb (431).

Po roce 1948 Eduard Železný dlouho odolával nátlaku úřadů, aby se vzdal soukromého provozování fotografické živnosti. Jako soukromý podnikatel neměl nárok na potravinové lístky, zrovna tak jako jeho manželka, která byla v domácnosti. Ještě roku 1957 je v seznamu soukromých živností v Kolíně, který městský úřad předkládal okresnímu národnímu výboru v Kolíně, uveden vedle fotografa Kruntoráda také Eduard

Železný. U obou je poznámka „začlenit do družstva v 1. 1/2 1958, případně likvidace“. V této době už nebyla pro Železného žádná jiná možnost, a proto 1. 6. 1958 oznamuje úřadům své zapojení do socialistického sektoru při MNV v Kolíně. Nevzdával se své živnosti lehko, na úřad se pokusil nejprve odevzdat pouze kopii svého živnostenského listu, ale obratem musel vydat i jeho originál. Můžeme také předpokládat, že v této době mohl mít Eduard Železný potíže s dodavatelem fotografických materiálů. Do jisté míry to naznačuje i korespondence mezi n. p. Řemeslnické potřeby a ONV v Kolíně, která následovala po vstoupení Eduarda Železného do drobných provozoven MNV. Dodavatel Řemeslnických potřeb se ptá, zda ONV už „doporučuje jeho další zásobování“. Na dotaz zda dodávat Železnému přímo jemu „za hotové“ nebo přes banku na MNV bylo sděleno, že zboží mají dodávat pouze na objednávku MNV (432).

Fotografii se věnovala také dcera Eduarda Železného Jitka provdaná Slepičková, která jeden čas byla vedoucí fotografického atelieru na kolínském náměstí čp. 90 (433).

HÉLIOS – Anna Kubová (Mostní čp. 70)

Další fotografickou firmou v Kolíně byl Hélios Anny Kubové. Anna Kubová, narozená 5. 9. 1887 v Kolíně, byla dcerou místního zámečníka Karla Kuby (434) a jejím strýcem byl známý malíř Ludvík Kuba. Atmosféru v rodině Kubových i samotnou majitelku firmy Hélios nám může přiblížit Otakar Štorch Marien v knize Sladko je žít – paměti nakladatele: „…Do Kubova domu v Mostní ulici jsem chodíval k velmi vzdělané domácí slečně Anně Kubové soukromě na francouzštinu a při té příležitosti jsem měl nejen možnost podívat se „zblízka" na strýcovy obrazy, ale i obdivovat krásné kovové kreace otcovy…" (435)

Právě slečna Anna Kubová zaslala 23. 2. 1922 oznámení o otevření „zasilatelství uměleckých podobizen", tato definice podnikání Anny Kubové je přeškrtnuta a cizí rukou je přepsána na „zprostředkování, zvětšování a kolorování podobizen". V případě Anny Kubové byl problém ohledně jejího oprávnění k určitým fotografickým pracím. Společenstvo fotografů v Praze a okolí podalo oznámení na Annu Kubovou, která „provozuje neoprávněně živnost portrétní fotografie", tuto činnost Kubové měly doložit přiložené inzeráty a oznámení, že ve Francově biografu v Kolíně používá Kubová reklamy: „Neobjednávejte zvětšovaných podobizen u cizích agentů, ale obraťte se na místní závod, který vám dodá zvětšené podobizny v každé velikosti v uměleckém provedení (též olejomalby) pod firmou – zasilatelství uměleckých podobizen „Hélios" v Kolíně", inzerát z Národní politiky nás informuje o přijímání cestujících na vysokou provizi „prvotřídním závodem uměleckých podobizen" Hélios v Kolíně Mostní ulice čp. 70 (436). Z těchto inzerátů je dobře patrné, jakým způsobem firma fungovala, Kubová zaměstnávala poměrně velké množství obchodních cestujících a sama provozovala pouze „zprostředkování a kolorování fotografií", jak uvedla v úředním výslechu v červnu 1922. Kubová neměla oprávnění ke zvětšování podobizen, které bylo klasifikováno jako odborná fotografická práce. Zvětšování fotografií prováděly a Kubové dodávaly pražské závody „foto – umělecký ústav legionářsko – invalidní Beran a Spol. v Praze na Vinohradech" a firma „Václav Čermák na Žižkově" (437). Kubová tedy podle dochovaných pramenů fotografie pouze nalepovala na kartony a kolorovala je, mohla tak

uplatnit rodinné umělecké nadání. Pokud bychom posuzovali fungování firmy Anny Kubové podle knihy vydaných legitimací pro obchodní cestující, tak Kubová prokazatelně provozovala živnost v roce 1923 a částečně ještě o rok později, ovšem v mnohem menším rozsahu, může to být způsobeno i tím, že právě roku 1924 provozování této své živnosti ukončila. (V roce 1922 měla Kubová 15 obchodních cestujících, roku 1923 o tři méně a o rok později nalézáme v záznamech pouze dva cestující z počátku roku.) (438)

Josef Zelenka (Zámecká čp. 80)

Poslední kolínský atelier vznikl v Zámecké ulici čp. 80 a jeho majitelem byl Josef Zelenka, narozený 22. července 1904 v Domažlicích (439). Do Kolína přišel pravděpodobně už před rokem 1927 (jeho manželka přišla do Kolína až v roce 1929) (440). Je možné, že Josef Zelenka byl v tu dobu zaměstnán v nějaké kolínské firmě a snažil se o zřízení vlastního atelieru.

Dne 11. listopadu 1929 ohlašuje fotografickou živnost se sídlem v Zámecké ulici čp. 80, živnostenský list mu byl vydán ke dni 24. 1. 1930 (441). Zelenka dům s atelierem vlastnil a na stejné adrese také se svou rodinou bydlel. Atelier byl už uzpůsoben zcela k fotografování při umělém světle. Také Zelenka se věnoval především portrétní fotografii, ale nabízel i fotografování mimo atelier, budovy, obchody, továrny, stroje. Mimoto například reprodukce maleb, kreseb a plánů, také reprodukce a zvětšeniny ze starých fotografií. Podobně jako ostatní ateliery zpracovával také amatérské zakázky (442). Ve své době byl Zelenkův atelier velice populární a portréty z tohoto atelieru oblíbené.

Zelenka byl prvním fotografem, který v Kolíně vstoupil do družstva Fotografia. Dne 6. 9. 1950 oznámil ukončení své soukromé fotografické živnosti. Poté se stal vedoucím v provozovně v Zámecké ulici (443).

Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín

Do své práce jsem se rozhodla zahrnout i fotografické firmy z okolí Kolína. Přesněji v rozsahu kolínského politického okresu v podobě po roce 1868. V průběhu zpracovávaného období se hranice dosahu úřadů vykonávající na tomto území výkon politické správy prakticky neměnily. Po první zásadní reorganizaci politické správy země roku 1850, po zrušení poddanství, bylo zřízeno Okresní hejtmanství v Kolíně, pod které spadalo nejen Kolínsko a Kouřimsko, ale také Uhlířskojanovicko. Po krátkém mezidobí 1855 až 1868, kdy existovaly samostatně v obvodu Krajského úřadu v Čáslavi okresní úřady v Kolíně, Kouřimi a Uhlířských Janovicích, bylo ke dni 30. 8. 1868 v Kolíně zřízeno Okresní hejtmanství pro soudní okresy Kolín a Kouřim. Soudní okres Uhlířské Janovice byl přidělen do obvodu okresního hejtmanství v Kutné Hoře. Od roku 1868 se hranice kolínského okresu neměnily, stejná zůstávala s malými odchylkami i organizace. Změny nepřinesl ani státní převrat v roce 1918, pouze se místo názvu okresní hejtmanství začalo používat názvu okresní politická správa (okresní úřad). Za německé okupace byly okresní úřady ponechány v činnosti, ale byly postaveny pod dozor říšských úřadů. Po osvobození v roce 1945 byly ustaveny, jako nové orgány státní a veřejné správy, místní a okresní národní výbory. Co do územní působnosti okresního národního výboru vzhledem k předchozím obdobím nedošlo ani tentokrát k podstatným změnám. K výrazné změně obvodu okresů dochází až při reorganizaci státní správy v roce 1960, to je ovšem již mimo časové vymezení mé práce (444).

Venkovské ateliery vznikaly pochopitelně mnohem později, vůbec první zmínky sice pocházejí už z 80. let 19. století, ale v tomto případě šlo spíše o neúspěšné pokusy. Na řadě venkovských míst byli prvními fotografy spíše fotografové amatéři. Také na venkově se zakládají průmyslové podniky a zvyšuje se počet vzdělaných a dobře situovaných specialistů, úředníků, nebo i samotných majitelů podniků, kteří si mohou dovolit i nákladného koníčka, jímž fotografie bezesporu byla. Bohužel možnosti dohledání těchto prvních fotoamatérů jsou často mizivé.

Na venkov také zajížděli fotografové z Kolína, z Prahy nebo kočovní fotografové a ti na dlouhou dobu pokryli potřeby venkova ohledně fotografických podobenek. Lidé

z venkova se také často nechávali fotografovat přímo ve městě u příležitosti nějaké cesty. Odhlédneme-li od zajímavých, ale neúspěšných pokusů o zřízení fotografických ateliérů v nevelké Velimi, pak teprve na samém konci 19. století vzniká v Kouřimi skutečně fungující fotografický atelier. Kouřim byla po Kolíně asi nejvýznamnějším místem na okrese, i když šlo spíš o tradici. Kouřim, kdysi velmi významné centrum celého kraje, od druhé poloviny 19. století na významu spíše ztrácí. Dalšími místy, kde vznikají fotografické ateliery, byla městečka Týnec nad Labem a Zásmuky, z menších obcí poté Ratboř.

Velim

První zmínka o založení fotografické živnosti na okrese mimo město Kolín samotné je žádost o povolení živnosti fotografické ve Velimi z 19. října 1882. Pod ní je podepsán Václav Moryschka (či Maryschka) (445). Pokud tato firma ve Velimi vůbec fungovala, bylo to patrně velmi krátce. V dochovaných materiálech obce se jméno Maryschka či Moryschka vůbec neobjevuje, pouze roku 1895 dává obec na vědomí c. k. bernímu úřadu v Kolíně, že bydliště Václava Marušky není známo (446). Pravděpodobně jde o tutéž osobu, doložit to však nelze.

Dne 3. 6. 1895 žádá opět ve Velimi o fotografickou živnost Rudolf Dlabáček, účetní ve velimské cementárně. Fotografování bylo pravděpodobně jeho zálibou, jak ve své žádosti uvádí, bude fotografii provozovati „pouze ve svých prázdných hodinách nikoli kvůli zisku, nýbrž ku své zábavě“ (447). Firmu však dlouho neprovozoval, v jednacích protokolech OÚ Velim se zachoval zápis o ukončení Dlabáčkovy fotografické živnosti ve Velimi koncem června téhož roku (448). Spis se bohužel nedochoval a o Dlabáčkovi se v souvislosti s fotografií ani v jakýchkoli jiných souvislostech neobjevuje v dochovaných materiálech žádná další zpráva. Zdá se, že Dlabáček z Velimi zcela mizí. Je zajímavé, že právě v této poměrně malé obci se objevují po Kolíně první pokusy o založení fotografické živnosti, i když jde více o snahu než o skutečné provozování živnosti. Je zřejmé, že se pouze fotografií v tak malém místě nemohl nikdo uživit.

V době první světové války se v souvislosti s Velimí objevuje jméno pražského fotografa Gustava Langhanse, který zde měl přihlášen pobočný závod své pražské firmy. Zápis pobočného závodu se v živnostenském rejstříku objevuje roku 1915, v blíže nejasné souvislosti s přesunutím filiálního závodu do Týnce nad Labem (449).

Kouřim

Druhým místem na politickém okrese Kolín, kde máme doloženou fotografickou živnost, je Kouřim. Fotograf František Dolejška, narozený 7. 4. 1870 v Sendražicích u Kolína, zde ohlásil svou živnost 21. 8. 1899. Po dva roky ji ovšem kvůli nedorozumění s úřady provozoval neoprávněně. František Dolejška měl příslušným úřadům odpovědět na dotaz, zda zaplatil inkorporační taxu a Purkmistrovský úřad v Kouřimi byl dotazován, zda se Dolejška fotografii vyučil nebo zda byl v nějaké fotografické dílně již zaměstnán. Krátce nato starosta Kouřimi zaslal stvrzenku o zaplacení inkorporační taxy a doklad, že Dolejška již v oboru pracoval. Dolejška v domnění, že vše je již vyřízeno a že blíže nepřiblížený úřední dokument, který měl „uschován doma ve skříni", ho opravňuje k provozování živnosti, už dále s úřady nejednal. Po dvou letech provozování fotografické živnosti se ozývají úřady kvůli jejímu neoprávněnému provozování. Nedorozumění bylo brzy vysvětleno, záležitost urovnána a od 1. 10. 1901 měl regulérně přihlášenu fotografickou živnost (450).

Při sčítání lidu roku 1910 je doložen Dolejška František fotograf v domě čp. 108 v Kouřimi na náměstí, zajímavá je informace, že v Kouřimi pobývá od roku 1888, tedy od svých osmnácti let. Co dělal Dolejška od této doby do založení své vlastní firmy nevíme. Pokud by po celou tu dobu opravdu byl v Kouřimi a pokud měl jistou praxi ve fotografické dílně, můžeme se jen dohadovat, zda v Kouřimi někdo neprovozoval fotografickou živnost ještě před Dolejškou. František Dolejška byl ženatý, ale pravděpodobně se svou o dva roky mladší ženou Josefínou neměl děti. Roku 1910 žijí sami se svou schovankou Marií Hlaváčkovou (451).

Zajímavým dokladem Dolejškovy fotografické tvorby jsou snímky dokumentující opravy kostela svatého Štěpána v Kouřimi roku 1903, prováděné architektem Kamilem Hilbertem. Z Dolejškovy dílny pocházejí však pouze dva snímky zachované v několika exemplářích, na nichž je kostel fotografován zvenku. Jeden snímek pochází z doby těsně před opravou a druhý po opravě presbytáře, ještě s původními věžemi. Interiéry kostela však pocházejí z dílny Jindřicha Eckerta (452).

K 1. 4. 1913 převzal atelier na kouřimském náměstí čp. 108 po Františku Dolejškovi Bohumil Cyril Straka a zřídil si zde filiálku svého prosperujícího podniku v Českém Brodě (453). Bohumil Cyril Straka se narodil 4. 7. 1888 v Polici na Moravě, kde byl jeho otec řídícím učitelem. Z Police odešel spolu se svými rodiči pravděpodobně roku 1907 (454). Svůj českobrodský „umělecký závod fotografický" za „Kouřimskou branou" si B. C. Straka zřídil 15. 1. 1910. Ve své žádosti o živnost uvádí „víceletou dobu pomocnickou", ale bohužel se nezmiňuje, kde svou praxi absolvoval (455). Straka si o tři roky později otevírá filiálku v Kouřimi. Bližší údaje o zřízení tohoto pobočného závodu se dozvídáme z většího inzerátu v Kolínských listech z 3. 5. 1913 (456). Bohumil C. Straka zdvořile oznamuje, že dnem 1. dubna 1913 převzal závod pana Františka Dolejšky v Kouřimi čp. 108 a povede ho dále jako filiálku svého českobrodského závodu. Zajímavé jsou údaje o otvírací době: „Fotografovati se bude vždy v neděli a ve svátek a každý čtvrtek od devíti hodin dopoledne do pěti hodin odpoledne." Dále nabízí, že v případě svateb, fotografování školních dítek a rodin se na písemné vyzvání kamkoli a kdykoli dostaví. Kromě portrétu fotografoval Straka také snímky dokumentující především Český Brod a okolí, zajímavými ukázkami jsou například letecké pohledy na Český Brod z roku 1924 nebo fotografie ze stavby vysílacích stanic v Liblici (457). V květnu roku 1929 se Straka pokusil proniknout se svou firmou do Prahy. V Praze Vršovicích si otevřel další pobočný závod své českobrodské firmy, ale už v lednu 1931 se oprávnění k provozování tamní fotografické živnosti vzdal (458). Rozšířit firmu o filiálku v Praze se mu tedy nepodařilo, ale k 26. 7. 1932 doplňuje svou fotografickou živnost ještě o prodej optických přístrojů, především dalekohledů (459). Kouřimskou filiálku vedl souběžně se svou firmou v Českém Brodě asi do poloviny 30. let. V adresáři roku 1934 je ještě uveden a roku 1938 již ne (460). Českobrodský atelier se však podařilo Strakovi uhájit dokonce po celá 50. léta. Na podzim roku 1959 prohlašuje jedenaosmdesátiletý Bohumil Cyril Straka na ONV v Českém Brodě, že svou živnost odhlásí až ke dni 31. 12. 1959, kdy jeho firma dovrší 50leté jubileum (461). Strakovy ambice ostatně dokládá i pojmenování firmy jako „uměleckého závodu pro fotografii a malbu".

Známým fotografem se stal také syn B. C. Straky Bohumil Josef narozený 27. ledna 1919 v Českém Brodě, který roku 1938 absolvoval Státní grafickou školu v Praze u profesorů Jaromíra Funkeho a Josefa Ehma (462).

Souběžně se Strakovou filiálkou fungoval v Kouřimi od roku 1933 atelier Josefa Šimůnka (narozeného roku 1910 v Držkově u Semil). 18. srpna 1933 Šimůnek požádal o povolení fotografické živnosti se sídlem v Pražské ulici čp. 99 v Kouřimi a 6. října 1933 mu byl vydán živnostenský list (463). Kromě portrétní fotografie zhotovoval i snímky města.

Nástup komunismu a znárodňování podniků postihlo Šimůnka, podobně jako jiné živnostníky, velmi citelně. Jak už to v tu dobu bylo, někteří fotografové dokázali po určitou dobu vzdorovat, jiní přistoupili na možnost provozovat svou firmu v rámci družstev Fotografia, někteří v té době fotografické živnosti zcela zanechali. Josef Šimůnek se snažil udržet si svou nezávislou firmu, ale na přelomu roku 1950 a 1951 onemocněl otevřenou formou tuberkulózy a ze zdravotních důvodů musel dát svou živnost na půl roku do klidu. O půl roku později oznamuje Šimůnek úřadům, že dne 12. 7. 1951 znovu otevře svou živnost a že snímky dětské bude prováděti manželka, která mu v živnosti vypomáhá a která je naprosto zdráva. ONV v Kolíně však jeho oznámení zamítá a zakazuje mu provozování živnosti. Šimůnek se odvolává a k odvolání přikládá i doporučení kouřimského hospodářského referenta, který doporučuje žádost ke kladnému vyřízení, neboť Šimůnek je jediným fotografem na Kouřimsku a navíc je styk Šimůnka s lidmi menší, než kdyby byl nucen dojíždět někam za prací. Avšak tyto zajisté logické argumenty se v této složité době nesetkaly s pochopením. Šimůnek neměl příliš na vybranou, a poté co soustavně odmítal vstoupit do družstva Fotografia, vzaly události rychlý spád. Hospodářský referent, který se za Šimůnka přimlouval, byl vyměněn a nový referent doporučuje zamítnout Šimůnkovo odvolání. Jelikož manželé Šimůnkovi mají k zapojení své živnosti do komunálních podniků nebo družstva Fotografia záporné stanovisko, žádá kolínský komunální podnik o otevření jejich fotografické pobočky. Jelikož komunální podnik nebyl schopný vyhovět požadavkům MNV v Kouřimi, bylo ke zřízení pobočky vyzváno družstvo Fotografia v Praze. Šimůnkovi byl na podzim 1952 zakázán další výkon živnosti a nebyla mu povolena ani krátká doba na dokončení objednaných prací a likvidaci

firmy (464). Šimůnek však pravděpodobně dostal od socialistických úřadů ještě jednu šanci, důvodem mohlo být i to, že jiný fotograf v Kouřimi nebyl a družstva Fotografia v Kolíně a Praze neměla k dispozici nikoho, kdo by do Kouřimi chtěl nebo mohl přesídlit. Šimůnek fotografoval, ovšem už nikoli soukromě, v Kouřimi ještě v 60. letech.

Týnec nad Labem

Týnec byl poměrně malým místem a fotograf se zde zřejmě po dlouhou dobu nemohl dobře uživit, jak také Josef Vlastník ve svých vzpomínkách uvádí, zajížděli do Týnce spíše příležitostně fotografové „většinou Němci, kteří pořizovali snímky nebo zvětšeniny“ (465). Zachovalo se poměrně velké množství snímků Týnce a okolí už ze 70. let 19. století. Díky dochovaným fotografiím z fondu Archiv města Týnec nad Labem víme, že v okolí Týnce fotografovali například Žák a Rachota z Prahy, Tietz – Gallat z Chrudimi, poměrně rozsáhlý soubor fotografií Týnce a okolí pochází od Rudolfa Brunera – Dvořáka. Z kolínských fotografů zajížděli fotografovat do Týnce a okolí například Bohuslav Rafael a František Krátký (466). To, zda také fotografovali zakázkově přímo v Týnci, není sice jisté, ale je to, alespoň u těch, kteří se svou živností také cestovali, pravděpodobné. Vlastník připomíná také Bohumilu Bloudilovou, která zajížděla příležitostně fotografovat do Týnce svatby a jiné rodinné události. Bohužel jsou často právě nejstarší snímky Týnce nesignované a o tom, kdo je vytvořil, nemůžeme ani spekulovat.

Mezi prvními týneckými amatéry fotografy bývají zmiňováni mlynář a továrník v Týnci Ferdinand Perner a jeho bratr Alfréd Perner, majitel lékárny na náměstí. Tyto průkopníky fotografie však nemůžeme považovat za živnostenské fotografy.

Za prvního fotografa pro veřejnost můžeme považovat Jana Kubeše z Velkého kopce. Josef Vlastník vzpomíná na fotografa Kubeše, který vlastnil kazetový dřevěný fotopřístroj na formát 13x18 cm, kopírovací rámečky s negativy a papíry na denní světlo míval postaveny „na schůdkách chodníku u Voháňkova truhlářství, které bylo v sousedství Kubešových. Vykopírování bývalo dlouhé, zvláště když nesvítilo slunce, ale fotografie hnědofialového tónu byly velmi trvanlivé a některé jsou dochovány dodnes“ (467). Kubeš se narodil 2. 10. 1867 v Týnci nad Labem, kde měl jeho otec obchod se střižním zbožím (468). Tento obchod syn později převzal a rozšířil, sám však jako svou hlavní živnost uváděl knihařství. Ve sbírce fotografií Týnce nad Labem v kolínském archivu se zachovala fotografie domu čp. 337, kde sídlila Kubešova firma, podle vývěsních tabulí je na první pohled jasné, že fotografie byla pouze jednou z mnoha

Kubešových aktivit. Kubeš na tabulích inzeruje prodej střižního zboží, galanterie, dále papírnictví a výrobu knih. Podle nabídky kalendářů na rok 1906 můžeme poměrně přesně datovat tuto dochovanou fotografii. Žádná vývěsní cedule nabízející fotografii na snímku není (469). Je více než pravděpodobné, že Kubeš ani neměl fotografickou živnost přihlášenou. (Nikde není doloženo přihlášení fotografické živnosti a není uváděno ani ve výčtu všech Kubešových živností po jeho smrti.) (470) Kubešova fotografická aktivita možná souvisela také s jeho vydavatelskou činností, dochovalo se množství pohlednic Týnce a okolí. S velkou pravděpodobností si Kubeš podklady pro pohlednice fotografoval sám. Pohlednice jsou signovány Jan Kubeš nakladatel dopisnic, později v této nakladatelské činnosti pokračovaly jeho děti František a Karla Kubešovi (471).

Dalším fotografem, který se věnoval nakladatelství dopisnic v Týnci nad Labem, byl Antonín Pokorný, narozený 13. července 1880 ve Štítarech u Kolína (472). Do Týnce nad Labem přišel v březnu roku 1904 (473). Z období jeho působení v Týnci pochází řada dopisnic signovaných „nakladatel A. Pokorný L. Týnice“ nebo „fotograf A. Pokorný L. Týnice“ (474). Pokorný si v létě roku 1909 zřídil fotografickou živnost v Kolíně na Zálabí. Pro tento účel upravil svůj dům čp. 355 (475), ale zdá se, že v Kolíně dlouho živnost neprovozoval, konkurence byla v Kolíně příliš silná.

Na jaře roku 1915 si v Týnci otevřel fotografickou filiálku pražský fotograf Gustav Langhans (1896 – 1923), tentýž se pravděpodobně předtím pokoušel založit pobočný závod ve Velimi (476). Také Vlastník vzpomíná na fotografa, který se v Týnci usadil během první světové války. „Měl chudičký atelier v Pacákově domě čp. 73, ale dlouho tu nepobyl, Týnec s okolím ho neuživil, nehledě na to, že fotomateriál za války téměř nebyl.“ (477) Tímto fotografem mohl být právě zástupce firmy Gustava Langhanse. Zatím však nebylo možné o této osobě zjistit něco bližšího.

Další fotografickou firmou v Týnci nad Labem byla filiálka fotografického závodu Františka Štanzela z Chlumce nad Cidlinou, který 25. 5. 1930 opověděl živnost provozování portrétní fotografie v domě pana Frant. Paulů obchodníka v Týnci. V tom samém roce Štanzel stěhuje svůj chlumecký atelier do Kutné Hory, Rejskova ulice čp. 64, kde si také zřídil fotografický atelier. Je velmi pravděpodobné, že fotografickou živnost

provozoval v Kutné Hoře už dříve, vzhledem k tomu, že živnostenský list mu byl vydán už v květnu 1920 okresní politickou správou v Kutné Hoře (478).

V druhé polovině 30. let se v Týnci nad Labem usadil fotograf Václav Škaloud (narozený 24. 1. 1908 v Praze na Žižkově). Škaloud si přihlásil svou fotografickou živnost 15. 7. 1933 na okresním úřadě v Chotěboři, ale už v září 1934 dal svou živnost do klidu a přesídlil do Plzně, kde působil jako živnostenský zástupce u firmy „Helios". 12. 4. 1937 žádá Škaloud o vydání živnostenského listu pro fotografickou živnost se sídlem v Týnci nad Labem v čp. 27 na náměstí. Prosí úřady o úlevu na poplatcích z úředního výkonu a udává, že je „úplně nemajetný a jako začátečník finančně tak vyčerpán, že by to ohrozilo jeho existenci". Také četnická stanice dokládá Škaloudovy velmi špatné finanční poměry. V tu dobu byl Škaloud otcem čtyřměsíčního dítěte a podle četnické stanice měl velmi dobrou pověst (479). Finanční potíže provázely Škalouda i nadále. Později přesídlil se svou živností do České Lípy.

Ratboř

Zajímavé je, že i v tak malém místě, s dobrým dosahem kolínských firem, vznikl v prvních letech Československé republiky fotografický atelier. Jeho majitelem byl František Maňásek narozený 23. 10. 1893 v Mladé Boleslavi, fotografii se vyučil v letech 1906 až 1909 u známého mladoboleslavského fotografa Františka Bogera. V Bogerově firmě i po svém vyučení až do dubna roku 1913 pracoval, poté následoval osmiměsíční pobyt v Německu. Další čtyři roky od května 1914 do června 1918 strávil u firmy Václav Vild v Brandýse nad Labem.

V srpnu roku 1919 žádá okresní politickou správu o udělení živnosti fotografické se sídlem v Ratboři čp. 23. Živnostenský list mu byl vystaven 9. listopadu téhož roku. Problémem bylo, že se Maňásek nepřihlásil za člena živnostenského Společenstva fotografů v Praze a okolí, kam jako fotograf působící v okrese Kolín spadal, ale stal se členem místního společenstva různých živností (480). Pravděpodobně se tak snažil obejít vysoké poplatky, které by jako člen pražského společenstva musel platit. Následovaly dohady a tahanice o inkorporační taxu. Maňásek si 23. 3. 1925 otevřel a po určitou dobu provozoval „filiální závod fotografický v Zásmukách“, ovšem pod tímto honosným názvem se skrývala skromná dílna u místního rolníka pana Josefa Rytiny v čp. 10. V zásmucké filiálce pracoval Maňáskův pomocník Karel Vlasák, který byl v Zásmukách truhlářem. Klientela v tak malých obcích nemohla pravděpodobně uživit fotografický atelier a Maňásek musel mít i jiné příjmy. Přes všechny nesrovnalosti a občasné tahanice s úřady a především pražským živnostenským společenstvem fungovala Maňáskova firma až do roku 1953. Po nové daňové úpravě se živnosti vzdal. Jak ve svém oznámení, na hlavičkovém papíře František Maňásek – fotoatelier - Ratboř, uvádí, živnost mu neskýtala zaměstnání po celý rok, ale jen krátkou dobu v roce. Mimo to byl v tu dobu zaměstnán jako prohlížitel jatečního zvířectva a masa (481).

Zásmuky

První fotografickou firmou v Zásmukách byla filiálka pražského fotografa Vladimíra Zankla, ten si zde zřídil pobočku svého atelieru v Praze v Klientské ulici čp. 28 (482). Tato pobočka zde pravděpodobně alespoň po krátkou dobu fungovala, jak se také dozvídáme roku 1926 z dopisu Společenstva fotografů v Praze a okolí Okresní politické správě v Kolíně. V tomto dopise se však jedná už především o filiálku Františka Maňáska: „…K. Vlasák truhlář v Zásmukách provozuje již po dobu tří let portrétní fotografickou živnost pod firmou Maňásek Radboř,… Upozorňujeme, že dříve provozoval tam živnost p. Vladimír Zankl z Prahy, kterouž tam měl ohlášenou jako filiálku a tuto pak zrušil." Podle toho by Maňáskova pobočka fungovala už od roku 1923. Oficiálně měl pobočku přihlášenou až od 23. 3. 1925. V pobočce v Zásmukách fotografoval Karel Vlasák, který udával, že je u Maňáska „co dělník" zaměstnán. Provozovna se nacházela v domě čp. 10 u místního rolníka pana Josefa Rytiny (483). Jak dlouho tato pobočka fungovala nevíme, jednalo se o příležitostné fotografování a Karel Vlasák se přirozeně musel živit jinou prací.

Zřejmě krátce provozoval fotografii v Zásmukách Josef Fereš, narozený 1875 v Krychově (či Krychnově). Jméno Josefa Fereše se v zápisech živností objevuje i v souvislosti s fotografií poměrně často, ale příslušné spisy se bohužel nedochovaly. Prokazatelně měl roku 1929 přihlášenou fotografickou živnost se sídlem v Zásmukách čp. 114 (484).

Zásmuckým fotografem, od něhož se zachovalo větší množství signovaných fotografií, byl Oldřich Dušek. Oldřich Dušek se narodil 3. 8 1908 v Mrtníku v hořovickém okrese (dnes okres Beroun). Před svým příchodem do Zásmuk pracoval od února 1929 jako laborant a operatér u firmy Pařík a spol. v Praze na Vinohradech, Vilímovská ulice číslo 4. Zde pracoval až do podzimu 1936. Po vánocích, 27. prosince téhož roku, se Dušek oženil s Růženou Vokounovou z Červeného Hrádku (485) a od 1. ledna 1937 si otevřel v nedalekých Zásmukách v Riegrově ulici čp. 137 fotografický atelier a obchod s fotografickými potřebami pro fotoamatéry. Ke své žádosti o živnost ze dne 26. 2. 1937 přikládá doporučující dopis firmy Pařík a spol., dopis potvrzuje jeho praxi

ve firmě a uvádí, že je výborným pracovníkem ve svém oboru a končí slovy: „Přejeme Vám všichni se kterými jste dlouho spolupracoval, aby váš nově založený vlastní podnik zkvétal a sloužil také k dobru jiným, a tak se stal moderním podnikem doby…“ (486)

Na jaře roku 1939 přišel do Zásmuk fotograf Vilém Jaroslav Bayer, narozený 29. října 1891 v Mostě. Bayer byl nucen v prosinci roku 1938 opustit z „národnostních důvodů“ své bydliště v Teplicích Šanově a fotografickou provozovnu v Trnavanech, kde provozoval fotografickou živnost od roku 1921. Nejdříve se se svou živností pokusil uchytit v Kolíně, avšak živnostenské Společenstvo fotografů v Praze a okolí chránilo zájmy šesti stávajících kolínských fotografů a nedovolilo Bayerovi, aby provozoval atelier v Kolíně v Pražské ulici čp. 93. Bayer měl již na této adrese u pana Maxe Kohna pronajaty místnosti, ale ty musel, nemaje povolení k provozování živnosti, pustit. Bayerova situace byla nezáviděníhodná, byl uprchlíkem ze Sudet a on a jeho rodina byli živi pouze z podpory poskytované uprchlíkům státem. Když mu nebyla povolena živnost v Kolíně, požádal 21. 6. 1939 o povolení fotografické živnosti v místě svého dočasného bydliště, v Zásmukách v Havlíčkově ulici čp. 49. I v tomto případě se proti jeho žádosti ozvalo Společenstvo fotografů (také hlavně kvůli tomu, že Bayer dosud nezaplatil poplatek a nebyl dosud členem společenstva), námitka byla, že v Zásmukách je již atelier Oldřicha Duška a tak malé místo není s to uživit dva fotografy. Mezitím mu v srpnu 1939 úřady povolily živnost v Kolíně, Bayer však již neměl vhodné místnosti a mezitím provozoval fotografii v Zásmukách. V Kolíně provedl ještě jeden pokus, v Jungmannově ulici čp. 31, ale nakonec zůstal se svou živností v Zásmukách. Bayer chtěl mít svou vlastní firmu, nechtěl se nechat zaměstnat jako pomocník (487). Mimo fotografické živnosti měl v Zásmukách také obchod s fotografickými potřebami (488).

Po skončení války se Bayer vrátil zpět do svého bývalého působiště. Dne 24. 5. 1945 byl jmenován místním národním výborem správcem ve fotografickém podniku opuštěném Němcem a od 1. 4. 1946 začal provozovat fotografickou živnost v Trnovanech na Masarykově třídě čp. 258 (489).

Konárovice

Konárovický fotograf Josef Hanousek se narodil 7. srpna 1907 v Konárovicích. Jeho otec zde provozoval smíšený obchod s prodejem lihovin a tabáku. Přestože byl později znám jako fotograf, nepřihlásil si dne 17. 10. 1934 živnost fotografickou, ale opověděl živnost výroby fotografických desek a papírů v Konárovicích čp. 89. Živnostenský list mu byl vydán 29. 2. 1936 (490). Brzy se začal zabývat také fotografováním, v roce 1946 Společenstvo fotografů v Praze udalo Josefa Hanouska, že neoprávněně zhotovuje větší množství fotodopisnic. Hanousek tuto skutečnost přiznal a uvedl, že jde „o nezbytnou složku vlastní výroby fotografického materiálu, mající za účel zhodnocovati vyřaděné výrobky". Dále ve své obhajobě uvedl, že „musí každý fotoemulsionér býti nejprve prakticky fotografem, aby mohl dosažené výsledky fotograficky hodnotiti, srovnávati a usměrňovati, nedostatky odstraňovati a positivní vlastnosti zlepšovati… Praktická fotografie jest tak nezbytným, věrným, dobrým a spolehlivým průvodcem každého emulsionéra." V hlášení MNV ze 7. 11. 1951 se uvádí, že již svoji živnost neprovozuje a je zaměstnancem Orbisu, ovšem z 13. 11. 1953 se dochovalo potvrzení ONV v Kolíně, že Josef Hanousek provozuje dosud na základě platného živnostenského oprávnění živnost „výroba fotografických desek a papírů" (491).

Fotograf Hanousek byl v Kolíně velmi dobře známý, často sem zajížděl. Fotografoval město, krajiny, ale jezdíval fotografovat i skupiny žáků do škol v Kolíně a okolí. Zpracovával také fotopráce pro Orbis (492). Hlavní část Hanouskovy fotografické tvorby však spadá až do období po roce 1948.

Závěr

Vývoj živnostenské fotografie v Kolíně a okolí se podobal vývoji fotografie na dalších místech v Čechách s podobnou velikostí a významem. Regionální měřítko výrazně přesáhl pouze fotograf František Krátký, který se vyrovnal známým pražským firmám, zejména v 90. letech 19. století, kdy jeho firma zažívala svůj zenit.

Od 60. let 19. století, kdy se v Kolíně objevil první fotografický atelier, až do 50. let 20. století, kdy dochází k zánikům soukromě provozovaných firem, byla hlavním odvětvím živnostenské fotografie ateliérová portrétní fotografie. Jako jinde, i v Kolíně se v portrétní fotografii odrážejí dobové trendy.

Objevuje se ale i místopisná a dokumentární fotografie, nejprve na souborech fotografií – vizitkách a kabinetkách, později ve formě populárních stereofotografií. Kolem roku 1900 nachází krajinářská, místopisná a dokumentární fotografie využití na dopisnicích a pohledových lístcích. V této době se také objevují fotografové zaměření výhradně na fotografie určené pro pohledové lístky a portrétní fotografii se věnují pouze okrajově.

V souvislosti s rozvojem amatérské fotografie zahrnují majitelé fotografických firem i nabídku zpracování amatérských fotografií. Už tehdy začíná trend dobře patrný v dnešní době, kdy všichni vlastní obrovské množství rodinných fotografií, ale málokdo opravdu kvalitní ateliérový portrét.

Poznámky

1. Císařský patent z 20. prosince 1859, „jímžto se vydává a od 1. května 1860 ve skutek uvádí řád živnostenský“, obsažený v zákoníku říšském, oddělení I., částka XLII., č. 237.
2. Ottův slovník naučný, díl XXVII., s. 858 n. Praha 1908 (heslo Živnostenský řád).
3. Z. Bisinger, V. Prosová: Živnostenská společenstva okresu Kolín (1862 – 1953). Sdružený inventář (rkp.). Okresní archiv Kolín 1970.
4. Archiv hlavního města Prahy (dále AHMP), fond Společenstvo fotografů.
5. Státní okresní archiv Kolín (dále SOkA Kolín), fond Živnostenské společenstvo č. IV lakýrníků, malířů pokojů, pokrývačů, asfaltérů, sklenářů, truhlářů a mistrů kominických Kolín (dále jen Živnostenské společenstvo č. IV).
6. Zákoník říšský, zákon č. 226 ze 14. prosince 1911.
7. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
8. AHMP, fond Společenstvo fotografů, bez inv. č. – Zápisy ze schůzí společenstva.
9. viz poznámka č. 8
10. viz poznámka č. 8
11. viz poznámka č. 8
12. Rozhledy fotografa amatéra, roč. I. (1921), č. 2.
13. Fotografický obzor, roč. XXX., č. 12 – prosinec 1922.
14. Sbírka zákonů a nařízení státu československého, zákon č. 140 z 1. července 1926.
15. AHMP, fond Společenstvo fotografů, bez inv. č. - kolektivní smlouva sjednaná podle § 114 b) ž. ř. mezi Společenstvem fotografů obvodu Obchodní a živnostenské komory v Praze na straně jedné a Pomocnickou hromadou příslušníků Společenstva fotografů na straně druhé. Platnost od 1. ledna 1935 na neurčito.
16. SOkA Kolín, fond Okresní národní výbor Kolín (dále ONV Kolín)
17. Regionální muzeum v Kolíně (dále RMK), př. č. 134/88 – Pamětní kniha bez bližšího označení psaná Janem Svobodou v letech 1865 – 1887, nestránkováno.

18. Marcela C. Efmertová: České země v letech 1848 – 1918. Nakladatelství Libri, Praha 1998.
19. Jan a Ladislav Kamarýtové uváděli tuto skutečnost ve svých textech o kolínské fotografii, pravděpodobně vycházeli ze vzpomínek Antonína Funkeho (viz poznámka č. 24).
20. Jaroslav Pejša: P. Fulgenc Kopřiva. Archivní prameny Kolínska 1993, Kolín 1994, s. 41 – 47.
21. Státní ústřední archiv Praha (dále SÚA Praha), fond Kapucíni – provincialát a konventy; RMK, fond Sbírka fotografií.
22. Koruna česká, roč. I., č. 51 – 12. 6. 1872.
23. RMK, (st. č. LUSK 16927, 16928) - Paměti F. Springerové – Součkové, 1927 a 1930, rkp.
24. Antonín Funke: Páter Fulgenc, první fotograf – amatér v Kolíně; Věstník klubu čsl. turistů – odbor Kolín – Vlastivědný sborník středního Polabí (dále jen VKČT), roč. VIII. (1931), č. 1 - 2.
25. viz poznámky č. 70 – 84
26. Fotografie chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně od Andrease Grolla byla představena na výstavě První fotograf Prahy, uspořádané Uměleckoprůmyslovým muzeem v Galerii Josefa Sudka v Praze počátkem roku 1997; blíže –kra-: Poprvé u fotografa. Výstava nejstarších fotografií Prahy v Galerii Josefa Sudka. Večerník Praha, 5. 3. 1997.
27. Pavel Scheufler: Fotografické album Čech 1839 – 1914, Odeon, Praha 1989.
28. Jan a Ladislav Kamarýtové: …a zbylo jen pár obrázků a zaprášený objektiv (z dějin kolínské fotografie), Kolínské noviny, roč. III., č. 3 – 28. 1. 1993.
29. viz poznámky č. 85 – 103
30. Koruna česká, roč. I., č. 63 – 16. 7. 1872, č. 67 – 25. 7. 1872.
31. viz poznámka č. 29
32. viz poznámky č. 104 - 129
33. viz poznámky č. 219 - 350
34. viz poznámky č. 215 - 218

35. viz poznámky č. 130 - 137
36. František Straka: Vybledlé obrázky z Kolína před 50 lety, VIII – Kapitola závěrečná. VKČT, roč. X, č. 5 – 6 – 15. 6. 1933.
37. Polaban, roč. I., č. 7 – 23. 7. 1887.
38. Josef V. Schejbal: Senzace pěti století v kramářské písni. Kruh, Hradec Králové 1991.
39. Kolínské noviny, roč. II., č. 25 – 31. 3. 1878.
40. Kolínské noviny, roč. VI., č. 102 – 24. 12. 1882.
41. Kolínské noviny, roč. V., č. 30 – 16. 4. 1881.
42. Podle inzerce v dobovém tisku: Koruna česká, roč. XIII. (1884).
43. Marcela C. Efmertová: České země v letech 1848 – 1918. Nakladatelství Libri, Praha 1998.
44. Kolínské noviny, roč. VII., č. 60 – 11. 8. 1883.
45. viz poznámky č. 356 - 371
46. Koruna česká, roč. XIII., č. 51 – 28. 6. 1884.
47. viz poznámky č. 138 - 152
48. viz poznámky č. 153 - 157
49. viz poznámky č. 372 - 376
50. viz poznámky č. 377 - 378
51. viz poznámky č. 379 - 385
52. viz poznámky č. 158 - 205
53. viz poznámky č. 386 - 403
54. SOkA Kolín, fond Okresní úřad Kolín (dále OÚ Kolín), inv. č. 74 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1903 – 1911.
55. viz poznámky č. 472 - 475
56. viz poznámky č. 404 - 409
57. viz poznámky č. 410 - 417
58. viz poznámky č. 418 - 422
59. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv č. 95 - Rejstřík zaniklých živností 1914 – 1930.
60. viz poznámky č. 299 - 301

61. RMK, fond Sbírka fotografií.
62. SOkA Kolín, fond ČKD DUKLA n. p. Praha – odštěpný závod TATRA Kolín.
63. SOkA Kolín, fond Kamarýtovi Jan a Ladislav, bez inv. č. – sbírka negativů J. Kubrta.
64. viz poznámky č. 423 - 427
65. viz poznámky č. 428 - 433
66. viz poznámky č. 434 - 438
67. viz poznámky č. 439 - 443
68. viz poznámky č. 206 - 214
69. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 79 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1930 – 1933.
70. Podle matriky oddaných Židovské náboženské obce v Kolíně (viz poznámka č. 74) bylo při sňatku roku 1851 Teichtnerovi 29 let (tedy rok narození asi 1822), při úmrtí v březnu 1866 (viz poznámka č. 81) je uveden věk 45 let (tedy rok narození 1822 nebo 1821).
71. František Straka: Starý židovský hřbitov v Kolíně. VKČT, roč. XIV. (1937), č. 9 – 12.
72. SOkA Kolín, fond Archiv města Kolín (dále AM Kolín), bez inv. č. – duplikáty Židovských matrik 1820 – 1859 – Matrika oddaných Židovské náboženské obce v Kolíně 1851.
73. SOkA Kolín, fond Straka František, bez inv. č. - dopis Teichtnerovy dcery Terezy Františku Strakovi z 13. 11. 1936.
74. viz poznámka č. 72
75. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 496 – elench odd. 11 (spis nedochován).
76. František Straka: Starý židovský hřbitov v Kolíně, VKČT, roč. XIV: (1937), č. 9 – 12; Alois Mádle: Poklad, Kupředu, roč. XVI., č. 16 – 19. 4. 1968.
77. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 668, sign. 11/38/718 – oznámení H. Teichtnera o provozování fotografické živnosti.
78. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií (kopie pořízená J. Krátkým).
79. SOkA Kolín, fond Sbírka map a plánů okresu Kolín.

80. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
81. SÚA Praha, první oddělení, fond Židovské matriky, inv. č. 836 – Matrika zemřelých Kolín 1866 – 1915.
82. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Sčítací operáty 1869.
83. Alois Mádle: Poklad, Kupředu, roč. XVI., č. 16 – 19. 4. 1968.
84. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 497 – elench odd. 11 (spis nedochován) - že šlo o bratry usuzujeme podle Matriky oddaných, viz poznámka č. 72, a Matriky narozených Židovské náboženské obce v Kolíně, při narození syna Leopolda Teichtnera Sigmunda 1. 8. 1855 jsou u Leopolda Teichtnera uvedeni rodiče Solomon Teichtner a Sára rozená Lönei (?), stejní rodiče jsou uvedeni u Heinricha Teichtnera při jeho sňatku.
85. Regionální literaturou jsou opět myšleny především texty J. a L. Kamarýtů („Vývoj kolínské fotografie"; Katalog vydaný k nultému ročníku Fotografického festivalu Funkeho Kolín, Kolín 1993; „…a zbylo jen pár obrázků a zaprášený objektiv", Kolínské noviny, roč. III, č. 3 – 28. 1. 1993; „Z dějin kolínské fotografie"; Zmizelý Kolín, Kolín 1998), kteří tyto informace převzali z velké části z textů Františka Straky.
86. Uměleckoprůmyslové muzeum Praha (dále UPM Praha), fond Sbírka fotografií Rudolfa Skopce, sign. GF 20 624.
87. Pavel Scheufler: Pražské fotografické ateliery 1839 – 1918. Acta musei pragensia 87, Praha 1987.
88. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1245 – Sčítací operáty 1900. (Ve sčítání lidu roku 1900 udal Veverka jako „počátek nepřetržitého dobrovolného pobytu v obci místa sčítacího" rok 1866.)
89. SOkA Kolín, fond Kamarýtovi Jan a Ladislav, bez inv. č.- originál snímku náměstí, snímek mlýna na pozdější reprodukci.
90. SOkA Kolín, fond Tělocvičná jednota Sokol Kolín, inv. č. 54 – Matrika členů 1862 – 1881.
91. RMK, fond Ochotnické spolky.

92. SOkA Kolín, fond Spolek divadelních ochotníků Tyl Kolín, inv. č. 1 – Zápisy ze schůzí 1876 - 1874.
93. Koruna česká, roč. I., č. 104 – 30. 10. 1872.
94. Koruna česká, roč. II., č. 62 – 2. 8. 1873.
95. Kolínské noviny, roč. II., č. 62 – 7. 8. 1878.
96. SOkA Kolín, fond Arciděkanský úřad Kolín (dále AÚ Kolín), bez inv. č. – Protokol snoubenců 1867 – 1874.
97. Jména sester Audolenských jsou zmiňována v dobových recenzích v Koruně české v letech 1871 – 1873, v Koruně české, roč. I., č. 29 – 30. 3. 1872 je uvedena už provdaná Vincencie Veverková.
98. SOkA Kolín, fond Spolek divadelních ochotníků Tyl Kolín, inv. č. 1 – Zápisy ze schůzí 1876 - 1884.
99. viz poznámka č. 96
100. Kolínské noviny, roč. I., č. 58 – 26. 9. 1877.
101. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1245 – Sčítací operáty 1900. (Podle tohoto sčítání lidu měl Jindřich Veverka se svou ženou dcery Miladu, Růženu (provdanou Zörnerovou), Gabrielu (provdanou později také Zörnerovou), Pavlu (provdanou později Zacharovou) a Vincencii (provdanou později Grimovou) a syny Jindřicha a Miroslava.)
102. František Straka: Vzpomínky na bývalé ochotníky a herce. Divadlo v Kolíně – Památník vydaný Divadelním družstvem, spolkem pro postavení divadla v Kolíně, Kolín 1939.
103. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Hřbitovní deník 1918.
104. František Straka: Vybledlé obrázky z Kolína před 50 lety, X – Ulice Rubešova, Na pobřeží, Dolní a Rorejcova. VKČT roč. XVI., č. 3 – 12.
105. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií – kabinetkový autoportrét; na městském hřbitově v Kolíně fotografická podobenka na Pinkasově hrobě.
106. SOkA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, fond AM Litoměřice, č. k. 751. (Podle materiálů z fondu Archiv města Litoměřice byl pobyt Antonína Pinkase zde velmi krátký, 5. 5. 1872 oznamuje provozování fotografické živnosti v Litoměřicích

čp. 129, na této adrese je ve sčítání lidu 1869 uveden fotograf Wilhelm Rausch a na jaře 1873 žádá o fotografickou živnost na téže adrese Anton Lukeš původem z Prahy – dle písemného sdělení SOkA Litoměřice.)

107. Pavel Scheufler: Pražské fotografické ateliéry 1839 – 1918. Acta musei pragensia 87, Praha 1987.
108. UPM Praha, fond Sbírka fotografií Rudolfa Skopce, vizitkové fotografie, sign. GF 16840, GF 16378.
109. Kolínské noviny, roč. I., č. 17 – 6. 5. 1877.
110. Kolínské noviny, roč. I., č. 58 – 26. 9. 1877.
111. Kolínské noviny, roč. I., č. 78 – 6. 12. 1877.
112. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 73 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1866 – 1903.
113. SOkA Kolín, fond AÚ Kolín, bez inv. č. – Protokol snoubenců 1883 – 1886.
114. Kolínské noviny, roč. II., č. 86 – 3. 11. 1878.
115. Kolínské noviny, roč. IV., č. 72 – 11. 9. 1880.
116. SOkA Kolín, fond AM Kolín, č. man. D 1873 – 1909, sign. XXV.
117. Kolínské noviny, roč. V., č. 18 – 2. 3. 1881.
118. Kolínské noviny, roč. III., č. 23 – 27. 3. 1879.
119. Kolínské noviny, roč. V., č. 17 – 26. 2. 1881.
120. Kolínské noviny (příloha Vesna kutnohorská), roč. VI., č. 12 – 11. 2. 1882. Kolínské noviny, roč. VI., č. 16 – 25. 2. 1882.
121. SOkA Kutná Hora, fond AM Kutná Hora, stavební záležitosti, sign. 1886/10-38.
122. Kolínské noviny, roč. VII., č. 30 – 14. 4. 1883.
123. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
124. RMK, fond Sbírka fotografií.
125. RMK, fond Sbírka fotografií. (Jelikož se jedná v mnoha případech o nejstarší fotografie daných míst, uvádím jmenovitě všechny dochované snímky: Český Šternberk – hrad (okr. Benešov), Hořepník (okr. Pelhřimov), Jankov (okr. Benešov), Kamenice nad Lipou 2x (okr. Pelhřimov), Kladruby nad Labem (okr. Pardubice), Kounice (okr. Nymburk), Krásná Hora nad Vltavou – šachta

Jindřiška (okr. Příbram), Ledeč nad Sázavou 2x (okr. Havlíčkův Brod), Lhotka – zámek (blíže neurčeno), Louňovice pod Blaníkem (okr. Benešov), Mladá Vožice (okr. Tábor), Padov 2x (okr. Pelhřimov), Pečky 2x (okr. Kolín), Rataje nad Sázavou (okr. Kutná Hora), Sázava (okr. Kutná Hora), Soutice (okr. Benešov), Staré Mitrovice – zámek 2x (osada obce Přestavlky, okr. Benešov), Světlá nad Sázavou – brousírna skla 2x (okr. Havlíčkův Brod), Tvoršovice – zámek (okr. Benešov), Vlašim (okr. Benešov), Vlašim – hrobka Auerspergů 2x (okr. Benešov), Vysoký Chlumec – hrad 2x (okr. Příbram), Záboří nad Labem 2x (okr. Kutná Hora), Zruč nad Sázavou 2x (okr. Kutná hora), Zvěstiv – zámek (okr. Benešov).

126. Zuzana Miškovská, Jaroslav Pejša: Dějiny Kolínského Sokola. Praha 1994.
127. Rudolf Skopec: Fotografické vizitky, Fotografie roč. 1971, č. 10.
128. SOkA Kolín, fond Tělocvičná jednota Sokol Kolín, inv. č. 159 - fotografie.
129. Antonín Pinkas je pohřben na městském (centrálním) hřbitově v Kolíně.
130. SOkA Kolín, fond Okresní soud Kolín (dále OS Kolín).
131. SOkA Kolín, fond AÚ Kolín, bez inv. č. – Protokol snoubenců1883 – 1886.
132. SOkA Kutná Hora, fond OÚ Kutná Hora, inv. č. 90 – Živnostenský rejstřík 1868 – 1898.
133. viz poznámka č. 132
134. Kolínské noviny, roč. VIII., č. 71 – 17. 9. 1884.
135. Jizeran, roč. VI., č. 61 – 5. 8. 1885.
136. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
137. František Straka: Vybledlé obrázky z Kolína před 50 lety, VKČT, roč. XVI (1937) č. 3 – 12.
138. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 73 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1866 – 1903.
139. Polaban, roč. III., č. 11 – 9. 2. 1889.
140. Jizeran, roč. VIII., č. 95 – 26. 11. 1887.
141. Jizeran, roč. XI., č. 12 – 8. 2. 1890.
142. Jizeran, roč. XI., č. 58 – 30. 7. 1890.
143. Fotografie v soukromém majetku p. Zdeňka Luňáka, Kolín.

144. SOkA Kolín, fond AÚ Kolín, bez inv. č. – Protokol snoubenců 1890 – 1894.
145. František Straka: Vybledlé obrázky z Kolína před 50 lety, VKČT, roč. XVI (1937) č. 3 – 12.
146. SOkA Kolín, fond OS Kolín, spis č. IV/459/1895-99.
147. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 73 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1866 – 1903.
148. viz poznámka č. 146
149. SOkA Kolín, fond Tělocvičná jednota Sokol Kolín, inv. č. 55 – Matrika členů 1884 – 1893.
150. SOkA Mladá Boleslav, fond Sokol – tělocvičná jednota Mladá Boleslav – kronika.
151. RMK, fond Pozůstalost Lady Prágrové.
152. Tuto mylnou informaci uvedl František Straka ve svých Vybledlých obrázcích z Kolína před 50 lety a odtud ji do svých textů převzali J. a L. Kamarýtové.
153. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign. 11/35/107; inv. č. 73 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1866 – 1903.
154. Labské proudy, roč. I., č. 16 – 30. 5. 1896.
155. UPM Praha, fond Sbírka fotografií Rudolfa Skopce, reversy fotografií, GF 20559, GF 20560.
156. Chytilův úplný adresář království Českého, díl II. – obvod obchodní a živnostenské komory v Liberci, Rokycany 1914.
157. Fotografický obzor, roč. XXXII. (1924).
158. Státní oblastní archiv v Třeboni (dále SOA Třeboň), fond Sbírka matrik Jihočeského kraje – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu České Budějovice, svazek č. 4 z let 1785 – 1901 pro obec České Vrbné, s. 98, pořadové číslo neuvedeno.
159. Státní oblastní archiv v Praze (dále SOA Praha), fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 63 – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu Kolín – Jan Bloudil, narozen 11. 11. 1872.
160. SOA Třeboň, fond Sbírka matrik Jihočeského kraje – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu České Budějovice, svazek č. 4 z let 1785 – 1901

pro obec České Vrbné, s. 95, pořadové číslo neuvedeno – Marie Bloudilová, narozená 14. 8. 1874.

161. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 70 – Matrika oddaných římskokatolického farního úřadu Kolín.

162. SOA Třeboň, fond Sbírka matrik Jihočeského kraje – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu České Budějovice, svazek č. 4 z let 1785 – 1901 pro obec České Vrbné, s. 100, pořadové číslo neuvedeno – Vojtěch bloudil, narozen 24. 5. 1877, zemřel 21. 10. 1877.

163. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 21 – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu Pravonín – Emil Bloudil, narozen 2. 9. 1878.

164. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 21 – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu Pravonín – Božena Bloudilová, narozená 25. 2. 1880.

165. SOkA Kolín, fond 4. základní škola Kolín, Lipanská (Měšťanská škola chlapecká), bez inv. č. – Výkaz návštěvy a prospěchu žáků I., II. a III. třídy školy měšťanské chlapecké v Kolíně.

166. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 21 – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu Pravonín – Bohumil Bloudil, narozen 24. 10. 1882.

167. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 72 – Matrika zemřelých římskokatolického farního úřadu Kolín – Jan Bloudil, zemřel 15. 4. 1883.

168. Bližší údaje o dni a místě úmrtí se nepodařilo zjistit, na náhrobku rodiny Bloudilových na centrálním hřbitově v Kolíně (Hr. 328) je uveden pouze rok úmrtí 1883, v matrice zemřelých římskokatolického děkanského úřadu v Kolíně, v zápise o úmrtí jeho syna (k 15. 4. 1883), je zapsán pravděpodobně ještě jako živý, v notářském zápisu z 25. 4. 1883 (SOkA Kolín, fond Notářství Kolín /notář Hájek/, Kolín – č. 24116) je Anna Bloudilová uváděna již jako vdova.

169. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign. 11/30/229.

170. SOkA Kolín, fond 3. základní škola Kolín, Prokopa Velikého (Měšťanská škola dívčí), bez inv. č. – Výkaz návštěvy a prospěchu žákyň.
171. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1250 – Sčítací operáty 1900.
172. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha cizinců.
173. Městský úřad Kolín (dále MÚ Kolín), správní odbor – Matrika.
174. MÚ Kolín, správní odbor – Matrika.
175. SOkA Kolín, ONV Kolín – finanční referát, bez inv. č. – Trestní spisy.
176. Katastrální úřad Kolín – pozemková kniha – Pozemková kniha katastrální obce Kolínské – Kolín 12, 444 – 499, knihovní vložka 483.
177. MÚ Kolín, správní odbor – Matrika.
178. Městský úřad Mariánské Lázně, správní odbor – evidence obyvatelstva.
179. viz poznámka č. 178
180. SOkA Kolín, fond Spolek divadelních ochotníků Tyl Kolín, inv. č. 3 – Zápisy ze schůzí 1890 - 1902.
181. Labské proudy, roč. V., č. 15 – 13. 4. 1900 (Jednoaktovku Medvěd od A. P. Čechova provedli sl. Bloudilová a pp. Sax a Adámek – „Dobře si počínala sl. Bloudilová“.); Labské proudy, roč. V., č. 41 – 13. 10. 1900.
182. Labské proudy, roč. VI., č. 3 – 13. 1. 1901.
183. Labské proudy, roč. VI., č. 18 – 27. 4. 1901 a č. 19 – 4. 5. 1901 (Na Velkém humoristickém večeru 28. 4. 1901 účinkovala B. Bloudilová vedle tehdejšího známého hudebního komika Josefa Deyla, který zde pohostinsky vystupoval.)
184. SOkA Kolín, fond Divadelní družstvo Kolín, inv. č. 4 – Kniha členů 1883 – 1948.
185. Výroční zpráva Sokola kolínského za rok 1912, přednesená na valné hromadě ve čtvrtek dne 13. února 1913. Nákladem Sokola Kolínského, Kolín 1913.
186. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1038, sign 4/2K-č/2.
187. Hlas Demokracie, roč. VII. (XXV.), č. 40 – 8. 10. 1927; Hlas Demokracie, roč. XI. (XXIV.), č. 37 – 19. 9. 1931.
188. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/30/297.
189. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 74 (75) – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1903 – 1911.

190. Labské proudy, roč. XI., č. 6 – 9. 2. 1906; Labské proudy, roč. XI., č. 15 – 13. 4. 1906.
191. Labské proudy, roč. XI., č. 15 – 13. 4. 1906.
192. V pozemkové knize katastrální obce Kolínské – Kolín 12, 444 – 499, pod číslem knihovní vložky 483 je zapsán dům čís. 73b (po roce 1932 pouze 73), 74, 75 na Kutnohorském předměstí. Posloupnost majitelů je následující: Podle trhových smluv ze dne 26. 6. 1881, 27. 6. 1881, 5. 7. 1881 vkládá se právo vlastnické manželům Čeňku Heverovi na polovici a Louise (Aloisii) Heverové na polovici. Podle právního přiřknutí ze dne 7. 7. 1896 se právo vlastnické na polovici patřící Čeňku Heverovi vkládá na Louisu Heverovou. Podle trhové smlouvy ze dne 20. 12. 1905 vkládá se právo vlastnické manželům Bedřichu Mandelíkovi na polovici a Elle Mandelíkové na polovici. Podle smlouvy trhové ze dne 8. 1. 1910 vkládá se právo vlastnické Bohumile Bloudilové. Podle odevzdací listiny Okresního soudu v Kolíně ze dne 7. 2. 1947 vkládá se právo vlastnické Marii Bloudilové. Podle trhové smlouvy ze dne 14. 1. 1950 vkládá se právo vlastnické pro městskou obec Kolín. Podle výměru Místního národního výboru v Kolíně ze dne 14. 10. 1952 vkládá se vlastnické právo pro československý stát – Oblastní bytový komunální podnik v Kolíně. Poslední zápis v pozemkové knize je z roku 1963, kdy je zde poznámka, že dům byl zbořen. Čeněk (Vincenc) Hevera koupil společně se svou manželkou v roce 1881 tři samostatné domy čp. 73b, 74 a 75, ještě téhož roku je nechal zbourat a na jejich místě postavit nový dvoupatrový dům zvaný „Na Hradbách Přemysla Otakara II.“, respektive „Na Hradbě Přemysla Otakara II.“ Dům dál nesl všechna tři čísla popisná (bývá však používáno pouze číslo prvé – 73b).
193. MÚ Kolín, odbor výstavby a územního plánování.
194. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Podklady pro polohopisný plán města.
195. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
196. Autorský kolektiv pod vedením V. Kalaše: Karel Klíč vynálezce hlubotisku, Orbis, Praha 1957.
197. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/30/297.

198. Labské proudy, roč. XV., č. 21 – 27. 5. 1910.
199. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií (vizitková podobenka Růženy Landgráfové, bratr Růženy Landgráfové Bohumil byl vyučeným fotografem a jeden čas provozoval fotografický atelier v Kolíně – viz Bohumil Landgráf).
200. UPM Praha, fond Pozůstalost Josefa Sudka.
201. Hlas Demokracie, roč IX. (XXVII.), č. 28 – 20. 7. 1929.
202. SOkA Kolín, fond Živnostenské společenstvo č. IV v Kolíně.
203. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
204. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign 15/6B/1014.
205. UPM Praha, fond Pozůstalost Josefa Sudka.
206. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
207. Podle vzpomínek dcery O. Kruntoráda paní Hany Pitelkové.
208. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign. 15/6K/3389.
209. Podle vzpomínek paní Marie Buncové.
210. viz poznámka č. 207
211. SOkA Kolín, fond ONV Kolín, č. man. 1951 – 1954, zn. 515.39.
212. SOkA Kolín, fond ONV Kolín, č. man. 1955 – 1958, zn. MH/75.
213. viz poznámka č. 212
214. viz poznámka č. 207
215. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Sčítací operáty 1869.
216. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
217. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Sčítací operáty 1880.
218. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Index k podacímu protokolu.
219. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 17 – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu v Sadské 1853 – 1858.
220. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 14 – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu v Sadské 1824 – 1837. (František Vojtěch Krátký se narodil 11. 10. 1830 v Sadské čp. 115 Rosalii Chládkové, dceři řezníka, jako nemanželské dítě, k němuž se přihlásil ševcovský

tovaryš Tomáš Krátký. Tomáš Krátký a Rosalie Chládková byli oddáni až 14. 2. 1831 v Sadské – SOA Praha, fond Sbírka matrik, inv. č. 24 – Matrika oddaných římskokatolického farního úřadu v Sadské. Na duplikátu rodného listu Františka Vojtěcha Krátkého z roku 1873 se objevuje v kolonce lože údaj manželské.)

221. Umělecké památky Čech II, Praha 1978; V. Trnka: Kounice a Přerov v Čechách, Praha 1873.
222. SOA Praha, fond Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, inv. č. 14 – Matrika narozených římskokatolického farního úřadu v Kněžicích.
223. Osobní dokumenty po Františku Krátkém vlastnila jeho dcera Anna Krátká, za jejího života pořídili kopie těchto dokumentů jak J. a L. Kamarýtové, tak Pavel Scheufler. Část pozůstalosti Anny Krátké, obsahující osobní doklady Františka Krátkého, přešla v roce 2002 do SOkA Kolín.
224. viz poznámka č. 223
225. SOkA Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, fond AM Sadská, spis. man. 1850 – 1875, sign. N 1/109.
226. viz poznámka č. 223
227. Scheufler Pavel: František Krátký – fotograf v Království českém, rkp. v tisku.
228. Labské proudy, roč. III., č. 43 – 28. 10. 1898.
229. viz poznámka č. 223
230. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 73 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1866 – 1903.
231. viz poznámka č. 230
232. Kolínské noviny, roč. I., číslo na ukázku – 24. 12. 1876 – (samostatný inzerát Fr. Krátký malíř, v Kolíně na náměstí); kolínské noviny, roč. I., č. 12 – 1. 4. 1877, č. 13 – 8. 4. 1877, č. 14 – 15. 4. 1877, č. 15 – 22. 4. 1877, č. 16 – 29. 4. 1877.
233. Kolínské noviny, roč. I., č. 42 – 1. 8. 1877.
234. Kolínské noviny, roč. II., č. 23 – 24. 3. 1878, č. 24 – 27. 3. 1878, č. 25 – 31. 3. 1878.
235. SOkA Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, fond Společenstvo různých živností Sadská, Matrika učedníků a pomocníků při cechu stavitelů v Sadské 1861 – 1939.

236. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Sčítací operáty 1880.
237. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 73 – Rejstřík živností svobodných a řemeslných 1866 – 1903.
238. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 713, sign. 12/13/689 (odvolání k výměru daně z fotografické živnosti).
239. Kolínské noviny, roč. IV. – 1880, roč V. – 1881.
240. Nejstarší známá datovaná fotografie, signovaná F. V. Krátký, Kolín – majetek Pavla Scheuflera, druhý exemplář se nachází ve sbírce fotografií RMK.
241. SOkA Kolín, fond Kamarýtovi Jan a Ladislav.
242. Kolínské noviny, roč. VII., č. 23 – 21. 3. 1883.
243. Kolínské noviny, roč. V., č. 32 – 23. 4. 1881.
244. Kolínské noviny, roč. VII., č. 47 – 23. 7. 1883.
245. Kolínské noviny, roč. VII., č. 70 – 15. 9. 1883.
246. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 239 – Všeobecný podací protokol 1883 (č. j. 15865).
247. Kolínské noviny, roč. VIII., č. 38 – 10. 5. 1884.
248. Kolínské listy, roč. I., č. 1 – 1. 1. 1886 (ten samý inzerát i v č. 2 a č. 3), Kolínské listy, roč. I, č. 8 – 27. 1. 1886 (tento inzerát obsahuje výčet fotografií z okolí Turnova, které Krátký nabízel: „Turnov, Hrubá Skála z Mar. Skály, Hrubá Skála od Kapucínské Skály, nádvoří hradu Valdštýna, vchod do téhož hradu, pohled z Valdštýna na Trosky, partie ze Skalního města, Čertova ruka, Skalní město, hřbitov na Hrubé Skále, Sedmihorky (Wartenberg), 2 partie z lázní, V. Rohovec, Zbiroh, Frýdštejn, Rotštýn, 3 partie z Rotštýna, Kosť, 2 pohledy na Humprecht, Vyskeř, Malá Skála (2), zámek Sychrov (2), sady na Sychrově, restaurace tamže, vyhlídka kor. prince aj. v.“
249. Jizeran (příloha Turnovské listy), roč. IV., č. 33 – 25. 4. 1883, č. 64 – 15. 8. 1883 – inzeruje J. Šimon, fotograf v Turnově Hruštická ulice čp. 464, také Šimon se zabýval krajinářskou a místopisnou fotografií, mohlo jít i o částečnou spolupráci Krátkého a Šimona (?).
250. UPM Praha, fond Sbírka fotografií Rudolfa Skopce, sign. GF 21040.

251. SOkA Kolín, fond Živnostenské společenstvo č. IV, inv. č. 3 – Zápisy o schůzích pomocníků 1889 – 1926.
252. Kolínské listy, roč. I., č. 42 – 26. 5. 1886.
253. Kolínské listy, Polaban – z let 1886 – 1889.
254. Polaban, roč. IV., č. 4 – 15. 1. 1890 a č. 9 – 29. 1. 1890.
255. V letech 1885 – 1887 zakoupil František Krátký stereofotografický přístroj firmy J. Wanaus Wien, na formát 13x21 cm. Dnes je tento přístroj v Národním technickém muzeu v Praze, inv. č. 26.338. – Pavel Scheufler: František Krátký – fotograf v Království českém, rkp. v tisku.
256. Sto let práce, díl II., Praha 1892, s. 682.
257. Archiv Akademie věd České republiky, fond Národopisná výstava československá, bez inv. č., č. k. 19 – odbor instalační.
258. viz poznámka č. 223
259. Ladislav Jouza, Jaroslav Pejša: Kolín a Národopisná výstava československá, Práce muzea v Kolíně, řada společenskovědní VI., RMK, 1996.
260. Fotografický obzor, roč. III., č. 8 – 10. 8. 1895.
261. viz poznámka č. 223
262. viz poznámka č. 223
263. Pavel Scheufler: František Krátký – fotograf v Království českém, rkp. v tisku (a kopie dopisů viz poznámka č. 223).
264. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/40/757.
265. MÚ Kolín, odbor výstavby a územního plánování.
266. J. a L. Kamarýtové: Z dějin fotografie v Kolíně, katalog vydaný k nultému ročníku festivalu Funkeho Kolín, Kolín 1993.
267. viz poznámka č. 223
268. sňateční list viz poznámka č. 223
269. korespondence viz poznámka č. 223
270. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign. 11/38/1790. (Výtah ze živnostenských rejstříků.)
271. viz poznámka č. 265

272. viz poznámka č. 223
273. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1245 – Sčítací operáty 1900.
274. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/38/55.
275. viz poznámka č. 223
276. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/38/1790.
277. viz poznámka č. 223
278. Labské proudy, roč. VII., č. 13 – 29. 3. 1902.
279. viz poznámka č. 223
280. Fotografický obzor, roč. XXV., č. 10 – 12, říjen – prosinec 1917 (v tomto čísle vyšel nekrolog Josefa Brázdy zemřelého 22. 4. 1918; pozn. – číslování Fotografického obzoru v této době neodpovídá skutečnosti).
281. Fotografický obzor, roč. VI., č. 5 – květen 1898.
282. Pavel Scheufler: František Krátký – fotograf v Království českém, rkp. v tisku. (Fotografický věstník, roč. XII. – 1901.)
283. SOkA Kolín, fond Kamarýtové Jan a Ladislav, bez inv. č. – Sbírka negativů F. Krátkého.
284. Labské proudy, roč. VII., č. 13 – 29. 3. 1902.
285. Labské proudy, roč. XI., č. 12 – 23. 3. 1906.
286. Labské proudy, roč. XI., č. 22 – 6. 6. 1906.
287. Labské proudy, roč. XI., č. 10 – 9. 3. 1906.
288. Labské proudy, roč. XII., č. 36 – 21. 8. 1907.
289. SOkA Kolín, fond Živnostenské společenstvo č. IV v Kolíně.
290. Labské proudy, roč. VI., č. 36 – 31. 8. 1901.
291. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kronika 1918 – 1923 (autor František Straka).
292. SOkA Kolín, fond ČKD DUKLA n. p. Praha – odštěpný závod TATRA Kolín.
293. Kolínské listy, roč. X., č. 13 – 3. 4. 1909.
294. Výtvarné umění na Kolínsku od 40. let po současnost, katalog k výstavám probíhajícím v Kolíně 1. 5. – 16. 5. 1993, Kolín 1993.

295. SOkA Kolín, fond Kamarýtovi Jan a Ladislav – sbírka negativů F. Krátkého (8 skleněných negativů formátu 30x40 cm).
296. Labské proudy, roč. XV., č. 31 – 12. 8. 1910.
297. SOkA Kolín, fond Kamarýtovi Jan a Ladislav – sbírka negativů F. Krátkého (skleněné negativy formátu 30x40, dokumentují velmi pečlivě stav chrámu sv. Bartoloměje před přestavbou v letech 1904 - 1910).
298. Pavel Scheufler: František Krátký - fotograf v Království českém, rkp. v tisku; J. a L. Kamarýtové: Z dějin fotografie v Kolíně, katalog vydaný k nultému ročníku festivalu Funkeho Kolín 1993.
299. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/37/238.
300. Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství, sv. I., Praha 1934.
301. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/40/757.
302. Pavel Scheufler: František Krátký – fotograf v Království českém, rkp. v tisku (podle ústního tvrzení paní Anny Krátké, dcery Františka Krátkého).
303. viz poznámka č. 223
304. E. Jičínský, J. Zach: Dějiny kolínských tiskáren, Kolín 1936.
305. viz poznámka č. 223
306. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Hřbitovní denník 1913.
307. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha domovských příslušníků.
308. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
309. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kronika města Kolína 1918 – 1923 (autor František Straka).
310. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Hřbitovní denník 1924. (František Krátký majitel fotografického atelieru zemřel 20. 5. 1924 v Kolíně čp. 159/III, za příčinu úmrtí uvedeno „zkornatění cév“, pohřben na centrálním hřbitově v Kolíně.)
311. Kolínské listy, roč. XIV., č. 51 – 20. 12. 1913 (nekrolog F. V. Krátkého).
312. Pamětní list, k slavnosti své 20ti leté činnosti vydal Sokol Sadská, Sadská 1903.
313. Kolínské noviny, roč. X., č. 27 – 4. 5. 1886.

314. viz poznámka č. 312
315. viz poznámka č. 311
316. Koruna česká, roč. I., č. 69 – 30. 7. 1872.
317. D. Krátká, J. Krátký: Ochotnické divadlo v Sadské. Středočeský vlastivědný sborník. Muzeum a současnost, řada společenskovědní, sv. 16. Středočeské muzeum, Roztoky u Prahy 1998.
318. SOkA Kolín, fond Spolek divadelních ochotníků Tyl Kolín.
319. Kolínské noviny, roč. II., č. 62 – 7. 8. 1878.
320. Kolínské noviny, roč. II., č. 87 – 7. 11. 1878.
321. viz poznámka č. 318
322. Kolínské noviny, roč. III., č. 9 – 2. 2. 1879.
323. Kolínské noviny, roč. III., č. 27 – 9. 4. 1879.
324. Kolínské noviny, roč. V., č. 47 – 18. 6. 1881.
325. Ladislav Jouza: Hymna: hola, hurra, hou to Baráčníci jdou!!! (článek k výstavě u příležitosti 130 let obce baráčníků v Kolíně; RMK 12. 5. – 22. 6. 2003), Kolínský pres, roč. VIII., č. 21 – 27. 5. 2003.
326. SOkA Kolín, fond Svobodná obec baráčníků Kolín, inv. č. 4 – Zápisy o schůzích 1908 - 1925.
327. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha domovských příslušníků.
328. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
329. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign. 15/6/K/998.
330. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv č. 912, sign. 15/6/K/2079.
331. Foto – universum, roč. III., č. 5 - 6 – 1. 6. 1926.
332. Fotografický obzor, roč. XXXIV., č. 7 – červenec 1926.
333. Podle vzpomínek paní Hany Veselé, zaměstnané v atelieru Jiřího Krátkého v 50. letech.
334. Středočeské hlasy, roč. XVI., č. 21 – 23. 5. 1930.
335. SOkA Kolín, fond ČKD DUKLA n. p. Praha – odštěpný závod TATRA Kolín.
336. Polabská stráž, roč. XVIII., č. 38 - 18. 9. 1936.

337. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Zápisy pro městskou kroniku 18. 11. 1935 – 13. 5. 1940 (autor František Straka).
338. Filmy Jiřího Krátkého – soukromý majetek ing. Jan Hora; SOkA Kolín, fond Klub fotoamatérů Kolín, inv. č. 2.
339. RMK, fond Výtvarné umění.
340. Podle vzpomínek paní Hany Veselé. (Paní Anna Krátká, vdova po fotografu Františku Krátkém, zemřela 10. 1. 1959 – úmrtní oznámení viz poznámka č. 223.)
341. SOkA Kolín, fond ONV Kolín, čas. man. 1949 – 1950, zn. 522.
342. Jak je uvedeno, část negativů zůstala v majetku Jiřího Krátkého, 265 (či o něco více) negativů získali bratři Kamarýtové, přístroje a další negativy odkoupilo NTM v Praze (tyto negativy z pozůstalosti Františka Krátkého uložené v depozitáři NTM v karlínské Invalidovně byly pravděpodobně z větší části zničeny při povodni v srpnu roku 2002), pokud v prostorách bývalého atelieru zůstaly nějaké negativy, byly zničeny při jeho bourání roku 1965 – MÚ Kolín, odbor výstavby a územního plánování, dům čp. 45 – rozhodnutí o demolici dvorních přístavků čp. 45/I v Kolíně ze dne 13. 1. 1965. (Můžeme předpokládat, že podstatná část negativů Františka Krátkého byla odvezena.)
343. Pavel Scheufler uvádí, že Jiří Krátký nabídl sběrateli a historikovi fotografie Rudolfu Skopcovi „celý archiv kdysi světoznámé sbírky stereoskopické“ 23. 6. 1959. Rudolf Skopec mu 20. 2. 1960 odpověděl, že by o sbírku mělo zájem několik institucí, ale pouze jako dar. (UPM Praha, bez inv. č. – Archiv Rudolfa Skopce, korespondence.)
344. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha domovských příslušníků.
345. Podrobný adresář a seznam obyvatel města Kolína 1930, Kolín 1930; Adresář města Kolína 1934, Kolín 1934; Adresář města Kolína 1937, Kolín 1937.
346. SOkA Kolín, fond AM Kolín, sign. F XVII – Výkaz o pohybu (přesídlení) židovských osob v Kolíně 1. 9. – 15. 9. 1940.
347. Podle vzpomínek paní Hany Veselé.
348. SOkA Kolín, fond Sbírka písemností archivní povahy – úmrtní oznámení.
349. SOkA Kolín, fond Spolek divadelních ochotníků Tyl Kolín.

350. Památník vydaný Divadelním družstvem, spolkem pro postavení divadla v Kolíně, Kolín 1939.
351. Koruna česká, roč. I., č. 63 – 16. 7. 1872.
352. Koruna česká, roč. I., č. 67 – 25. 7. 1872.
353. Pavel Scheufler: Pražské fotografické ateliery 1839 – 1918, Acta musei pragensia 87, Praha 1987.
354. Fotografie pocházející z atelieru J. Lachmanna, na nichž je František Krátký asi jako čtrnácti – patnáctiletý chlapec, na jedné sám a na druhé společně se svým mladším bratrem Vilémem (reprodukce fotografií SOkA Kolín).
355. Koruna česká, roč. XIII., č. 51 – 28. 6. 1884.
356. Datum narození v seznamech členů Společenstva fotografů (AHMP, fond Společenstvo fotografů); datum úmrtí podle ústního sdělení Jiřího Koliše, podle jeho poznámek k práci zabývající se sportovní fotografií.
357. František Straka: Vybledlé obrázky z Kolína před 50 lety, VKČT, roč. XVII. (1940), č. 7 – 9.
358. Kolínské noviny, roč. VII., č. 60 – 11. 8. 1883.
359. viz poznámka č. 357
360. Koruna česká, roč. XIV., č. 17 – 25. 4. 1885.
361. Pavel Scheufler: Pražské fotografické ateliery 1839 – 1918, Acta musei pragensia 87, Praha 1987.
362. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Sčítací operáty 1869 a 1880.
363. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Podací protokol 1881, č. j. 1992.
364. SOkA Kolín, fond AÚ Kolín, bez inv. č. – Ohlášky snoubenců 1875 - 1888; Kolínské noviny, roč. VI., č. 77 – 29. 9. 1882.
365. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign. 11/43/328.
366. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
367. viz poznámka č. 365
368. František Straka: Vybledlé obrázky z Kolína před 50 lety, VKČT, roč. XVII. (1940), č. 7 – 9.
369. viz poznámka č. 365

370. viz poznámka č. 366
371. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha domovských příslušníků.
372. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign. 11/37/291.
373. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
374. Polabské listy, roč. I., č. 7 – 28. 7. 1894.
375. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign 11/34/463.
376. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
377. viz poznámka č. 375
378. AHMP, fond Společenstvo fotografů; reversy fotografií ve sbírkách v SOkA Kolín, v UPM Praha a soukromých sbírkách.
379. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign 11/49/835.
380. SOkA Kolín, fond Sbírka matrik, okres Kolín. (Právě při narození syna Josefa, narozeného 25. 10. 1900, je jako otec uveden Josef Vejvoda fotograf, syn Josefa Vejvody fotografa z Horních Mokropes.)
381. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1245 – Sčítací operáty 1900. (Při tomto sčítání Josef Vejvoda uvedl, že v Kolíně pobývá od roku 1896, v Kolíně se tedy předtím, než od V. Fuchse převzal atelier na kolínském náměstí čp. 89/I., nezdržoval.)
382. SOkA Kolín, fond Tělocvičná jednota Sokol Kolín.
383. SOkA Kolín, fond Řemeslnická beseda Kolín.
384. Labské proudy, roč. XI., č. 12 – 23. 3. 1906, č. 13 – 31. 3. 1906, č. 14 – 7. 4. 1906, č. 15 – 13. 4. 1906, č. 16 – 20. 4. 1906, č. 17 – 27. 4. 1906.
385. Ve voličských seznamech na rok 1907 se Josef Vejvoda neobjevuje, ve voličských seznamech na rok 1911 nacházíme sice jméno Josef Vejvoda, ale jde o skladního dozorce drah bytem Na Louži čp. 150 na kolínském Zálabí. V listopadu 1906 také fotograf Josef Vejvoda vystupuje z místní sokolské jednoty. Všechny tyto skutečnosti nasvědčují tomu, že Vejvoda odešel za obživou pryč z Kolína. V této souvislosti je zajímavé udělení domovské příslušnosti Josefu Vejvodovi. Podle těchto nepříliš jasných materiálů c. k. okresní hejtmanství vyhovělo 18. 10. 1909 odvolání Josefa Vejvody proti zamítnutí domovského práva (SOkA Kolín, fond

MÚ Kolín, podací protokol 1909). Také v knize domovských příslušníků (SOkA Kolín, fond AM Kolín) nacházíme Josefa Vejvodu fotografa, který nabyl domovské příslušnosti 15. 10. 1909. O pobytu Josefa Vejvody v Kolíně nebylo zatím nalezeno nic bližšího.

386. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1245 – Sčítací operáty 1900.
387. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/38/373 (1131).
388. Labské proudy, roč. VIII., č. 31 – 31. 7. 1903, č. 32 – 7. 8. 1903.
389. Labské proudy, roč. IX., č. 30 – 22. 7. 1904.
390. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií (tzv. Kronusova sbírka).
391. Labské proudy, roč. XI., č. 6 – 9. 2. 1906.
392. viz poznámka č. 387
393. Labské proudy, roč. XIII., č. 34 – 19. 8. 1908.
394. viz poznámka č. 387
395. viz poznámka č. 387
396. viz poznámka č. 390
397. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1068, sign. 6/2/K/394; fond ONV Kolín 1949 – 1950, zn.511.
398. František Straka: Vzpomínky na bývalé ochotníky a herce. Divadlo v Kolíně – Památník vydaný Divadelním družstvem, spolkem pro postavení divadla v Kolíně, Kolín 1939.
399. SOkA Kolín, fond Dokumentace soudobá okresu Kolín (sbírka plakátů).
400. SOkA Kolín, fond Tělocvičná jednota Sokol Kolín.
401. Památník sboru mistra Jana Husa v Kolíně, vydaný u příležitosti otevření sboru cčs. Mistra Jana Husa dne 12. června 1932 v Kolíně, Kolín 1932.
402. SOkA Kolín, fond MNV Kolín, bez inv. č. – Kronika 1949.
403. SOkA Kolín, fond Kamarýtovi Jan a Ladislav.
404. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1245 – Sčítací operáty 1900.
405. SOkA Kolín, fond Gymnázium Kolín.
406. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/47/189; inv. č. 912, sign. 15/6/T/206.

407. Podrobný adresář a seznam obyvatel města Kolína 1930, Kolín 1930; Adresář města Kolína 1934, Kolín 1934; Adresář města Kolína 1937, Kolín 1937.
408. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Zápisy pro městskou kroniku 18. 11. 1935 – 13. 5. 1940 (autor František Straka).
409. SOkA Kolín, fond ONV Kolín, inv. č. 98 – Rejstřík zaniklých živností 1948 – 1953.
410. Labské proudy, roč. XVI., č. 16 – 21. 4. 1911.
411. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/H/9, 63, 140, 246.
412. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
413. viz poznámka č. 411
414. Echo (z) Prahy, roč. XIII., č. 10 – 4. 2. 1914, č. 14 – 18. 2. 1914, č. 15 – 21. 2. 1914.
415. viz poznámka č. 411
416. Vojenský ústřední archiv Praha, I. odbor – Vojenský historický archiv – Kmenový list.
417. viz poznámka č. 411
418. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/M/50.
419. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 101 – Rejstřík legitimací pro obchodní cestující.
420. Kabinetková fotografie datovaná 12. 6. 1916, na reversu firma: Photographie Atelier Mlčoch, Uh. Hradiště, Napajedla, Hodonín – soukromá sbírka.
421. SOkA Kolín, fond Sbírka matrik (druhopisů), okres Kolín.
422. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 543 – elench odd. 15 (spis nedochován); fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha domovských příslušníků.
423. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha domovských příslušníků.
424. Labské proudy, roč. VI., č. 36 – 31. 8. 1901.
425. AHMP, fond Společenstvo fotografů.
426. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/L/215.
427. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Hřbitovní denník 1922.
428. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/Z/262.

429. Podle vzpomínek paní Hany Veselé, která se u Eduarda Železného vyučila.
430. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
431. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1068, sign. 6/2/Z/124.
432. SOkA Kolín, fond ONV Kolín 1955 – 1958, zn. Obch/7.
433. viz poznámka č. 429
434. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha domovských příslušníků.
435. Otakar Štorch Marien: Sladko je žít – Paměti nakladatele, Praha Aventinum, 1992.
436. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/K/1100.
437. viz poznámka č. 436
438. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/K/1126, 1200.
439. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign. 15/6/Z/712.
440. SOkA Kolín, fond AM Kolín, bez inv. č. – Kniha cizinců 1927 – 1933.
441. viz poznámka č. 439
442. Adresář města Kolína 1934, Kolín 1934.
443. SOkA Kolín, fond ONV, inv. č. 98 – Rejstřík zaniklých živností.
444. Z. Bisinger, J. Startl: Okresní úřad Kolín 1850 – 1948, inventář (rkp.), Okresní archiv Kolín 1963.
445. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 513 – elench odd. 11 (spis nedochován).
446. SOkA Kolín, fond AO Velim, inv. č. 36 – Podací protokol 1882 – 1897.
447. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign 11/32/361.
448. viz poznámka č. 446
449. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 543 – elench odd. 15 (spis nedochován).
450. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 708, sign. 11/32/456.
451. SOkA Kolín, fond AM Kouřim, inv. č. 420 – Sčítací operáty 1910.
452. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
453. SOkA Kolín, fond OÚ Český Brod, inv. č. 952, sign. 15/6/Str/66.
454. SOkA Kolín, fond OÚ Český Brod, inv. č. 952, sign. 15/6/Str/102.
455. SOkA Kolín, fond OÚ Český Brod, inv. č. 952, sign. 15/6/Str/22.
456. Kolínské listy, roč. XIV., č. 18 – 3. 5. 1913.

457. SOkA Kolín, fond AM Český Brod, bez inv. č. – Kronika 1914 – 1928 a 1929 – 1938.
458. SOkA Kolín, fond OÚ Český Brod, inv. č. 1050, sign. 15/6/Str/100, 150.
459. SOkA Kolín, fond OÚ Český Brod, inv. č. 1050, sign. 15/6/Str/102, 186.
460. Inzerce v: Okresní péče o mládež v Českém Brodě 1912 – 1932, Český Brod 1932; Legionáři Kouřimska br. Václavu Konrádovi 1918 – 1938, Kouřim 1938.
461. SOkA Kolín, fond ONV Český Brod, inv. č. 186, sign. 308/4.
462. Encyklopedie českých a slovenských fotografů, Praha, nakladatelství Asko 1993.
463. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign. 15/6/Š/1048.
464. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 98 – Rejstřík zaniklých živností 1948 – 1953.
465. Marie Menclová, Josef Vlastník: Týnecká tvrz Hrad, Týnec nad Labem 1982.
466. SOkA Kolín, fond Sbírka fotografií.
467. viz poznámka č. 465
468. SOkA Kolín, fond AM Týnec nad Labem, bez inv. č. – Sčítací operáty 1890.
469. viz poznámka č. 466
470. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign. 15/6/K/2115.
471. viz poznámka č. 466
472. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 734, sign. 11/43/675.
473. SOkA Kolín, fond AM Týnec nad Labem, bez inv. č. – Kniha cizinců.
474. viz poznámka č. 466
475. viz poznámka č. 472
476. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 543 – elench odd. 15 (spis nedochován).
477. viz poznámka č. 465
478. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign 15/6/Š/773.
479. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1068, sign. 6/2/Š/27.
480. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/M/321 (přiřazeno k inv. č. 1068, sign. 6/2/M/353).
481. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 98 – Rejstřík zaniklých živností.
482. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 815, sign. 15/6/Z/211.
483. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 912, sign. 15/6/M/194.

484. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 560 – elench odd. 15 (spis nedochován).
485. SOkA Kolín, fond Děkanský úřad Zásmuky, bez inv. č. – Kniha snubních ohlášek 1911 – 1945.
486. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1068, sign. 6/2/D/12.
487. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1068, sign. 6/2/B/163.
488. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 1068, sign. 6/2/B/312.
489. viz poznámka č. 488
490. SOkA Kolín, fond OÚ Kolín, inv. č. 570 – elench odd. 6 (spis nedochován).
491. SOkA Kolín, fond ONV Kolín, 1951 – 1954, zn. 515.17.
492. Současná kolínská fotografie, Polabská kulturní nadace, Kolín 1995.

Soupis archivů, muzeí a dalších institucí s příslušnými fondy použitými v této práci

Státní ústřední archiv Praha, fond: Kapucíni – provincialát a konventy 1364 – 1950
Židovské matriky (1735) 1784 – 1949 (1960)

Státní oblastní archiv Praha, fond: Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj 1573 – 1949 (1951)

Státní oblastní archiv Třeboň, fond: Sbírka matrik Jihočeského kraje 1857 – 1925 (1952)

Státní okresní archiv Kolín, fond: Okresní úřad Český Brod 1855 – 1947
Okresní úřad Kolín 1850 – 1948
Okresní národní výbor Kolín 1945 – 1996 (1997)
Okresní soud Kolín 1850 – 1963
Notářství Kolín 1852 – 1904
Archiv města Český Brod 1421 – 1945 (1948)
Archiv města Kolín 1285 – 1945 (1960)
Archiv města Kouřim 1405 – 1945 (1959)
Archiv města Týnec nad Labem 1543 – 1951
Archiv obce Velim 1832 – 1955
3. základní devítiletá škola Kolín, Prokopa Velikého (Měšťanská škola dívčí) 1872 – 1988
4. základní škola Kolín, Lipanská (Obecná a měšťanská škola chlapecká) 1884 – 1955
Gymnázium Kolín (1871) 1876 – 1953
Arciděkanský úřad Kolín 1678 – 1928
Děkanský úřad Zásmuky 1677 – 1949
Živnostenské společenstvo č. IV 1889 – 1948
ČKD DUKLA n. p. Praha – odštěpný závod TATRA Kolín 1900 - 1990

Divadelní družstvo Kolín 1883 – 1949
Klub fotoamatérů Kolín 1922 – 1950
Řemeslnická beseda Kolín 1871 – 1951
Spolek divadelních ochotníků Tyl Kolín 1871 – 1951
Svobodná obec baráčníků Kolín 1874 – 1974
Sokol – tělocvičná jednota Kolín 1862 – 1954
Kamarýtovi Jan a Ladislav (1870) – (2000)
Straka František 1856 – 1943
Dokumentace soudobá okresu Kolín 1861 – 1980
Sbírka fotografií (1863) – (2000)
Sbírka map a plánů 1793 – 1966
Sbírka písemností archivní povahy 1616 – 1956
Sbírka matrik, okres Kolín 1900 – 1934

Státní okresní archiv Kutná Hora, fond: Archiv města Kutná Hora 1314 – 1945 (1949)

Státní okresní archiv Litoměřice, fond: Archiv města Litoměřice 1300 – 1945 (1950)

Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Sokol – tělocvičná jednota Mladá Boleslav 1862 – 1947

Státní okresní archiv Nymburk, fond: Archiv města Sadská 1493 – 1945
Společenstvo různých živností Sadská 1859 – 1942

Archiv hlavního města Prahy, fond: Společenstvo fotografů 1875 – 1952

Archiv Akademie věd ČR, fond: Národopisná výstava československá

Vojenský ústřední archiv Praha, I. odbor – Vojenský historický archiv

Národní knihovna v Praze

Regionální muzeum v Kolíně, fond: Sbírka fotografií
Ochotnické spolky
Pozůstalost Lady Prágrové

Uměleckoprůmyslové muzeum Praha, fond: Sbírka fotografií Rudolfa Skopce
Pozůstalost Josefa Sudka

Městský úřad Kolín – správní odbor
– odbor výstavby a územního plánování

Městský úřad Mariánské Lázně – správní odbor

Katastrální úřad Kolín – pozemková kniha

Obsah

Úvod	1
Živnost fotografická	3
Kolínská živnostenská fotografie od počátků do 50. let 20. století	8
Heinrich Teichtner	20
Jindřich Veverka	23
Antonín Pinkas	26
Marie a Julius Domenegoni	31
Bohuslav Rafael	33
František Guld	38
Bohumila Bloudilová	39
Otokar Kruntorád	49
Josef Šmíd	52
Atelier KRÁTKÝ	53
Kočující fotografové	78
Vilém Jansa – Vítězslav Fuchs – Josef Vejvoda	82
Jan Kubrt	84
František Tichý	88
Josef Holub	89
Alois Mlčoch	92
Olga Müllerová	93
Bohumil Landgráf	94
Eduard Železný	96
HÉLIOS – Anna Kubová	98
Josef Zelenka	100
Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín	101
Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín – Velim	103
Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín – Kouřim	104
Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín – Týnec nad Labem	108
Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín – Ratboř	111
Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín – Zásmuky	112
Fotografické ateliery v politickém okrese Kolín – Konárovice	114
Závěr	115
Poznámky	116
Soupis archivů, muzeí a dalších institucí s příslušnými fondy použitými v této práci	143
Obsah	146
Přílohy	149